

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja ● 2017. szeptember–október

BÁNSÁGI Ildikó
CSISZÁR Imre
KOVÁCS Ákos
MÁTRAY László
SÖPTEI Andrea
UDVAROS Dorottya
VIDNYÁNSZKY Attila

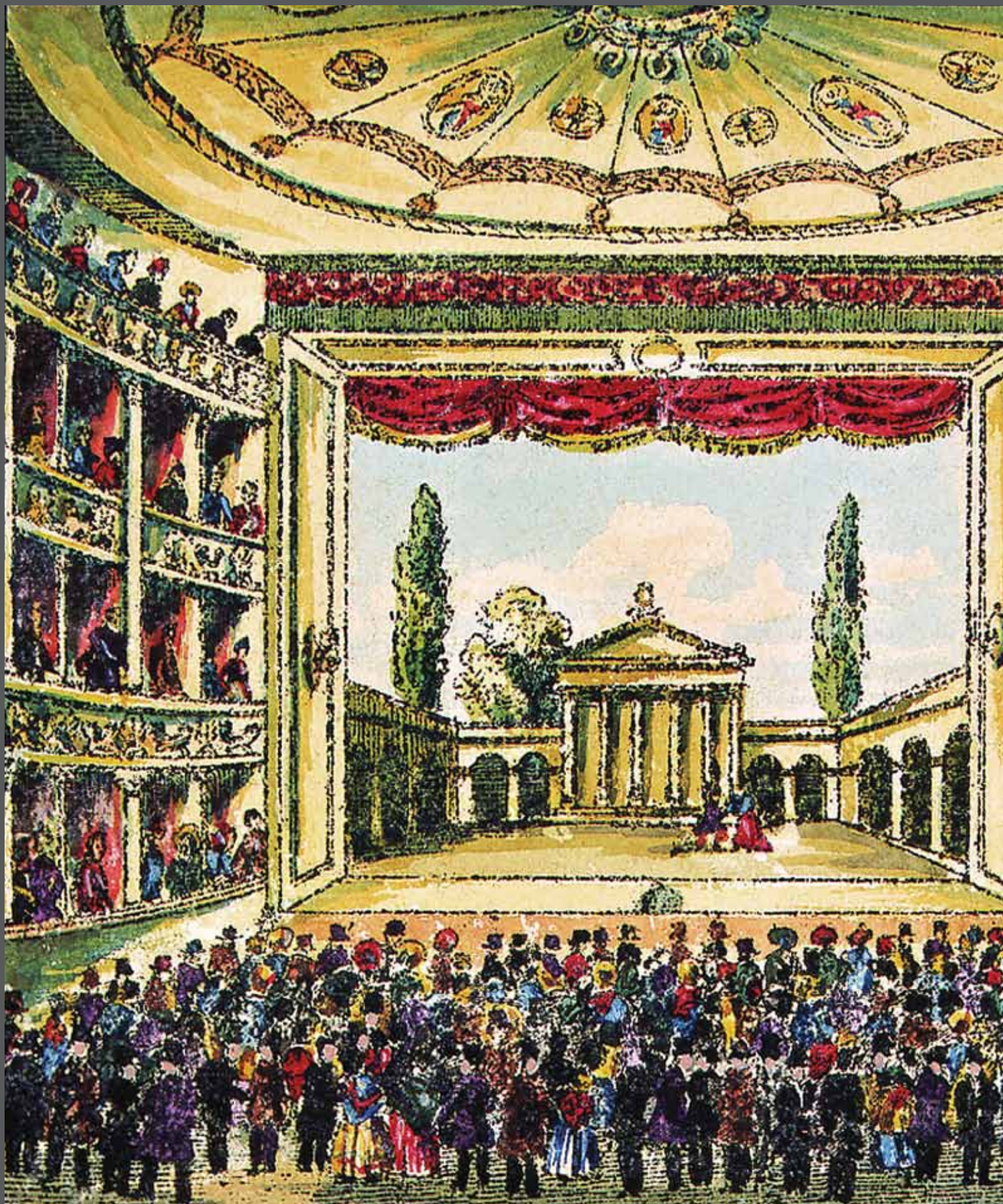
Bánk bán

Az ügynök halála

180 éves a Nemzeti

szeptember–októberi műsorral, előadás- és programajánlóval

Vörösmarty Mihály – prólóg a Nemzeti Színház megnyitására • **Kulin Ferenc** – esszé a modern ember tragédiájáról • **Előadásajánlók** – Az Úr komédiásai, Körhinta, A Gulag virágai, Szentivánéji álom, Cyrano • **Tanári profit** – színházat nézni és csinálni • **SZÍNVÁLTOZÁS** – ifjúsági programok • **1837** – Sirató Ildikó nemzetiszínház-kalauza • **Színházi szerelmek** – Gajdó Tamás írása egy végzetes monogramról • **Básti Lajos** – hevenyészett színészi credo • **Színházbérletek** – kedvezményes konstrukciók

„De mit említsek előbb, mi e kis világban keblemet elfogá? A díszes nézőhely pompás elrendezését, a nagyszerű s 9 múzsa képével ékesített, igen csinos szelelőnyílásokkal ellátott kékeszöld alapú mennyezetet? A hasonló színű páholyok közt felfutó, arany vesszőkkel cifrázott fehér oszlopokat; a páholyok piros, arany szegélyű könyöklőjét, a zárthelyeknek tömött zöld üléseit, fehér karfára alkalmazott vörös támaszkodóit, szóval az egész termet díszítő nemzeti színt; vagy a mindezekkel összhangzó, zöldbe játszó fehér, nagyszerű előfüggönyt (mely arany rúdon függő s aranyos rojtokkal díszített kárpitot ábrázol), vagy az egész nézőteremre felosztott tündérfényt hintő, igen pompás arany gyertyatartókat?” – írta a Pesti Magyar Színház 1837. augusztus 22-ei megnyitójáról tudósító Honművész.

Vörösmarty Mihály

Árpád ébredése

FIÚ: Apám, mi ház ez, melybe most megyünk?

APA: Ez a magyar játékszín, a legelső,
Mely Pesten épült sok küzdés után.

FIÚ: Magyar játékszín? Oh, apám, be szép!
Itt laknak úgy-e a sok hercegek,
És ahol sírni és nevetni kell?

És a szegények rongyos öltözetben?
Apám, oh, vigy be engem is; szeretnék
Már látni egy parányi herceget.

APA: Te többet is fogsz látni, mint csak azt.

ÖREG: Ifjú valék, midőn e ház falát
Épülni vártam, s bíztak mindenek.
Azóta elhagyott az ifjuság,
Hiú reményben mult el jobb korom,
S már a koporsó zárja útamat.
De áll a ház, im, s jobb időkre vár.

KÖLTŐ: S e ház, az élet zajló iskolája,
Ez annyi hő érzelmek temploma,
Csak kis valóság nagy remény után,
Virágbokor virágos kert helyett,
Zálog, jövődő fénylőbb birtokért.
És mégis annyi kínos év során,
Oly sok beteg vágy s csalt várás után
Birt létre jöni, kétlett sikerű
Még akkor is, midőn emelkedék.

ÁRPÁD *(a költőhöz):*

Sok, szép, jeles, nagy dolgokat mutattál,
Hová vezetsz most? Szólj, mi épület,
Mi büszke hajlék ez, mely parragán
És porba súlyedt törpe társain
Díszes fejével túlemelkedik?

KÖLTŐ: Ez a világ kicsinben, fejedelem.
Itt láthatod meg, amint volt, vagyon;
Amint csatában s békén, házi körben,
Vagy köz helyen, tréfák és gond között,
Erényben, bűnben él, hal és mozog.

Részletek a Pesti Magyar Színház 1837. augusztus 22-ei megnyitójára készült ünnepi prologusból

10 ÉRZÉKENY ÁLLAMFÉRFI?

„Bánk csupa ellentmondás – egyszerre erős és törékeny karakter –, márpedig az élet paradoxonait nem könnyű feldolgoznunk. Színészként nem egy történelmi tabló részeként gondolok a szerepemre, hanem olyan karakterként, akinek egymással látszólag ellentétes érzelmeket kell kicsalogatni a nézőkből.” (Mátray László)

25 PREMIER-PORTRÉ: BÁNSÁGI ILDIKÓ

„A rendező a karmester, én a hegedű vagyok – és egyben a hegedűs is! Ahogy ő vezényel, úgy muzsikálok, de tőlem is függ, miképpen szólal meg a hangszer.”

38 MEGNYÍLNI EGYMÁS ELŐTT

„A kamaszok, akik gond nélkül csúszdázhatnak a tragikus, drámai jelenetek és a szétkacagott helyzetek komikuma között, bizonyos pillanatokban mind társrendezővé válnak. Megtanulnak a közösségért közösségben dolgozni egy közös célért...” (Sipos Dávid magyartanár)

49 SZÍNHÁZ ÉS SZERELEM

Katona József előbb a színházba volt szerelemes, aztán egy színésznőbe. Nem is akárkibe, hanem Széppataki Rózába, a későbbi Dérynébe, a vándorszínészi kor egyik legnagyobb sztárjába. Történetük arra is figyelmeztet, hogy ne írjunk alá monogrammal szerelmes levelet.

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja 2017. szeptember-október

Ingyenes időszaki kiadvány
V. évfolyam, 1. szám

Főszerkesztő:
Kornya István

A szerkesztő munkatársa:
Görömbölyi László

Fotó:
Eöri Szabó Zsolt

Kiadó: Nemzeti Színház Nonprofit Zrt.

Felelős kiadó:
Vidnyánszky Attila vezérigazgató

Arculat:
Kónya Ábel

Címlap:
Bánk bán és Melinda – Mátray László és
Söpte Andrea (fotó: Eöri Szabó Zsolt)

Jegypénztár
1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
tel.: +36-1-476-6868

Nyitvatartás:
hétköznap 10-18 óra, munkaszüneti és
ünnepeken 14-18 óra között, illetve az
előadások kezdetéig.

Jegyiroda
1061 Budapest, Andrássy út 28.
tel.: +36-1-373-0963, 373-0964, 373-0995

Nyitvatartás:
hétköznapokon 10 és 19,
szombaton 11 és 19 óra között, vasárnap zárva
jegyrendelés: jegy@nemzetiszinhas.hu

www.nemzetiszinhas.hu

Nyomdai előkészítés:
Inform-Line Stúdió Bt.

Nyomda:
Crew Kft.

Megjelenik 20 000 példányban
Médiaajánlat: 30/508-4711
Lapzártá: 2017. szeptember 15.

Az

Isten ostroma, Körhinta, Éden földön,
Hazát és szerelmet keresek, Tóth Ilonka,
A Gulag virágai

című előadások támogatója a Nemzeti Kulturális Alap.

12

20

35

45

52

54

- 7 Premier | Bánk bán**
Szomorújáték // Katona József
és a Bánk bán
- 8 Vérfürdő helyett kegyelem** //
Vidnyánszky Attila
- 10 Érzékeny államférfi?** //
Mátray László
- 12 Az idegen** // Udvaros Dorottya
- 13 A magányos célpont** //
Söpte Andrea
- 14 Kulin Ferenc: A modern ember**
tragédiája

- Premier|**
Az ügynök halála
- 17 Egyetlen csupasz villanykörte**
fényében // Arthur Miller
- 18 Itt tart a világ** // Csiszár Imre
- 20 Érzékeny és szenvedélyes** //
Blaskó Péter Willy Lomanja
- 22 Apák és gyilkosok** //
Mátyássy Bence, Nagy Márk

- Premier-portré**
„Mindent vállalom, de bármit
nem” // Bánsági Ildikó

- 30 A Nemzeti társulata**
- 32 A 2017/18-as évad**
előadásai

- Előadásajánló**
Az Úr komédiásai, Körhinta,
A Gulag virágai, Szentivánéji
álom, Cyrano de Bergerac

- Színház és iskola**
38 Megnyilni egymás előtt –
színház tanárszettel

- 41 Ifjúsági programok**

- Színháztörténet –**
180/15
- 42 Sirató Ildikó: Színház, nemzet,**
és végre nemzeti színház

- Színházi szerelmek**
49 Gajdó Tamás: Szalag helyett
főkötő // Déryné és Katona

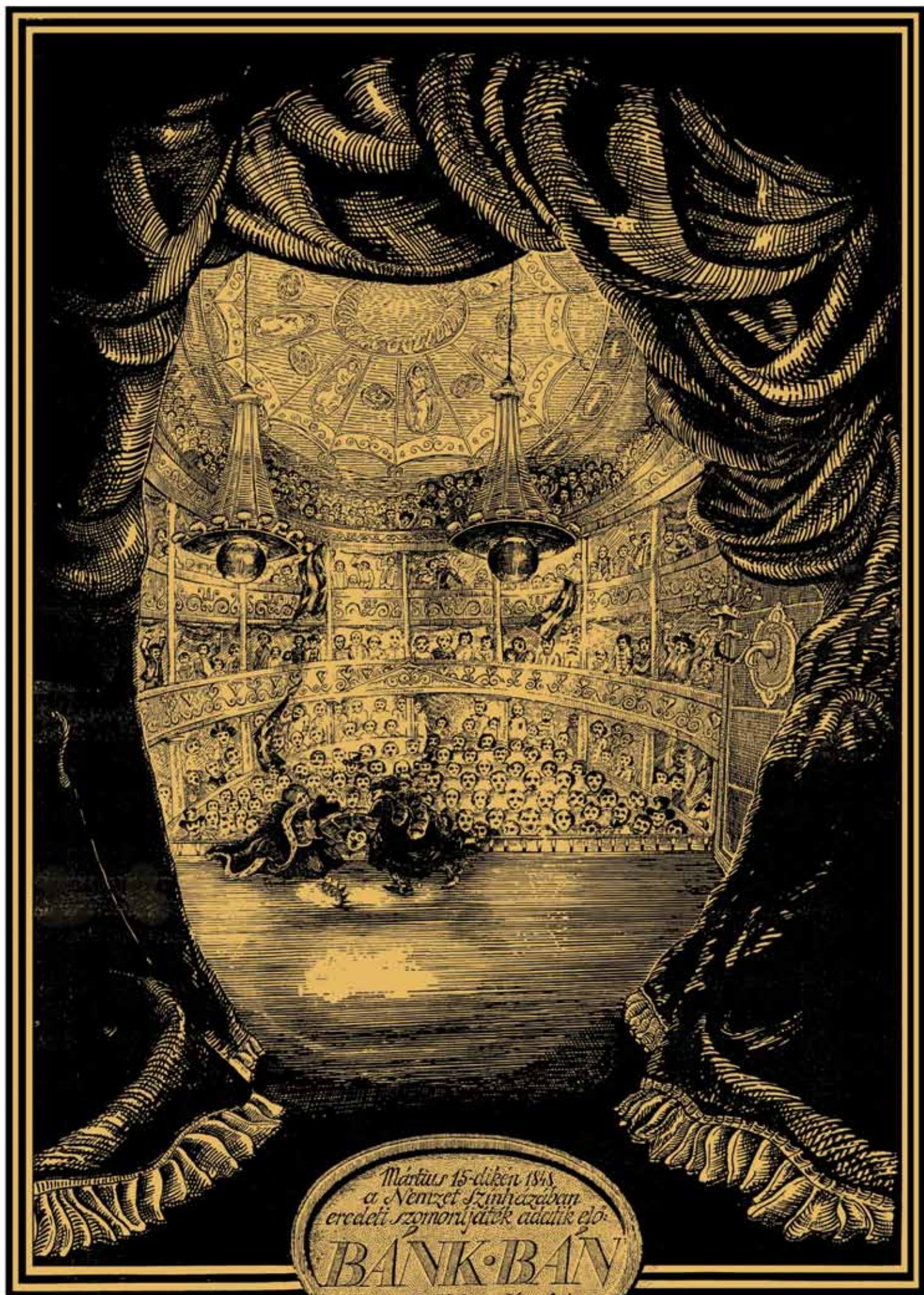
- In memoriam**
52 Hevenyészett színészi credo //
Básti Lajos

- Arany 200**
54 „A legnagyobb élő költő” //
Kovács Ákos

- Programajánló**
56 Koncertek, önálló estek,
rendezvények

- 58 Váltson bérletet!**
- 60 Havi műsor – október**

- Folyóirat**
62 Szcenárium – szeptember

Martius 15-diken 1848.
a Nemzeti Színházban
eredeti szomorjáték adatik elő.
BANK-BÁN
szerzette Katona József úr

Katona József

(Kecskemét, 1791 – Kecskemét, 1830)

Iparoscsaládból származott. Gimnáziumba a pesti és a kecskeméti piaristákhoz járt, a jogot Pesten végezte. Színházi pályafutása igen rövid volt. 1811-ben csatlakozott a Második Pesti Magyar Játékszíni Társasághoz – álnéven (Békesi) volt segédszínész, fordított és lovagregényeket dramatizált. Beleszeretett Déryné Széppataki Rózába. 1815-ig, amikor a társulat feloszlott, megírta drámai műveit: *Luca széke*, *Aubigny Klementina*, *Žižka*, *Jeruzsálem pusztulása*, *A rózsza*. 1814-ben fogott hozzá a *Bánk bán*hoz. 1821-ben írta meg fontos tanulmányát: *Mi az oka, hogy Magyarországban a' játékszíni Költő-mesterség lábra nem tud kapni?* Katona válasza: nincs állandó kőszínház, nincs kellő nemzeti öntudat, a drámák nehezen jelennek meg nyomtatásban, működik a cenzúra. Jelentős költői életművet is alkotott. 1815-től ügyvédként dolgozott, 1820-ban visszaköltözött Kecskemétre, ahol 1826-ban főügyész lett. 1830. április 16-án szívszélhűtésben halt meg.

SZOMORÚJÁTÉK

Katona József és a Bánk bán

Katona legnagyobb tragédiája (szomorújátéka) a *Bánk bán*. A műnemet tekintve az életmű és a korszak toronymagasan kiemelkedő alkotása, és a szó hétköznapi értelmében is tragédia, mert a szerző életében teljesen visszhangtalan maradt. Huszonhárom éves volt, amikor a nagy műbe belefogott, és nem volt negyven, amikor meghalt, nem élhette meg az 1833-as kassai ősbemutatót.

1814-ben az Erdélyi Múzeum című folyóirat pályázatot hirdetett a kolozsvári Nemzeti Színház megnyitásakor előadandó történeti drámára: „*A tárgy történeti, hősi legyen. Választhatja a poeta vagy a magyar históriából, vagy akármely másból is.*” Az 1818-ban kihirdetett eredmény szerint a bírálók abszolút értékű művet nem találtak. Katona művét nem is említették (nincs egyértelmű bizonyíték arra, hogy egyáltalán beküldte volna).

A történelmi érdeklődésű Katona alapos stúdiumokat végzett a Bánk bán megírására készülve, ám az „európai kultúra nagy, ismétlődő vándortémái” közé tartozó történet irodalmi feldolgozásait (a 16. századi Hans Sachs vagy Gerooge Lillo 1739-ben Londonban bemutatott művét) nem ismerte. Ahogyan Franz Grillparzer *Urának hű szolgája* című 1828-as darabját sem (amelyben ez a „német” Bánk se meg nem bosszulja, se meg nem menti feleségét, de annak öngyilkossága után az uralkodó család megmentésén munkálkodik. 1941-ben a Nemzeti is játszotta *Bánk hűsége* címen). A 19. század elején három magyar drámaszerző is feldogozta Bánk históriáját.

A *Bánk bánt* a jogász- és színésztárs, Bárány Boldizsár „javítja”; hibajegyzékét, találó meglátásait *Rosta* címen tartja számon az irodalomtörténet. Ez alapján volt ismert az *ős-Bánk*, amelynek kézírata csak 1913-ban került elő.

Eleinte csak egyes színészek fedezték fel a művet, amelyben remek szereplehetőségeket találtak maguknak. A kortársak közül Vörösmarty elismerte ugyan a *Bánk bán* értékeit, de kifogása volt több, Széchenyi gonosz indulatokat keltő, káros műnek tartotta a Pesti Magyar Színház előadását látva. A két világháború közötti Nemzeti korszakalkotó igazgatója, Németh Antal szerint 1848-ig „*ez a siker nem a tragédia irodalmi értékeinek a megértéséből és értékeléséből, hanem a dráma izzó nacionalizmusából táplálkozott*”. A forradalmat követő elnyomás évei után, 1858-tól vált a mű a Nemzeti és más színházak repertoárjának népszerű és kötelező darabjává. 1861-ben a Nemzetiben mutatják be Erkel Ferenc operáját (a librettó Egressy Béni munkája). 1892-ben a bécsi világkiállítás közönsége is láthatja a Nemzeti vendégjátékát. Két évtized múltán a Nyugat nagy kritikus, Schöppflin Aladár komoran fogalmaz: „*egy emberöltőn keresztül adta a Nemzeti, becsületből, az akta-elintézés lelkiismeretes unottságával...*” A későbbi színházi generációk is mind nekirugaszkodtak Katona művének. A színpadi utat és a nézői befogadást segítő Illyés Gyula 1976-ban „átigazította”, a közelmúltban a mai nyelvhasználathoz közelítő verzióban is bemutatták (Kecskemét, Békéscsaba).

A *Bánk bán* a forradalmak és az újrakezdések darabja. 1848-ban játszották először cenzúrázatlanul, március 15-én a Budáról özönlő lelkes tömeg „betört” a színházba, az előadást félbe kellett hagyni. 1945-ben és 1957-ben is *Bánk bánnal* nyitja meg újra kapuit a Nemzeti. '56-ban a forradalmi Színházművészeti Szövetség a *Bánk bánnal* javasolta folytatni a félbeszakadt évadot: sok vidéki nagyvárosban elő is adták szovjetellenes tüntetés kíséretében...

Katona József *Bánk bánja* (a *Csongor és Tünde* és *Az ember tragédiája* mellett) a magyar drámairodalom csúcsa, a Nemzeti számára „kötelező”: legutóbb 2002-ben Vidnyánszky Attila, valamint ifjúsági előadésként (*Bánk bán junior*), Alföldi Róbert rendezésében került színre.

KORNIA ISTVÁN

VÉRFÜRDŐ HELYETT KEGYELEM

Vidnyánszky Attila rendező

Szenvedélyes – ilyen Bánk bánt tervez Vidnyánszky Attila, aki nem először rugaszkodik neki klasszikusunknak. Rendezte már prózai és operai változatát, az előbbi 2002-ben a Nemzetiben, az operát Debrecen után nemrég az Erkel Színházban.

– A *Bánk bán* zseniális alkotás, a leginkább színpadra írt mű a három nemzeti klasszikus drámánk közül. Az *ember tragédiája* hatalmas vízió, egy rendező számára kimeríthetetlen inspirációs forrás, a *Csongor és Tünde* költői nyelve és meséje ragad magával, Katona művével a drámaírás shakespeare-i csúcsaira ért fel.

Avasson be miket is, hogy hogyan, miért?

– Katona tudta, értette, érezte, hogy mi a színpadi hatás. Az egyik legnagyobb drámaírói erény, amikor a téma, a tézis, az ügy, a mondandó a drámai cselekmény energiájává alakul. Ahogyan Shakespeare, Katona sem csak filozofál. Nagyon személyessé, zsigerből játszhatóvá tudta megírni a figurákat, akik a nézőből együttérzést, azonosulást, szeretetet, megvetést és gyűlöletet váltanak ki. A *Bánk bán* története ma is érvényes: ahogyan az egyes ember a történelemben cselekszik vagy sodródik, ahogyan változtatni akar, és ahogyan a történelem, a sors a maga igazságát képviselő embert, a hőst felőrli, megsemmisíti, de fel is emelheti.

Nem a Bánk féle ember a korunk hőse.

– És nem is a király, Endre! Éppen ezért mindketten egy múzeumi vitrinből lépnek elő a darab idejére, mert leglényegük mintha csak egy előadás erejéig lehetne ma valóságos. A kegyelem gyakorlásának készségére, a józan és az egész nemzetet képviselni tudó döntéseket meghozó államférfiúi erények hiányára gondolok. Bánk megfélemben a békétleneket, és ő az egyetlen, aki felülemelkedetten, államférfiként tudna viselkedni. De amikor ezt megtehetné, történik valami végzetes. Sokáig inog, végül férfiként, sebzett hímként cselekszik.

Bánk ölte meg Endre király feléességét, a királynét. Volna oka bosszúra.

– És mégsem teszi! Rendkívül jelentősnek érzem Endre tettét. Tüllép minden férfiúi indulaton, és vérfürdő helyett kegyelmet gyakorol az ország érdekében. Legszívesebben íratnék egy áriát Erkelrel, mert az operából nekem hiányzik Endrének a megbékélés felé tett gesztusa... Katona gondolkodásmódja szerint a királyságnak, az uralkodásnak van metafizikai dimenziója. Ha ezt nem értjük, akkor nem érthetjük a Katona által teremtett figurák motivációját sem: Petúr indulatát, Bánk tettét, Endre megbocsátását.

Ellentétük a „materialista” Biberach, a lézengő ritter.

– Na ő korunk figurája! „Ott van a haza, Hol a haszon” – mondja. Azt látom, hogy ma a politikai elit, és azt se félek kimondani, hogy az értelmiségi elit nagy része – ha nem is a biberachi tudatossággal –, de mégis e képlet jegyében működik. Katona rendkívüli érzékkel megírta, milyen végtelenül egyszerű mozgatórugója van az emberi cselekedeteknek: az érdek.

Milyennek látja Gertrudist?

– Erős asszony, aki belecsöppen egy világba, amelyben másként gondolkodnak, ahol más a múlthoz, a jelenhez való viszony, mások az erkölcsök, a férfi-nő viszony megítélése is más. Lesz egy jelenetünk, amiben újra és újra meghallgatja a *Hazám, hazám* áriát Erkel operájából. Jelezni akarom, hogy tesz egy kísérletet, hogy megértse ezeket a magyarokat: miért is fontos nekik ez a haza-ügy, mi ez a furcsa és értelmezhetetlen pátosz. De fontos az is, hogy Katona a tördőfés pillanatában ezeket a szavakat adja Gertrudisnak: „Hol vannak a gyermekeim?”

A kétségbeesett anyát látjuk egy pillanatra, és nem a hatalomvágyó királynét, akinek jalkiáltása együttérzést vált ki belőlünk.

A *Bánk bán* minden korban aktuális volt – írják az irodalom- és színháztörténeti munkák. De hogyan kerülhető el – elkerülendő-e egyáltalán – az aktualizálás?

– A néző óhatatlanul belelátja egy-egy figurába saját korának embereit. Ez nyilván így volt régen is. De nem céloim erre rájátszani. A darab mélységeihez képest olcsó volna minden direkt aktualizálás. Ugyanakkor hátborzongatóan aktuális a mű, mert a bennünket, magyarokat máig foglalkoztató és gyötrő legfontosabb kérdéseket Katona sorra felveti. Évezredes Kelet és Nyugat közé szorultságunkat, köztes létünk életérzését, ami így vagy úgy egyébként az egész „Köztes-Európára” igaz. A magunk okozta, mások által ránk kényszerített történelmi konfliktusaink örök ismétlődését, meg nem értettségünket, jogos és vélt sérelmeinket, büszkeségünket, kisebbségi komplexusainkat és dacunkat. Kibékíthetlenségünket a világgal. Am mindezt nem didaktikusan, nem is történetfilozófiai magasságokba emelve teszi, hanem a szerelem, a csábítás, a házasság, a féltékenység, a hazaszeretet, a hatalom, a politika megannyi szálából szövö megrendítő történetét úgy, hogy *Bánk bán* életigazságának a drámáját és katarziszt állítja a középpontba. Katona műve lehetőséget ad arra, hogy ebből a személyes nézőpontból vizsgálhassuk a drámában felvetett örök emberi kérdéseket és sajátosan magyar viszonyunkat a világhoz.

Nem kísértette meg a nyelvi aktualizálás. Sokan éppen a dráma nyelvezetét tartják a befogadás egyik gátjának.

– Kétségtelen, hogy ma veretesebb hat a *Bánk bán* nyelve. Ez a befogadótól némi nyitottságot kíván, de ha ez megvan, akkor pillanatok alatt átáll az ember füle erre a más milyenségre. Minden nagy író szövege több pusztán közlésnél, információátadásnál, Katona is zenélteti a nyelvet, így teremt világokat. Kár volna ezt kilúgozni belőle.

Miben lesz más a mostani rendezése, mint a 2002-es?

– Más esztétikájú és szenvedélyesebb előadás készül. De már 2002-ben is az izgatott, hogy megtaláljuk a nagy tettetnek, a hős személyiségének színpadi megjelenítéséhez azt a színpadi nyelvet, amely legalább annyi-

Katona József

Bánk bán

Bánk bán – MÁTRAY LÁSZLÓ m. v. ■ Gertrudis, királyné – UDVAROS DOROTTYA ■ Melinda – SÖPTEI ANDREA ■ Ottó – FARKAS DÉNES ■ Biberach, egy lézengő ritte – HORVÁTH LAJOS OTTÓ ■ Bendeleiben Izidora, tübingiai leány – ÁCS ESZTER ■ II. Endre, a magyarok királya – SZALMA TAMÁS m. v. ■ Tiborc, paraszt – VARGA JÓZSEF ■ Mikhál bán – RÁCZ JÓZSEF ■ Simon bán – TÓTH LÁSZLÓ ■ Petur bán, bihari főispán – OLT TAMÁS

továbbá a Kaposvári Egyetem Színházi Intézetének hallgatói: Ádám Kornél, Bölkény Balázs, Cseke Lilla Csenge, Herczegh Péter, Hermányi Mariann, Karácsony Gergely, Kisari Zsolt, Kocsis Gábor, Kovács Panka, Kovács S. József, Péteri Lilla, Szász Júlia, Szurcsik Ádám, Varga-Husztai Máté,

Gyerekszereplők: Erzsébet, Gertrudis gyermeke: Bagdi Vivien / Szeőke Lili ■ Soma, Bánk fia: Buzádi Buda / Teszársz Örs

Díszlet-jelmez: Oleksandr Bilozub // Dramaturg: Szász Zsolt // Ügyelő: Lovass Ágnes // Súly: Kónya Gabriella // Rendezőasszisztens: Herpai Rita

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

PREMIER: 2017. szeptember 21. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

ra születik a zenéből, a gesztusok, a mozdulatok és a tér rendszeréből és szimbolikájából, mint magából a szövegből. A „rég” Bánk, László Zsolt intellektuálisabb személyiség volt, a mostani, Mátray László sokkal érzelmesebb, így az egész előadás szenvedélyesebb lesz. Lesznek persze visszatérő motívumok – na de nem szégyen és tilos lopnia az embernek saját magától. És nagyon más lesz minden azért is, mert a nagyszínpad helyett most a Gobbi Hilda Színpad kisebb terében játszunk. Más térben más előadás születik.

KORNYA ISTVÁN

ÉRZÉKENY ÁLLAMFÉRFI?

Mátray László – Bánk bán

Korábban már játszotta Katona hősét, de most neki is újra kellett ismerkednie régi ismerősével. Mátray László az erdélyi és a pesti Bánk bán közötti különbségről, és arról, miért határos a lehetetlennel a címszerep megformálása.

Sokan a kötelező olvasmányoknak kijáró távolságtartással kezelik Katona drámáját. Emlékszik az első találkozására a *Bánk bán*nal?

– Tudom, hogy a diákok általában sajnos nem a megfelelő pillanatban olvassák először a *Bánk bánt*, de nekem nagy szerencsém volt a középiskolai tanárommal. Elsősorban nem a darab politikai-történelmi oldaláról közelítette meg velünk Katona művét, hanem a szereplők érzelmi motivációját elemezte. Egy kamaszt szerintem így könnyebb megragadni. Bennünket sikerült is. Bánk számunkra nem százada egyik legbefolyásosabb embere, hanem egy szerelmét féltő férfi volt, akinek a belső vívódása rokonszenvet kelt. A legtöbb tanuló ellenállása abból is következhet, hogy Katona szövege nagyon sokrétegű, Bánk bán történetének minden vonatkozását megérteni nem kis kihívás. Bánk csupa ellentmondás – egyszerre erős és törékeny karakter –, márpedig az élet paradoxonait nem könnyű feldolgoznunk.

Nemcsak a középiskolások, hanem még mintha Horváth János irodalomtörténészünk elismerő szavai is a darab nehézségére utalnak: „*Bánk bán* a világirodalom legszínesebb drámáinak egyike: mindamellett az olvasás támogatása nélkül nem érvényesülhet a maga igazi értéke szerint; nincs irodalmi mű, mely ennyire megkövetelné a filológiai-kritikai magyarázatot.” Ezért nehéz színpadon játszani Bánkot?

– A legfőbb kihívás a cselekmény és a főhős jellemének összetettsége. Ha mint színházi előadásról beszélünk, akadnak nehezebben értelmezhető szövegek. A mű történelemszemlélete persze erőteljesen függ a rendezői értelmezéstől, és emiatt akár megosztó is lehet. A mostani nemzeti produkciót viszont Vidnyánszky Attila kamara-előadásként rendezi meg, ami már önmagában is elárulja, hogy nem feltétlenül várja el a nézőtől, hogy a történelmi dráma összes szereplőjének háttérrel tisztában legyen. Ráadásul ez mai előadás lesz, tehát senkinek sem kell elvesznie a filológiai részletekben. Színészként sem egy történelmi tabló részeként gondolok a szerepemre, hanem olyan karakterként, akinek egymással látszólag ellentétes érzelmeket kell kicsalogatni a nézőkből.

A Nemzeti egykori ikonikus Bánk bánja hálátlannak tartotta a szerepet. Bessenyei Ferenc 1968-ban azt írta: „A Bánk bánban hibás szituációk vannak. A darab dramaturgiája állandóan méltatlan helyzetben felejtí hősét. Csaknem százötven éve minden kudarc sorozat végén megállapíthatjuk, hogy Katona műve egyedülálló remekmű, csak éppen a Bánk bánt játszó színészre zúdul a néha becsületsértésig fajuló negatív jelzők tömege.” Egyetért a nagy előddel?

– Abban mindenképpen, hogy kutyanéhez szerep. Amit a darab olvasóiról beszélünk, az a Bánkot játszó színészre is igaz: paradox személyiségről van szó, akit nagy kihívás megformálni.

2011-ben már sikerrel játszotta a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színházban a *Bánk bán* címszerepét. Miben tért el az az előadás a most készültől?

– Bocsárdi László szentgyörgyi rendezése megosztotta a nézőket azaz, hogy elhagyta az utolsó, ötödik felvonást. A mostani próbafolyamat különleges pillanatában vagyunk, hiszen még nem jutottunk el az ötödik felvonásig, márpedig Bánk és II. Endre király darabvégi párbeszéde kulcsfontosságú, én például érzem, hogy akkor kerül majd benem helyre a szerep, ha ezt a nagy találkozást lepróbáljuk. Ez a jelenet nemcsak azért fontos, mert az ország két legfontosabb embere beszél meg a magyarok jövőjét, de azért is, mert két hasonló élethelyzetben lévő férfi találkozik itt: Bánk a feleségét, Melindát veszítette el, II. Endre pedig Gertrudis királynét. Ráadásul a király az, aki megítéli az egész darab cselekményét, és természetesen Bánk tetteit. Minden néző azért izgul, felül tud-e kerekedni a király a magánéleti sérelmén az ország békéje érdekében.

Mennyiben jelent mást a nemzeti drámánk előadása Erdélyben, mint itt, az anyaországban?

– Természetesen adja magát a párhuzam, amivel ugyan nagyon óatosan kell bánni, de attól még egyetlen erdélyi előadás sem kerülheti meg, hogy a nézők ne vessék össze a darab merániai szereplőit a román többségi társadalom bizonyos hangjaival. Ebből a szempontból is nagyon fontos, mit is gondol az adott rendező Petur bánék lázadási kísérletéről. Az, ahogyan Bánk az erőszakos, mohó merániai hatalmasok ellen szervezkedő Peturék összeesküvését csírájában elfojtja, igazi államférfire vall. Egyben ez a jelenet a bizonyíték rá, hogy a Bánk és Hamlet közötti párhuzam alapvetően téves. Hiába vívódó alkatok mindketten, Bánk képes a politikai cselekvésre. A kérdésre visszatérve: itt, Budapesten ez a párhuzam nem sokat jelentene. Színészként pedig azért is más a pesti Nemzetiben játszani Bánkot, mert újra meg kellett tanulnom nyitottnak lenni egy újfajta értelmezés irányába. A kezdeti próbák során sokszor nem értettem Vidnyánszky Attila szándékát, de aztán rájöttem, hogy ő nem csupán másként értelmez bizonyos részleteket, hanem ez egy teljesen más *Bánk bán* lesz, mint Bocsárdi Lászlóé, azaz nekem is előlről kell kezdenem az olvasást. De mindannyiunk számára ilyen egy igazi előadás: mintha újra ismerkednénk egy régi ismerősünkkel.

LUKÁCSY GYÖRGY

AZ IDEGEN

Udvaros Dorottya – Gertrudis

– Gertrudis az idegen. Idegen földről érkezett, a férje, a király folyton távoli országokban háborúzik, és neki egy idegen országban kell élnie. Azt mondanám, korszerű, mai nő, mert Katona úgy írta meg az alakját, mint egy olyan asszonyt, akiben van vágó, hajlam és akarat, hogy férfiak között megállja a helyét a hatalom élén – mondja egy próbaszünetben Udvaros Dorottya. – A magyarok nem értik őt, de ő sem érti a magyarokat. A magyarok gyűlölik, mert azt mondják, a maga fajtáját részesíti előnyben. Na, de hát ez mindig így van: aki hatalmon van, mindig a sajátjainak, a hozzá lojálisaknak

GERTRUDIS (*elmerülve*).

Uralkodás! *Parancsolás!* – minő
Más már csak ennek még a hangja is,
Mint *engedelmeskedni* – hát minő
Ez még *valóságában?* – Egy Magyar-
Országba! Majd Polyák – Podólia,
Aztán Velence, a kevély Velence –
Európa harmadába! (*Szédülni láttatik.*)
Gyenge lélek,
Szédülsz? – pirúlj! ha egyszer annyira
Segítne Endre fegyvere, semmivel
Se lenne szédítőbb, mint mostan ez.
(*Elevenebben.*)
Törvényt kiszabni, és úgy lenni e felett,
Miképpen a nap sok világokon! Csak ez
Is elfelejtetheti velünk rövid
Éltünknek álmatlan sok éjszakáit.

kedvez, és mivel Gertrudis idegen, nem is tudom elítélni, amiért az övéivel veszi körül magát.

– Az előadásban már egy elmérgesedett viszonyba csöppennünk bele. A próbákön keressük, hogyan adhatjuk jelét annak, hogy Gertrudis kísérletet tesz rá, hogy utat találjon a magyar urakhoz. De azok válasza elutasítás. Bánk az egyetlen, aki szóba áll vele, akinek van hatalma (hiszen a király távollétében ő a király) és volna szándéka is, hogy elmagyarázza az idegen királynénak: hogyan kellene a közjó érdekében vezetni az országot.

– Bárkit is játszom – pozitív vagy negatív figurát – meg kell keresnem az okait annak, hogy miért úgy cselekszik, ahogyan. Meg kell találnom a figura igazságát. Minden szerephez elképzelek egy „életrajzot”, ami különösen akkor fontos, ha maga a darab – Katona műve ilyen – nem ad elég támpontot nekem.

– Úgy gondolom, a háttérben egy jó házasság van: Endre és Gertrudis szeretik egymást. Ha a király itthon lenne, a felségnek csak reprezentálnia kellene, az udvarhölgyekkel foglalkozni, a gyerekek neveltetéséről gondoskodni. Gertrudis hű Endréhez, és Melindát sem akarja öccse, Ottó karjaiba taszítani. Inkább talán játék ez a testvérek között: csábítsd el a nőt, légy férfi, Melinda meg álljon ellen. Halála pillanatában is azt mondja, hogy – Melinda sorsában – ártatlan.

– Azt kívánom, hogy a fiatalok, akiknek a gimnáziumban Katona Bánk bánjával foglalkozniuk kell, ne drámairodalmunk klaszszikusának megtekintésére jöjjenek a Nemzeti Színházba. Nagyszerű volna, ha a magyartanárok úgy készítenék fel a diákokat, hogy olyasmit fognak látni, amihez a tanítványaiknak is közik lehet. Ami nem dráma, irodalom, történelem és tananyag, ráadásul még kötelező is, hanem olyan, mint az élet: szenvedélyes és felkavaró.

MAGÁNYOS CÉLPONT

Söptei Andrea – Melinda

– Amikor megtudtam, hogy Melindát fogom játszani, eszembe jutott Ofélia, akit pályám elején alakítottam. Mintha Ofélia a fiatal Melinda lenne – mondja Söptei Andrea, akit két próba között szerepéről kérdeztünk. – Ofélia nem öli magát a folyóba, Hamletet sem döfik le mérgezett karddal, összeházasodnak, és születik egy gyerekük: a *Bánk bán* történetében mintha Katona József Hamlet és Ofélia házasságának tragikus végét írta volna meg...

– Melinda nagyon magányos az udvarban. A királyné felkérte magához, hogy amíg Bánk az országot járja, Melinda ne legyen egyedül vidéken. De Melinda nem találja a helyét – talán nem is keresi – az udvari élet forgatagában, nyüzsgésében, szerelmi intrikák és praktikák között. Hiába ő a király utáni első ember felesége (vagy talán éppen ezért) lassan célponttá válik.

– Bánk és Melinda szerelemmel szeretik egymást. Kettejük tragédiája, hogy szinte tehetetlenül kell végignézniük, ami megtörténik velük. Minden egymás felé kapaszkodásuk ellenére eljön az a pont, amikor a két ember számára sincs többé visszaút egymáshoz. Amikor Bánk Melindát mint nőt már eltaszítja magától, egyszer csak megátkozza a gyermeküket is, vagyis már az anyát sem tiszteli benne. Ez a momentum nyitja meg az utat az örület felé...

– A legpokolibb Melinda számára, hogy élete mélypontján az örületben lát a legtisztábban. Átlátja mindazt, amit a királyné, a csábító Ottó elkövettek ellene, s hogy mit tett ő – de már minden hiába.

– Vidnyánszky Attila a próbák során nagyon határozott formát ad az egyes szerepeknek. Ez lehet egy mozgássor, egy gesztus, és ne-

MELINDA: Térdepelsz?!

OTTÓ: Előtted, akit imádok...

MELINDA: S ő térdepel! – Bánk, Bánk emlékezek Szavadra...

OTTÓ: Bánknak a szavára?

MELINDA: Arra.

Midőn kezem' megkérte, nem rogyott

Ő térdre! Szép se' volt igen...

„Szabad tekintet, szabad szív, szabad

Szó, kézbe kéz és szembe szem – minálunk

Igy szokta a szerelmes: aki itt

Letérdel, az vagy imádkozik, vagy ámit.”

Ő mondta ezt, ámitó! és bizony

Bánk nem hazud: s ezért megvet Melinda.

kem meg kellett értenem, hogy ez mit is jelent, miért kell nekem ezt így vagy úgy csinálnom. Megtapasztaltam, hogy a kért mozdulatsor megteremt bennem egy érzetet, és aztán a gesztus megtelik ezzel az érzettel... Így haladunk, így épül a szerep.

– Nagy bennem az izgalom és a várakozás, mert eddig mindig csak nézője voltam a *Bánk bán* előadásoknak, és bevallom, igazán soha nem tudtak magukkal ragadni. Most belülről nagyon érzem azt a szenvedélyt, ami a nézőt megfoghatja, amivel azonosulni tud, ami – remélem – magával sodorja... Amikor a fiam tavasszal az érettségire a Bánk bán tételt tanulta, mi meg már próbáltuk a darabot, segítettem neki, hogy abból az érzelmi megközelítésből adjak neki kulcsokat a drámához, ahogyan mi itt a Nemzetiben Katona József művével dolgozunk. Kíváncsi vagyok, mit szól majd az előadáshoz!

Gertrudis (Udvaros Dorottya) és Melinda (Söptei Andrea) gondolatait lejegyezte: KORNIA ISTVÁN

| az összeállítás fotóit készítette: Eöri Szabó Zsolt

Kölcsey Ferenc
(Anton Einsle festménye)

Széchenyi István
(Schoefft József festménye)

Katona József
(Barabás Miklós rajza)

Kulin Ferenc

A MODERN EMBER TRAGÉDIÁJA

Kétszáz évvel ezelőtt, amikor Döbrentei Gábor folyóirata *Eredetiség s jutalomtétel* címen pályázatot tett közzé, csak egy múltó pillanatra teremődtek meg a feltételei annak, hogy a Nagy Mű eszméje megfogadjon. Ha kissé „dülékenyen” is, de már készen állott az a műhely, ahol az alkotó találkozhatott mesterségének kelléktárával, a magyar történelem pedig végletesen kielezte azokat a sorskérdéseket, amelyekre érvényes választ csak a tragédia világnézete alapján lehetett adni. Hogy a két szülő: találkozásából nem lett több futó kalandnál, arra a koraszülött „gyermek” sanyarú sorsából következtethetünk. Előbb gyámság alá kellett helyezni (a *Bánk bán* őszövegét Katona legjobb barátja, Bárány Boldizsár vette gondozásba), s az éretté, felnőtté vált mű – távol a színpadtól – a szerző haláláig hajléktalanul tengette életét.

Cenzúra és kortársak

Katona írói pályájának kutatói közül sokan gondolták úgy, hogy remekműve hosszan tartó mellőzöttségének elsősorban a korabeli színházi kultúra fejletlensége volt az oka. Nos, kétségtelen, hogy a nagy drámaköltő útjára bocsátó „műhely” sok tekintetben provinciális volt, s hogy az egykori színházlátogató közönség ízlése sem volt kifinomultnak mondható. Ám nem szabad megelégednünk arról, hogy a *Bánk bán* szerzője, ha zsenialitását nem is, sokoldalú irodalmi műveltségét, dramaturgiai ismereteit és – nem mellékesen – színészi tapasztalatát mégiscsak ennek a szakmai háttérnek köszönhetette.

Amikor hozzákezdett a pályamű megírásához, már túl volt nagy-szabású drámakísérletein (többek között: *Aubigny Clementina*, *Ziska...*, *Jeruzsálem pusztulása*), s lírai költeményeinek tanúsága szerint korának legidősebb filozófiai kérdései foglalkoztatták.

Miért tört meg ennek a dinamikus induló költői pályának az íve?

Az irodalom- és színháztörténet berkein belül máig vita tárgya, hogy az 1833-as, visszhang nélkül maradt kassai ősbemutatót, s néhány vidéki rendezést (Kolozsvár, Debrecen, Miskolc) leszámítva – miért kellett éppen két évtizednek eltelnie ahhoz, hogy a dráma végső változatát a Nemzeti Színház is műsorára tűzze. Vajon valóban az a rendőrmisztériumi feljegyzés pecsételte meg a színmű sorsát, amely szerint „nemcsak a dráma tartalma, hanem egyes részletei is alkalmasak arra, hogy a magyarok gyűlöletét a német fejedelmek, s általában a németek ellen lángra lobbantsa”? Ezt a feltevést látszik igazolni, hogy hasonló vélekedések a mű színrevitele után is megfogalmazódtak. Még Széchenyi István is „rossz, veszélyes tendenciát” látott Katona művében (érthetetlennek tartotta, hogy „a kormány megengedi ily esztelenség előadását”), a Központi Könyvbíráló Szék pedig azért nem javasolta a darab műsoron tartását, mert az „nemcsak a külföldiek elleni gyűlöletet ... ébreszti”, hanem „fektelen pártütési elvekkel is telve van.”

Ám ne feledjük: a politikai félelmek és fenntartások csak a mű színpadi karrierjének késlekedését indokolhatják, de nem adnak magyarázatot művészi értékeinek tétova fogadtatására. Márpedig igen beszédes az a tény, hogy sem az egykori pályázat bíráló bizottságának tagjai, sem

A 1814-es esztendő

„Kölcsey ekkor hagyja el az atyai jó barátja, Kazinczy Ferenc által kijelölt utat (amely – úgy látja – az öncélú irodalom felé vezet). Széchenyi ekkor kezdi írni a Naplóját, s fogadja meg, hogy személyes nagyravágyását leküzdve „szegény, szerencsétlen hazáját” fogja szolgálni. Katona ekkor választja hőséül Bánkot...”

a reformkori drámaelmélet legjelesebb képviselői – közöttük Kölcsey és Vörösmarty – nem ismerték fel a *Bánk bán* korszakos jelentőségét. A nagy kortársak vélekedése többet árul el Katona mellőzöttségének igazi okáról, mint a cenzúrahivatal munkatársainak „szakvéleménye”.

Makacs dogma

Például Vörösmarty, aki a reformkor egyik legtermékenyebb drámaírója is volt, elismerte ugyan, hogy Katona drámája „erőteljes színmű”, de úgy ítélte, hogy „Legkevesbé sikerült Bánk karaktere, kiben nem látjuk azon szilárdságot, mely az általa elkövetett merész nagy felelősségű tettehez kívántatik.” Úgy gondolom, semmit nem változtat a *Szózat* költője iránti feltétlen hódolatunkon, ha megállapítjuk: Katona mondandójának a lényegét nem értette meg. S megkockáztathatjuk a feltevést, mely szerint Vörösmarty megkérdőjelezhetetlen tekintélyének is szerepe volt abban, hogy a „hezitaló alkat” és a „tragikai jellem” összeférhetetlenségének makacs dogmája egészen napjaink irodalmi tankönyveigi végigkísérte a *Bánk bán* értelmezésének történetét.

Az egykori kritikák a kor uralkodó irányzatainak elveit (klasszika, romantika) kérték számon az írótól, a *Bánk bán* ihlete azonban nem abból a korszellemből fakadt, amelynek mágneses tere magába szippantotta a reformkor szellemi kultúráját. Katonának a tragikumról, a tragédiáról vallott felfogását részint a shakespeare-i és ókori görög dráma-minták határozták meg, részint olyan élettapasztalatok formálták, melyekből a messihi jövőbe mutató – már-már az egzisztencialista létbölcseletről emlékeztető – felismerésekre jutott. (Gondoljuk meg: a dráma legsúlyosabb konfliktusa nem a magánélet, s nem is a politikum szférájában játszódik, hanem a főhősben, akinek meg kell tapasztalnia, hogy a „léte vetett” *puszta lelke* nem kínál menedéket szerepeinek és cselekedeteinek következményei előtt!)

Egy nemzedék újjászületése

Ha meg akarjuk érteni, miként lehetséges, hogy egyetlen irodalmi alkotás egyszerre hozza felszínre az európai kultúra egyik legősibb szellemi hagyatékát, s villantsa fel a távoli jövőbe mutató rejtett tendenciáját, ismét a mű fogantatásának körülményeit kell felidézünk. Immár azonban nem a „műhely” adottságait, s nem is az egész kort, csupán a *Bánk bán* első változatát illető különös történelmi pillanatot kell vallatóna fogunk.

Vannak jeles évszámok, amelyek a politika-történet kiemelkedő eseményeire utalnak, s vannak olyanok, amelyek egy-egy nemzedék újjászületésének időpontját, nagy tettekre való felkészülésének a kezdetét jelzik. Ilyen volt 1814/1815. Annak a nemzedéknek a szellemi vezéralakjai, akik majd a reformkor politikai harcaiban fogják megteremteni a modern Magyarországot, ekkor jutnak a sorsdöntő elhatározásra: szembefordulnak régi önmagukkal, hogy új emberként megváltoztathassák a világot is. Mindegy, minek nevezzük – megigazulásnak, megtérésnek vagy metamorfózisnak – a személyiségükben lejátszódó katartikus folyamatot, annak az a lényege, hogy életre szólóan és egész nemzedéküket mozgósító erővel kötelezik el magukat a történelemformáló cselekvés eszméjével. Kölcsey ekkor hagyja el az atyai jó barátja, Kazinczy Ferenc által kijelölt utat (amely – úgy látja – az öncélú irodalom felé vezet), mert arra a felismerésre jut, hogy csak „A cselekedetek, a publikumban való forgás formálnak hasznos embert”. Széchenyi ekkor kezdi írni a *Naplóját*, s fogadja meg, hogy személyes nagyravágyását leküzdve „szegény, szerencsétlen hazáját” fogja szolgálni. Katona ekkor választja hőséül azt a Bánkot, aki – küzdelme tragikus végkifejletének nyomasztó előérzetével is – vállalja a hatalom gyakorlásának felelősségét.

Morál, jog és a szeretet törvénye

Három szellemóriás – Kölcsey, Széchenyi, Katona – lelki/szellemi újjászületésének időbeli egybeesése véletlennek látszhat, ám nagyon is törvényszerű sorsközösség formálódásának a tanúi lehetünk. Mert éppen ekkor, a napóleoni háborúk korszakának lezárulásával, a nemzeti önállósulási törekvéseket csírájában elfojtani készülő Szent Szövetség megalakulásával kezdődik új korszak egész Európa történetében.

Ekkor kerül a magyar szellemi kultúra elitje is az elé a döntés elé: tudomásul veszi a nagyhatalmi érdekeknek való végzetes kiszolgáltatottságot, vagy vállalja egy bizonytalan kimenetelű küzdelem kockázatát nemzete szolgálatában. Azt mindannyian látták, hogy ebben a szolgálatban a legföltettebb földi javakat – a karriert, a hivatást, a magánélet biztonságát – el lehet veszíteni, de hogy az egyéni emberi létezés értelme: a „puszta lélek” üdvösségének esélye is kockára tétetik, azt csak Katona József ismerte fel.

Bánk bán nem azért lesz a „teremtés vesztese”, mert megsértette az erkölcsi világrendet, s még csak azzal sem vádolható, hogy tettével politikai káoszt idézett volna elő. (Éppen ellenkezőleg: a banki tett és II. Endre király megbocsátó gesztusa, amely 1222-ben az Aranybulla kibocsátásához vezet, a magyar társadalom hosszú évszázadokon át működő jogrendjének alapja lesz!)

Katona hősének „mindössze” annyi volt a vétke – s azért lett „végszemmiség az ítélete” – mert „hitveséhez és gyermekéhez” kötő tündéri láncaitól szabadulva próbált megfelelni politikusi kötelességének. Nem a morál, nem a jog, hanem a szeretet törvényével szegült szembe. Ebben a szükségszerűen kudarcba fulladó vállalkozásban látta meg Katona József a világa rendjéért lelki javairól lemondani kényszerülő modern ember tragédiáját.

Az írás eredetileg a Nemzeti Magazin 2014 áprilisi számában jelent meg

Timár József legendás alakítása Az ügynök halálában, partnere Somogyi Erzsébet (Nemzeti Színház, rendező: Marton Endre, 1959) | fotó: Wellesz Ella, OSZMI

Arthur Miller

(New York, 1915 – Roxbury, Connecticut, 2005)

Az *ügynök halála* és a *Salemi boszorkányok* írójaként ismerik világszerte, de még bulvárhírek fogyasztói is tudják, hogy pár évig ő volt a tragikusan és fiatalon elhunyt Marilyn Monroe egyik férje. Szenzációként szolgált az is, hogy Miller nem sokkal a halála előtt, 89 évesen még házasságot (a negyediket) tervezett egy 34 éves festőnővel.

A lengyel származású bronxi (New York) zsidó családban született Miller a michigani egyetemen kezdett írni, és többször elnyerte az egyetem díját. A 2. világháborúban alkalmatlanság miatt nem szolgált. Az '50-es években az Amerika-ellenes McCarthy-bizottság elé idézték, és elítélték, majd felmentették. Riportkönyvet írt a Szovjetunióban tett utazásáról. Ő volt a nemzetközi írószövetség, a PEN első amerikai elnöke.

1947-ben az *Édes fiaim*mal kezdődött a színházi karrierje a Broadway-n, a nagy nemzetközi áttörést a '49-es *Ügynökkel* aratja (amellyel állítólag mindössze hat hét alatt készült el). A 34 évesen írt darab sikerét semelyik műve nem múlta felül, pedig olyan darabokat alkotott még, mint a *Pillantás a hídról*, a *Két hétfő emléke*, a *bűnbeesés után*, *Az alku*, a *Közjáték Vichyben*. 2004-ben mutatták be utolsó művét: *Finishing the Picture*.

a képen: Arthur Miller az 1940-es években

EGYETLEN CSUPASZ VILLANYKÖRTE FÉNYÉBEN

Arthur Miller Az ügynök haláláról

... bevallom, hogy életemben nem nevettem annyit magamban, mint akkor, amikor ezt a darabot írtam. Azért nevettem, mert percről percre jobban éreztem, hogy kezemben van a megoldás. A Willy agyába tett kirándulás szokatlan, furcsa ötlete úgy vitte tovább a cselekményt, hogy mindennap újra és újra meglepődtem. De ami a legfontosabb: azt a formát találtam meg itt, amit írói pályám kezdete óta kerestem.

Ebben a formában írni olyan érzés volt, mint amikor álmunkban egy folyosón járunk, és ösztönösen tudjuk, hogy hiába a sok forduló meg benyíló, nem fogunk eltévedni, és biztosan megtaláljuk a kijáratot. A darab megírásának időszaka meg a rákövetkező néhány nap valahogy úgy is él az emlékezetemben, mint egy álom.

Emlékszem arra a próbára, amelyen először volt ott a közönség. Hat vagy hét barátunk. Arra, ahogy a darab egyetlen csupasz villanykörte fényében kibontakozott. Azt hiszem, ez volt az első és egyetlen alkalom, hogy olyannak láttam ezt a darabot, amilyennek mások látják. Úgy éreztem, mi, amerikaiak borzasztóan magányosak vagyunk, az önállóság és függetlenség tettetésével elszigeteljük magunkat egymástól, és ez olyan tökéletesen sikerül is, mintha egy gép finoman esztergált alkatrészei lennénk – már alig-alig érünk egymáshoz. Egyedül akarjuk megváltani magunkat, és ez erkölstelenség, ami szétmar bennünket. (...)

Mindig adni akarunk egymásnak, mégis csak azt tanuljuk meg, hogyan vehetünk el egymástól, mintha ez lenne az egyetlen módja, hogy távol tartsuk magunktól a világot. Mindennap meghazudtoljuk a vágyat, hogy alkossunk, azaz hogy adjunk. Az ember végcélja nem a biztonság, de biztonság nélkül az emberség legelemibb feltétele hiányzik az életünkből.

Eljön majd az idő, amikor utódaink értetlenül bámulnak vissza ránk, akik valami szent dolognak tartottuk az anyagi javakért vívott harcot. De a nagy emberektől már ma sem azt kérdezzük, miféle van, hanem hogy mit adtak a világnak. Olyan jövőért kell harcolnunk, amelyben lesz felelősségre vonás. És akkor majd születnek nagy tragédiák. Mert amíg nincs rend, amiben higgyünk, addig törvény sincs, amit megszeghetünk. Addig pedig hiába várjuk a tragédiától, hogy morális igazságokra tanítson. (...)

Számomra Willy Loman tragédiája abban áll, hogy élete hiábavalóságát önként, az élete árán váltotta meg. Olyan ember tragédiája az övé, aki azt hitte, ő az egyetlen, aki nem felel meg a számára borotvált propagandafőnökök által diktált egyetemes világrendnek. Az égisz erő konzervrengetegből egy dörgő hangot hallott, amely ide-oda csapódva hömpölygött végig a város újságokkal bélelt útvesztőin; egy olyan hangot, amely már nem emberi természetű, és amely ezt a parancsot mennydörögte: „Érvényesülj!” Ilyen hangra ember nem válaszolhat. A tükörből Willyre is csak a saját megtestesült kudarca bámult vissza.

Hogy végül is mit érzek ezen az évfordulón? Remélek, mert most már tudom, hogy az emberek hallgatni akarnak ránk. Kicsit félek, hogy túlságosan is. És hiszek abban – bár ez a régi meggyőződéseim időnként meginog –, hogy minden bizalmatlanságunk és ellenségeskedésünk ellenére meg fogjuk találni a saját emberségünkhöz vezető utat.

Részletek Arthur Miller „Az ügynök” születésnapjára című írásából (1950)

ITT TART A VILÁG

Csiszár Imre rendező

Az amerikai álom szertefoszlása és a költészet születése mind belefér Az ügynök halálának legfrissebb újraértelmezésébe. Csiszár Imre egyszerre látja időtlen görög drámának és 21. századi társadalomkritikának Arthur Miller klasszikus darabját, amelyben a főhős bukása vezet a katarzishoz.

A laikus mindig úgy gondolja, ha egy színház vagy rendező elővesz egy klasszikust, annak jó oka van. Nagyon leegyszerűsítve: valami újat mond nekünk a régi szöveg. Most mi ez az újdonság?

– Nem a darab aktualizálhatósága fontos. *Az ügynök halála* számomra a világirodalom három legnagyobb emberiségdrámáinak egyike. A 19. századé Ibsen *Peer Gynt*-je, a 20. századé a *Szecsuáni jölélek* Brechtől, a 21. századé – számunka, ma 2017-ben Magyarországon mindenképpen – *Az ügynök halála*. Igen, nem tévedés, holott Arthur Miller 1949-ben írta ezt a remekművet.

Miért gondolja mégis e századnak a majd hetven éve írt darabot?

– Miller olyan tulajdonságokkal ruházta fel az amerikai kisembert, mint a görög drámaírók hőseiket. És ebből a klasszikus időtlenségből kikeveredik egy igazi 21. századi tragédia. Miller darabjában kétfajta stílus érhető tetten: a realista és az expresszionista. A családi dráma realista stílust kér, így is adjuk elő. Ugyanakkor van egy expresszionista síkja is: Miller megbontja az időt, visszavisz minket a kezdetekhez. Egyszer csak felbukkan egy olyan szereplő, aki már rég nem él: Ben bácsi figurája a gyors meggazdagodás lehetőségét villantja fel, szükség van rá, hogy megértsük az ügynök motivációját. Ez a szereplő számomra épp olyan, mint Aiszkhülosz darabjában, a *Leláncolt Prométheusz*ban az Erő és az Erőszak. Valami megbontja a realizmus megszokott me-

netét. Amennyire csak lehet, kihasználjuk a szürreális megszólalás lehetőségét, ami nagyon mai életérzést sugall.

De hogyan lesz ebből görög dráma?

– A kulcs Willy Loman alakja. Egész életét a családjának szentelte, egy biztos kispolgári létet teremtett meg a számukra. Amikor megöregszik, hirtelen mindenki elfordul tőle, olyan világban kellene élnie, amelyben erre a megfáradt, beteg, kissé már szürke emberre nincs többé szükség. Nem találja a helyét a társadalomban, nem tudja eltartani a családját, így csak egy választása marad: feláldozza magát. Ebben hasonlít a görög drámák főhőseire, akik megvakították magukat, öngyilkosságba és gyilkosságokba menekültek. Loman áldozata kell ahhoz, hogy eljussunk a katarzishoz. És ez nem csupán egyéni sors, hanem egy magát túlélő kor láttelepe. Hirtelen kiderül, hogy a kapitalizmus nem minden világok legjobbika. Ezt az üzenetet persze annak idején a politika is igyekezett kihasználni.

Érdeklik az előképek? Keleti Éva fotográfiája Timár József bőrdandár Willy Lomanjáról beleégett az emlékezetünkbe, a róla készült szobor ott áll a Nemzeti Színház szoborparkjában.

– Megrendítő helyzet, amikor a szerep és a színész élete „összeeszik” – ez volt a nagybeteg Timár József utolsó alakítása, búcsúja a színpadtól.

**„A darab társadalomkritikai
jellegére helyezzük a hangsúlyt,
de nem tandrámát adunk elő.
Nagyon fontos, hogy érzelemgazdag
előadás szülessen. Mert én nem az
aktualizálásban hiszek, hanem a
színészi munkában.**

De nemcsak az az '59-es előadás fontos, hiszen Timártól Latinovits-on vagy Bodrogi Gyulán át Gálffi Lászlóig sokan eljátszották Lomant – sokféleképpen, különböző felfogásban és rendezésben. De nekünk ezeket a munka során el kell felejtenünk, újra kell fogalmaznunk az egészet. Hiszen minden korszak újraírja a maga ügynökét. A már említett '59-es változat a példázat jellegét domborította ki a darabnak: nézzétek, jelenleg itt tart a világ. Ez volt az üzenet. Mi nem aktualizálunk, de nem is akartunk visszamenni '49-be, a megírás pillanatába. A mű szellemisége, eszmeisége a fontos és nem a külsőségek.

**Csakhogya néző nem felejt, ő magával hozza a korábbi előadások
élményét, belső képét.**

– A mi feladatunk meg az, hogy ezeket az előképeket kiverjük a fejéből. Olyan erős gondolati és érzelmi élményt kell nyújtunk, hogy azok semlegesítsék az előképeket. Mi a darab társadalomkritikai jellegére helyeztük a hangsúlyt, de nem tandrámát adunk elő. Nagyon fontos, hogy érzelemgazdag előadás szülessen. Mert én nem az aktualizálásban hiszek, hanem a színészi munkában. Épp ezért nem szabad rátukmálni olyan felfogást, ami nem a színész sajátja. Blaskó Péter Lomanje Blaskó személyiségéből fakad, belőle indulunk ki. És ugyanígy tesznek a többiek is. Bánsági, a feleség és a két fiuk is...

A kleptomániás és a nőcsábász.

– Valóban: Happy lefekszik a főnöke feleségével. De azt hiszem, ez több ennél. Nem tudok másképpen kitörni, hát ellopok elégtételt egy drága tollat, ahogy Biff teszi. Ezek a darabban valamiféle lázadás szimbolikus mozzanatai. Ilyen az ügynök szerető-ügye is. A realista változatokban általában egy szállodai szobában találkoznak, nálunk a szerető egy hintában ül, és emögött áll a férfi. Ezzel azt hangsúlyozzuk, hogy ez nem egy kóbor numera volt, hanem Loman próbálkozása, hogy kilépjen a mókuserékből. Meg is lesz ennek a maga tragikus következménye, amikor Biff rajtakapja az apját. De a fiúk tiltakozása, lázadása sem vezet sehová, hiába egy másik generáció tagjai. Talán az őket körülvevő világ nem engedi el őket, így végül ők is beállnak a sorba, akár az apjuk...

Ezek a szimbólumok adják az előadás már említett expresszionista olvasatát?

– Többek között. Például ott van a nagy családi ház – már csak egyetlen részlet van hátra az évtizedes törlesztésből –, ami leginkább Loman

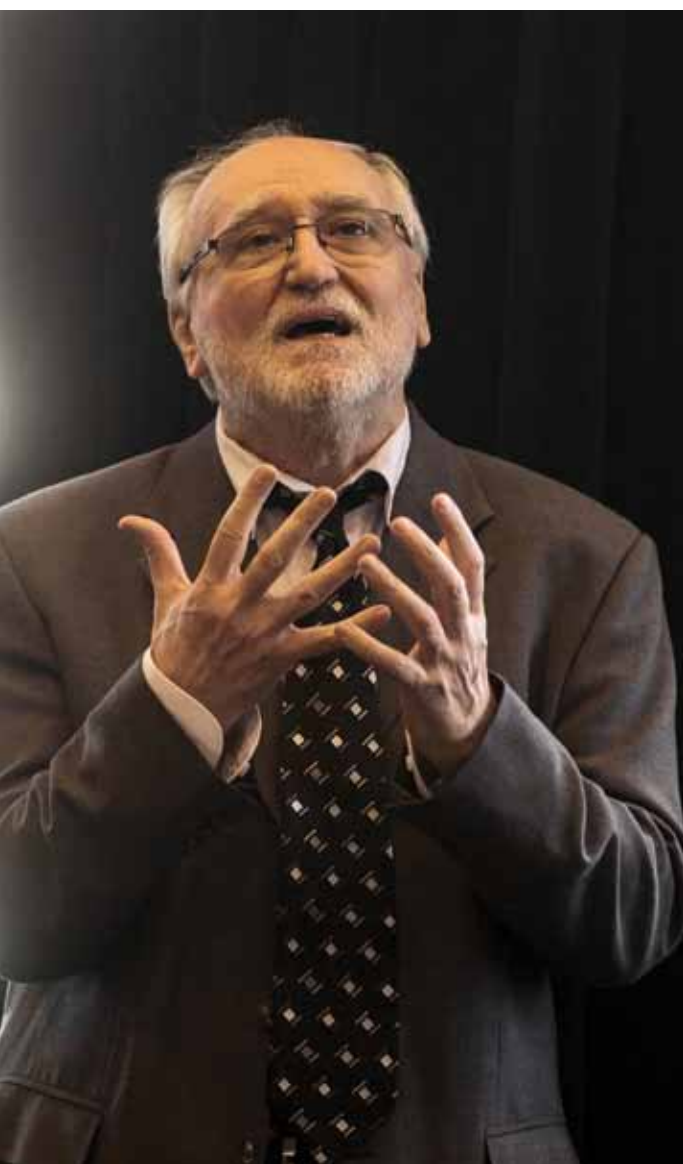

életművét jelenti. Ez ad valahogy rangot és súlyt az életének. Csakhogya a kert földje kiszáradt, nem lehet már bele magot vetni, holott – ezt a beszélgetéseikből megtudjuk – régen tele volt virággal és mindenféle dús növényvel. Bizonyos értelemben itt arról is beszélünk, hogy természetlenné vált a világ. De amikor Loman fejében megszületik az önfeláldozó-önpusztító megoldás, hogy miként biztosíthatja a családja gondtalan életét, elered az eső.

Lehet, hogy Miller igazából költő volt?

– Nem lehet, hanem biztos. És nekem ez tetszik a legjobban. Mintha már maga az ötlet, a megoldás megtalálása megváltoztatná a világot.

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND

ÉRZÉKENY ÉS SZENVEDÉLYES

Blaskó Péter Willy Lomanja

– Loman érzékenységek hálójában vergődik, könnyen sérthető, sérülékeny ember. Nagyon sok minden bántja, számos sérülést hordoz magában. De Blaskó érzékenysége révén feldolgozza és meg is teremti a tragikus alaphelyzetet. Ő az a színész, aki magával ragadja a nézőt – mondja Csizsár Imre Blaskó Péterről. Összeszokott színész-rendező párosról van szó, hiszen pályájuk kezdete óta számos jelentős előadásban dolgoztak együtt.

– A másik fontos tulajdonság – Lomané és Blaskóé – a szenvedély. Loman ugyanis állandóan keresi a kiutat a kutyaszorítóból. Nem egy lemondó nagyapóról szól a darab, hanem egy küzdő emberről, aki pontosan tudja: ha ő nem cselekszik, akkor a két link fia nem fogja tudni eltartani a családját. Ez a szenvedély hajtja, hogy mindenáron megtalálja a megoldást, és mint minden tragikus hős, fejfel rohan a falnak. Péter nagyon érzékenyen és szenvedélyesen tudja ábrázolni ezt a folyamatot.

– És még egy furcsa dolog kell ehhez a szerephez: valamilyen különös humorérzék. A képesség, hogy időnként kívülről tudja magát szemlélni, hogy néha két lépés távolságból lásson rá magára. Mert így szemlélve már-már nevetséges Loman erőlködése, hogy megmentse a családját, a saját egzisztenciáját a biztos bukástól. Ha egy pillanatra megáll, félreteszi az őt hajtó szenvedélyességet, akkor humorosnak, szinte már röhejesnek látszik a vergődése. Persze ez fájdalmas humor. És ehhez nagyon kell az önkritikus látásmód, az önironikus humorérzék.

Arthur Miller

Az ügynök halála

Willy Loman – BLASKÓ PÉTER ■ Linda – BÁNSÁGI ILDIKÓ ■ Biff – NAGY MÁRK e. h. ■ Happy – MÁTYÁSSY BENCE ■ Bernhard – FEHÉR TIBOR ■ A nő – TÓTH AUGUSZTA ■ Charley – SZARVAS JÓZSEF ■ Ben bácsi – BODROGI GYULA ■ Howard Wagner – SCHNELL ÁDÁM ■ Miss Forsythe – BARTA ÁGNES ■ Jenny, titkárnő – VAS JUDIT GIGI m. v. ■ Stanley, pincér – FÜLÖP TAMÁS m. v. ■ Letta – SZABÓ NIKOLETT e. h. ■ Pincér – BAUMANN MARCELL e. h.

Fordította: Ungvári Tamás // Díszlet: Szlávik István // Jelmez: Szakács Györgyi // Zenei összeállító: Csizsár Virág // Dramaturg: Kulcsár Edit // Ügyelő: Géczy István // Súlyó: Gróf Katalin // Rendezőasszisztens: Kernács Péter

Rendező: CSISZÁR IMRE

mikor? hol?

PREMIER: 2017. október 1. • Gobbi Hilda Színpad

Happy az apjával és az anyjával – Mátyássy Bence, Blaskó Péter és Bánsági Ildikó

APÁK ÉS GYILKOSOK

Mátyássy Bence – Happy, Nagy Márk – Biff

Két fiú egy apa: örök konfliktus. Nagy Márk Biffje és Mátyássy Bence Happyje is hazugságok hálójában vergődik *Az ügynök* halálában. És a két fiatal színész nem gondol közben John Malkovichra.

A szereposztás egyik különlegessége, hogy a húszas éveinek elején jár Nagy Márk alakítja az idősebbik Loman-fiút, Biffet, míg a harmincas éveinek közepén járó Mátyássy Bence a kisebbiket, Happyt. A nézők persze semmit sem vesznek majd észre a turpisságból, hiszen ha a kölyök-képű Bence megborotválkozik, Márk pedig kicsit borostásan lép fel, az illúzió máris tökéletes.

– Először nekem is furcsa volt, de csak addig, amíg el nem kezdtek a próbákat. Amikor Bence megszólalt a rajongás hangján, amivel az öcs szólítja meg a bátyját, minden a helyére került. Persze egy kicsit még szoknom kell, hogy máris harmincnégy éves vagyok – mondta nevetve Nagy Márk, aki a Kaposvári Egyetemen Uray Péter végzős színészosztályának tagja.

– A dráma egyik alapkonfliktusa az apa és a fiai között feszül, és ilyenkor elsősorban a személyes élményeimből próbálom felépíteni a szerepet. Az viszont sokat segített, hogy nagyon hamar összeszoktunk, és valódi családként kezdtünk el élni a színpadon, meg egy kicsit azon kívül is. És abban a családban, ahol Blaskó Péter az apa, Bánsági Ildikó az anya, elég hamar válaszokat kaphatsz a felmerülő kérdéseidre – eleveníti fel Mátyássy Bence a próbafolyamat kezdetét.

Márknak ez a „család” viszont az abszolút mély vizet jelentette. Szerecsére az „öccsével” kezdte a próbákat, így volt egy kis ráhangolódás a nagy találkozó előtt. Blaskó Péter egyből felajánlotta, hogy tegeződ-

jenek, hiszen „családtagok”, de leginkább a „szülők” szeretete segített abban, hogy hamar feloldódjon. Ő is, akár Mátyássy Bence, a saját élet-tapasztalataihoz nyúlt a minél hitelesebb alakítás kedvéért, mert mint mondja, az apját nem ismerte ugyan, de a nevelőapjával azért akadt egy-két konfliktusa. Ez azért is igen fontos, mert a 20. századi darab kulisszái mögött az örök görög drámai helyzet lappang: mindenkinek eljön egy olyan szakasz az életében, amikor meg kell ölnie (magában) az apját. Amikor lázadnia kell. Amikor önmagára talál. Épp ebben rejlik a Miller-dráma örökérvényűsége.

A két fiú is lázad a maga módján: Happy a nőcsábász bőrében éli ki ezt.

– Akivel csak tud, lefekszik, leginkább persze a főnökei feleségét csábítja el. De számára csupán egy tárgy a nő. Ha ez lázadás, akkor elég pitiáner, és igazából csak neki számít, nem akarja gyökerestől megváltoztatni a világot – magyarázza Mátyássy.

Ami Happynek a csábítás kényszere, az Biffnek a kleptománia.

– A főnökeitől lop, néha csak egy töltőtollat az asztalról, és igazából nem is tudja, hogy miért. Amikor erről faggatják, annyit mond: talán az ördög bűjt belém. Tehát ez valamiféle öntudatlan lázadás a világgal szemben – teszi hozzá Nagy Márk.

– Számomra a mindennapi hazugságainkról, a mikrohazugságok hálójáról szól leginkább *Az ügynök halála*. És ez igen aktuális, hiszen

„... nagyon hamar összeszoktunk, és valódi családként kezdtünk el élni a színpadon, meg egy kicsit azon kívül is. És abban a családban, ahol Blaskó Péter az apa, Bánsági Ildikó az anya, elég hamar válaszokat kaphatsz a felmerülő kérdéseidre.”

ennek megtapasztalásához elég bekapcsolni a tévét, de a legtöbb családban is ugyanez a helyzet, arról nem beszélve, hogy magunknak mennyit hazudunk – mondja Mátyássy. – És igen nehéz kikeveredni ebből a hálóból. Teljes váltásra lenne szükségük az életszemlélet tekintetében, de a darabban semmi sem változik, a szereplők alig jutnak el a valós problémákig, nem teszik ki azokat az asztalra. Pedig ez lenne az előfeltétele a bármiféle megoldás esélyének. Talán ez a legfájóbb az egész darabban: nincs kiszállás a régi kerékvágásból. Néha „meggyónják” ugyan a bűneiket, és ekkor hirtelen megjelennek a valós problémák, de nem tudják igazán kihasználni az ilyen pillanatokat, ezért ezek el is múlnak gyorsan. Így aztán nem marad más, mint a kényszerű belenyugvás.

– Ráadásul az őszinteség sem mindig segít – teszi még hozzá a Happyt alakító színész, hiszen nem könnyű befogadni az igazságot. Sem azt, ha épp kritizálnak, a hibáikat sorolják, sem azt, amikor szembedicsérnek. Talán ez utóbbira még nehezebb reagálni. De olyan is van, hogy egyszerűen nem megy át az igazság. – Hiába harcolod meg a magadét az őszinteségért, nem jutsz vele semmire, mert egyszerűen nem értik, hogy mit mondasz. Sokszor van így a darabban, ahogyan az életben is.

Hiába dacolnak a maguk módján a fiúk, hiába makacskodnak, a világ nem hagyja, hogy felborítsák a fennálló helyzetet. Ebben áll az ő drámájuk: felismerik ugyan a valóságot, de folyamatosan hazudnak róla, másoknak is, maguknak is. Az önbecsapás csapdájába lépnek.

Fogas kérdés, hogy a szerep felépítésében segít-e az, hogy *Az ügynök halála* gyakran szerepel a magyar színházak repertoárján, így a nézőben sokféle Biff és sokféle Happy keveredik.

– Az Örkenyben játszották nemrég, azt az előadást még nem láttam, de mindenképpen megnézem. A híres előadást Timár Józseffel a főszerepben is megnéztem felvételtől, meg a filmet is, amelyet Schlöndorff rendezett és John Malkovich alakította benne Biffet. Szerencsére nincs bennem semmiféle szakmai féltékenység, hiszen tudom, hogy úgyis más lesz az alakításom. Az ilyesmit nem lehet le-

Biff és A nő – Nagy Márk és Tóth Augustza

másolni, Malkovich testalkatához eleve más testbeszéd illik, ráadásul ő kitalált magának egy nagyon jó gesztust a filmen, és ez neki nagyon jól állt, szerves része lett a figurának – magyarázza Nagy Márk.

– Én is megnéztem a filmet. Leginkább az ügynök szerepéhez öregített Dustin Hoffman miatt. Nem befolyásolt Stephen Lang Happyje, de nagyon érdekelt. Ahogy a magyar Happy-verziók is – válaszolja Mátyássy.

A jelenlegi előadás egyébként az '59-es bemutató szövegváltozatát használja.

– Az akkori fordítás, a veretes nyelv jól áll a szüleinknek, de nekünk néha már hiteltelen. Ezért kicsit csiszoltuk itt-ott a szöveget, nyestünk belőle vagy szavakat cseréltünk. Az én nemzedékemnek már kicsit furcsa lenne úgy káromkodnia, hogy „a teringettét!” – mondja nevetve Mátyássy.

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND

| az összeállítás fotói készítette: Eöri Szabó Zsolt

„MINDENT VÁLLALOK, DE BÁRMIT NEM”

Bánsági Ildikó sikerek, kudarcok titkáról, boldogságról, fogyó örömről és a megcsókoltszínpadideszkáról

Ha igaz lenne a közhely, mely szerint minden sikeres férfi mögött áll egy erős nő, ennek cáfolata Az ügynök halála: a dráma sikertelen kisembere mögött is ott áll egy erős nő, egy szerető társ. De Willy Loman nem sikertelen ember, hanem ember – „egyedüli példány” – helyesbít Bánsági Ildikó, aki a feleség szerepét játssza. És ki áll egy sikeres színésznő, egy sikeres előadás mögött? A Nemzeti Színház premierje kapcsán faggattuk a művésznőt.

Mi lehet a siker mértékegysége? A taps? Az elismerő kritika? A díjak?
– ?!

Nem lesz könnyű leírnom a választát! Még nem szólalt meg, de a tekintetében benne van a meghökkenés, a mosolyában a játékosság... Vagy kérdezzem inkább úgy, hogy mikor mondja azt Bánsági Ildikó színművész: ez most sikerült?

– Bánsági Ildikó soha nem mondja, hogy ez most sikerült! Az igazi siker csak nagyon ritkán adatik meg az életben. Persze néha-néha a lelkem mélyén érzem, ha valami tényleg jól sikerült. De akkor is csak magamban mondom: ez megvan, ez rendben van, ez sikerült. Ezt megérzi a színész, ahogy a kudarcot is, csak nem beszél róla. Tapcsolhatnak, gratulálhatnak, de pontosan tudja az ember, ha valami nem sikerült, nem

olyan lett, mint lehetett vagy lennie kellett volna. Nagy titok a siker, de a sikertelenség is...

Mi lehet a titok nyitja?

– Fehér Gyuri, Fehér György rendező azt szokta mondani, a sikernek három feltétele van: egy nagyszerű darab, egy nagyszerű rendező, egy nagyszerű szereplőgárda. Ha ebből a háromból egy is hiányzik, nem jöhet létre a siker, ha mindhárom megvan, akkor talán... Akkor sem biztos!

Mi hiányozhat még?

– Amit most hiányolok, az elsősorban az idő! Az odafigyeléshez, az egy-másra hangolódáshoz idő kell. A jelenlegi körülmények egyre kevésbé adnak lehetőséget ahhoz, hogy megfelelően, a szakmájához szükséges

méltósággal ki tudjon teljesedni az ember. Állandóan rohanunk. Dél előtt próbálunk, aztán este is próba van, vagy előadás, és akkor már végképp nem marad idő az alaposabb felkészülésre, az elmélyülésre... Régen is sokat próbáltunk, ha volt egy szabad esténk, akkor nagyon gyakran közösen elhatároztuk: találkozunk a házi színpadon, és amit a délelőtti próbán nem sikerült pontosan kidolgoznunk, azt javígtattuk, alakígtattuk. Most nincs idő a nehezebb helyzetek részletes elemzésére, átgondolására, a hozzáolvasásra, a tapasztalatszerzésre, a szövegtanulásra...

Kevés lenne a sok próba?!

– Az idő kevés! Mondok egy példát, hogy érthetőbb legyen. Básti Lajos életéről láttam egyszer egy kisfilmet. Ő mesélte, hogy amikor délután 2-kor véget ért a próba, hazament, evett valami könnyű ebédet, és folytatta a felkészülést. Strindberg *Halálhúncában* hatféleképpen kellett meghalnia – úgy, hogy a közönség is elhiggye –, ezért járta a kórházakat, hogy megfigyelje az agyvérzés tüneteit. Irigykedve olvastam azt is, hogy Helen Mirren, amikor megkapta Erzsébet királynő szerepét, előbb tanulmányozhatta az angol történelmet, a királyi család életét, szokásait. Vagy az *Esőembert* alakító Dustin Hoffman is megkeresett autistákat, hogy élethűen tudja megformálni a szerepét. De a Makra forgatása előtt én is megtanultam hegeszteni, vagy amikor megtudtam, hogy a *Szikrázó lányok* című játékfilmben én leszek Brigitta, Bán Ildikó néven jelentkeztem a konzervgyárba, és rendesen jártam műszakba, reggel 6-ra, mint a többiek. De hogy egy színházi példát is mondjak, az eredetileg Monica Vittinek írt *Szerelmeim* című darab 1989-es bemutatója kedvéért – ez még a József Attila Színházban történt – megtanultam szaxofonozni... A minőségi munkához szükség

van az ilyen jellegű tanulmányokra is, és ahhoz, hogy személyessé váljon a szerep, alaposan át kell gondolnom az egészet, meg kell értenem minden apróságot. Ehhez pedig idő kell, nyugalom.

Visszatérve a siker feltételeihez: kell egy jó darab! *Az ügynök balála* népszerű, sokat játszott, nagyszerű dráma!

– Remekmű. A rendezőnk, Csiszár Imre is felhívta a figyelmünket, hogy Miller milyen alaposan, pontosan megírt minden szerzői utasítást is...

Mindjárt az elején, amikor Willy felesége a hálósobájában felriad, azt írja: „Fölkel, köntöst vesz, figyel. Jólelkű asszony, vasakarattal nyomta el magában a kifogását Willy viselkedése ellen – nemcsak szereti, csodálja is férjét...” Egy ilyen alapos előírás a színész számára segítséget jelent vagy bosszantó megkötöttséget?

– Ebben az esetben egyáltalán nem zavaró, mivel ezt a jellemzést igazolja a folytatás. Ez az asszony mindennél és mindenkinél jobban szereti a férjét, mindenek fölé helyezi, tudja, hogy nem egy csoda, de érző lélek, esendő ember, mint mi is, mindannyian. Amikor éjjel váratlanul hazatér a férfi, és én – mint a darabbeli feleség – a rémülettől felébredek, és csak annyit kérdezek: „Willy?!”, már ebben benne van a féltés, az aggodás. Tudom, hogy valami baj van, a közösen megélt évek során megismertem a férjem minden gondolatát. Igyekszem elfojtani magamban a rossz érzéseket, de az első perctől tudom, itt valami tragédia lesz. Ebben az egyetlen megszólalásban benne van az egész életünk, de néha az elhallgatások, a csendek is beszédesebbek lehetnek.

A sikerhez kell egy jó rendező is, olyan, akivel értik egymás nyelvét. Csiszár Imre és az ügynök szerepét játszó Blaskó Péter régóta dolgozik együtt. Több közös munkájuk is volt...

– Ezzel nekem sincs gondom. Mi is régóta ismerjük egymást Imrével. A Művész Színházban, illetve a Thália Színházban is dolgoztunk együtt, és ő rendezte 1990-ben a régi Nemzeti Színházban azt a *Csongor és Tünde* előadást, amelyben én lehettem Ilma.

„A rendező a karmester, én a hegedű vagyok – és egyben a hegedűs is! Ahogy ő vezényel, úgy muzsikálok, de tőlem is függ, miképpen szólal meg a hangszer.”

Bányási Ildikó

Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész, a Nemzet Művésze, 2013 óta a Magyar Művészeti Akadémia tagja.

A Színművészeti Főiskola elvégzése után, 1972-ben Debrecenben kezdte pályáját, hamar a budapesti József Attila Színházba szerződött, a Vígszínháznak tíz évig volt tagja, rövid ideig megint a József Attilának, majd a Nemzeti, a Művész Színház, a Thália Társaság, a Kelemen László Színkör következett. 1998-tól az Új Színházban dolgozott, 2013 óta a Nemzeti társulatának tagja.

Megszámlálhatatlan színházi alakítása mellett 1971 óta rengeteg mozi- és tévéfilmben láthattuk. Dolgozott többek között az Oscar-díjas Szabó Istvánnal, Mészáros Mártával, Fehér Györggyel, Fábri Zoltánnal. Az ő hangján ismerjük többek között Helen Mirrent és Meryl Streepet. Első férje Jeles András filmrendező, második Gáspár Sándor színész volt. Gergely fia dobol, Kata lánya színésznő.

A Nemzeti Színház 2017/2018-as évadjában Bányási Ildikónak több premierje is lesz: *Az ügynök halála* után a *Házasság Palermóban*, majd a *Pogánytánc*. Ezek mellett látható még a *Tóth Ilonkában* és az *Isten ostorában*.

Mégis más az, amikor a rendező és a színész együtt találja ki, mi lehetne a következő közös lépés...

– Nagyon sok jó rendezővel dolgozhattam együtt, de az sajnos számomra nem adatott meg, hogy valaki különösebben figyelt volna a szakmai előmenetelemre, és direkt miattam, az én színészi kiteljesedésem miatt akart volna műsorra tűzni egy darabot. Régen több példa volt arra is, hogy a színész alkatának, korának, felkészültségének megfelelően keresték a bemutatandó színműveket, és úgy állították össze az évad tervét, hogy az mindenkinek jó legyen.

Azért panaszra nincs oka, számtalan főszerepet kapott! Mindig voltak olyan rendezők, akik meghívták egy-egy jó szerepre!

– Talán Horvai István volt az, aki úgy tudott vezetni, hogy bárhová elmentem volna utána. De tényleg nagyon sok jó rendezővel dolgoztam együtt. Több közös munkánk volt Iglódi Istvánnal, a filmrendezők közül Szabó Istvánnal, Mészáros Mártával, Grunwalsky Ferencsel, és még hosszan sorolhatnám. A pályám elején ismertem meg Fehér

Györgyöt, a III. Richárddal kezdődött a történetünk, abban a máig emlékezetes filmben én játszhattam Lady Anna szerepét, aztán következett több mint egy évtizedes szünet, és jött a Szenvedély. Figyeltük egymást, tudtunk egymásról, de soha nem voltunk olyan barátok, hogy az akadályozta volna az együttműködést.

A barátság mint akadály?!

– Igen, a barátság bizonyos esetekben megnehezítheti a közös munkát. Ha személyes jó barátom a rendező, esetleg nem mer úgy kritizálni, mint másokat. Mostanában időnként a fiatalokkal vagyok bajban, mert ugyan a gorombaságot nem szeretem, de azt kikérem magamnak, ha valaki – eddigi pályafutásom, díjaim vagy esetleg a korom miatt – ne merje őszintén megmondani a véleményét.

Elfogad minden rendezői utasítást?

– Azt nem szeretem, ha valaki felkészületlen, és csak fontoskodik, miközben össze-vissza instruál. De ha érzem a lényegi komolyságot, ha valakivel lehet kommunikálni, ha partnerként tudunk együttműködni, akkor elfogadom az utasításait. Ebben persze az is benne van, hogy én is elmondom a véleményem és ő is meghallgat. Ha kér tőlem valamit, végiggondolom az elképzeléseit. Megpróbálom megvalósítani, amit ki akar hozni egy jelenetből. Ha elakadok, mert valamit nem értek, akkor megkérdem, hogy is van ez? Ő a karmester, én a hegedű vagyok – és egyben a hegedűs is! Ahogy vezényel, úgy muzsikálok, de tőlem is függ, miképpen szólal meg a hangszer.

Minden szerepet elvállal?

– Színészként mindent vállalom, de bármit nem. Volt olyan időszak az életemben, amikor különösebben nem válogathattam, mivel gondoskodnom kellett a családom megélhetéséről. Mégis elsősorban azokat a szerepeket vállaltam, amelyek új kihívást jelentettek, ha hozzáadtak valamit a pályám során elért eredményekhez. Azt mondhatom, hogy szerencsém volt, mert tényleg nagyon sokfelé hívtak, a színházi feladatok mellett sorra jöttek a jobbnál jobb filmek, tévéjátékok, és a szink-

ronszerepek is megtaláltak. A színházban – Budapesten és vidéken is – játszottam klasszikus darabokban és kortárs szerzők abszurdjaiban, zenés játékokban és bohózatokban. Igazán nincs okom panaszra.

Annak idején Andrassy Katinka szerepét nem vállalta...

– Andrassy Katinka szerepétől megfutamodtam, nem mertem el-menni az utolsó próbafelvételre...

A vörös grófnő története szerint a forgatás közben meg kellett volna öregednie, el kell játszania a fiatal lányt, a középkorú nőt és az idős asszonyt is. Most *Az ügynök halála* előadásában is váltakozik a kora. Ráadásul itt oda-vissza kell járni a múlt és a jelen között.

– Itt a színházban egy másik frizurával, a fények változásával jelezhető az idősítések változása. A film egészen más. Mindig is öngyöttrő típus voltam, és akkor attól féltem, hogy a közeli képek miatt látható lesz, hogy már nem vagyok olyan fiatal vagy nem vagyok még olyan öreg, mint amilyennek a történet szerint éppen lennem kellene. Most már tudom, hogy fölösleges volt az aggodalmaskodás. Ráadásul Básti Juli fantasztikusan megcsinálta.

Mostanában több anyaszerepet is játszik. *Az ügynök halálában* is két felnőtt fia van...

– Játszottam én már 24 évesen is anyát, sőt, voltam már nagymama és dédmama is. Azt szoktam mondani, számomra azért csodálatos ez a pálya, mert egy színésznő Shakespeare Júliájától Csiky Gergely nagymamájáig mindent eljátszhat...

Jól tudom: Júlia kimaradt?!

– A főiskolán játszottam Júliát, de annyi szenvedély, annyi energia volt bennem, hogy felemeltem a partnerem. Én inkább Makrancos Kata voltam, mint Júlia, de a Csiky Gergely-féle nagymama sem igazán én vagyok. Szép szerep, csak magamból nem sokat tudok hozzátenni. Valahogy úgy vagyok vele, mint Tündével. Tünde gyönyörű – nem hiába epekedik utána Csongor –, ideális teremtetés, de hozzám sokkal közelebb áll Ilma. Talán mert két lábbal áll ezen a földön, valóságos akadályokat kell legyőznie. Egy ilyen szerep jelent igazán kihívást, játéklehetőséget számomra.

A sikerhez szükség van jó szereplőgárdára is, kollégákra, akik pontosan adják a végszavakat...

– Úgy érzem, egyre jobban összecsiszolódik a társulat. Ezekben a hagyományosnak mondható színdarabokban, a kamaraszínházi előadásokban különösen fontos a figyelem, az egymásra hangolódás. Az egy igazán különleges pillanat, amikor tetten érhető az érzelmek összecsendülése. A darabbeli férjem, Blaskó Péter több mint 20 éve Molière *Tartuffe*-jében – a Thália Színházban – Orgon volt, én pedig Orgonné. Tehát vele sem most kezdődött a kapcsolat.

A *Tartuffe*-bemutatójuk kapcsán a Színház című lap kritikusa külön is megdicsérte az „érett asszonyiságú, fölragyogó arcú” Elmirát. Mennyire figyel a kritikákat?

– Ha a kezembe kerül egy kritika, elolvasom. Régebben jobban odafigyeltem, mit írnak egy-egy előadásról. Természetesen jól esett, amikor

megkaptam a színikritikusok díját, sőt, annak idején a Vígsházból is egy kritika miatt jöttem el. Pontosabban az erősített meg a döntésemben, hogy váltanom kell. Azt írta rólam egy kritikus, Bánsági volt már ilyen is, olyan is, de ilyen még nem volt – semmilyen. Ezután nem halogattam tovább a változást. Ma már kevesebb a színházzal foglalkozó újság, a bulvár kelendőbb a sajtópiacon. Ráadásul erősen megoszlik a figyelem. Az Új Színházban 14 évig ránk sem néztek, de a vidéki előadásokról is alig jelenik meg valami az országos lapokban. Amikor Zalaegerszegen Bereményi Géza megrendezte *Az ajtót*, és én eljátszhattam Szabó Magda szerepét, egyetlen kritikus jött el a premierre. Volt idő, amikor különjáratok vitték a kritikusokat a fővárosból a vidéki bemutatókra, de ezek is megszűntek. Nem sírom vissza a múltat, de nem biztos, hogy mindent el kell engednünk, ami régen létezett. Ami jól működött egykor, azt meg kellene tartanunk.

A közönség visszajelzéseire mennyire figyel?

– Az jól esik, ha gratulálnak, ha az utcán vagy a boltban megszólítanak. Az pedig egy különleges pillanat, amikor egy-egy előadás után találkozik a tekintetünk, és látom a néző szemében a megrendülést vagy a megkönnyebbülést, a feloldódást.

Miller drámájában az ügynök felesége nem dolgozik, nincs állandó munkája, „csak” a családjáról gondoskodik. Gondolkodott már azon, hogy mit csinálna, ha nem játszhatna?

– Nem tudom, mikor jön majd el az a pillanat, amikor befejezem... De valami olyasmivel foglalkoznék, amivel a színházat szolgálhatnám,

amivel a színészeket segíthetném. Kellene valamit tennünk a méltánytalanságok ellen, a szakma tiszteletéért, az önbecsülésünk megőrzéséért. Nagyon nehezen tud úgy repülni egy pillangó, ha a szárnyáról letörlik a hímport...

Szép kép, de szomorú. Ilyen rossz lenne a helyzet?!

– Nem, nem! Csak félek, hogy ilyen lehet. Mostában néha úgy érzem, mintha fogyna az öröm. Amikor pályakezdő voltam, megcsókoltam a színpadi deszkát, olyan boldog voltam, hogy színész lehetek. Arra is emlékszem, hogy éppen nem volt feladatom a színházban, de képes voltam Óbudáról beutazni a városba, és amikor senki nem látott, meg-simogattam az épület falát: itt vagyok, holnap megint jövök!

***Az ügynök balálának* magyarországi ősbemutatója után Willy Loman lett Tímár József emblematikus szerepe. A kisember kudarcáról szóló tragédia sikerének bizonyítéka a szobor itt a Nemzeti Színház parkjában. Gondolt már arra, hogy mi lehetne az ön szobra?**

– Talán a forgószelel vagy egy örökmozgó, esetleg valami állandóan pörgő szerkezet... Nagyon sok olyan szerepem volt, amelyet ma is a sajátomnak érezhetek, és ebben a szezonban is lesz még néhány bemutatóm. Ki tudja, mi jöhet még?!

FILIP GABRIELLA

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

A NEMZETI SZÍNHÁZ TÁRSULATA

Ács Eszter

Bakos-Kiss Gábor

Bánsági Ildikó
Kossuth- és
Jászai Mari-díjas,
a Nemzet Művésze

Blaskó Péter
Kossuth- és
Jászai Mari-díjas,
Érdemes művész,
a Nemzet Művésze

Bodrogi Gyula
A Nemzet Színésze,
Kossuth- és kétszeres
Jászai Mari-díjas,
Érdemes és Kiváló
művész

Bordás Roland

**Horváth-Lajos
Ottó**
Jászai Mari-díjas,
Érdemes művész

Katona Kinga

Kristán Attila
Jászai Mari-díjas

Olt Tamás

Rácz József
Jászai Mari-díjas

Rátóti Zoltán
Jászai Mari-díjas,
Érdemes művész

**Szabó Sebestyén
László**

Szarvas József
Jászai Mari-díjas,
Érdemes és Kiváló
művész, a Magyar
Arany Érdemkereszt
kitüntetéttje

Szűcs Nelli
Jászai Mari-díjas,
Érdemes Művész

Tóth László

Trill Zsolt
Jászai Mari-díjas,
Érdemes és Kiváló
művész

Udvaros Dorottya
Kossuth- és
Jászai Mari-díjas

2017/2018-AS ÉVAD

Barta Ágnes

Berettyán Nándor

Berettyán Sándor

Farkas Dénes

Fehér Tibor

Jászai Mari-díjas

**Földes László
Hobo**

Kossuth-díjas

Mátyássy Bence

Nagy-Kálózy Eszter

Kossuth- és Jászai Mari-
díjas, Erdemes és Kiváló
művész

Nagy Mari

Jászai Mari-díjas,
Erdemes művész

Rubold Ödön

Jászai Mari-díjas

Schnell Ádám

Jászai Mari-díjas,
Erdemes művész

Söptei Andrea

Jászai Mari-díjas,
Erdemes művész

Tompos Kátya

Jászai Mari-díjas

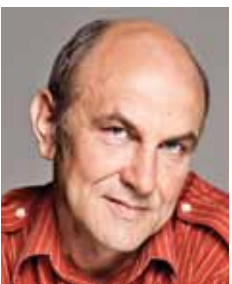
Törőcsik Mari

A Nemzet Színésze,
kétszeres Kossuth-
és kétszeres Jászai
Mari-díjas, Erdemes
és Kiváló művész, a
Magyar Köztársasági
Érdemrend
Középkeresztjének
kitüntetettje, a Nemzet
Művésze, az MMA
nagydíjasa

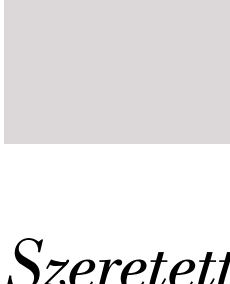

Tóth Augusztina

Jászai Mari-díjas

Varga József

Szeretettel várjuk előadásainkra!

15
180

15 ÉVES AZ ÚJ ÉPÜLET
180 ÉVES A NEMZETI SZÍNHÁZ

FEHÉR TIBOR
Jászai Mari-díj, 2017

SÖPTEI ANDREA
Érdemes Művész, 2017

SZARVAS JÓZSEF
Kiváló Művész, 2017

NAGY-KÁLÓZY ESZTER
Kossuth-díj, 2017

A 2017/2018-AS ÉVAD BEMUTATÓI

Katona József

BÁNK BÁN

Rendező: Vidnyánszky Attila
Bemutató: 2017. szeptember 21.
UDVAROS DOROTTYA, MÁTRAY LÁSZLÓ M.V.

Carlo Goldoni

HÁZASSÁG PALERMÓBAN

Rendező: Kiss Csaba
Bemutató: 2017. november 18.
TOMPOS KÁTYA, BODROGI GYULA

Anton Pavlovics Csehov

CSERESZNYÉSKERT

Rendező: Silviu Purcărete
Bemutató: 2018. február 23.
UDVAROS DOROTTYA, TRILL ZSOLT

Georg Büchner

WOYZECK

Rendező: ifj. Vidnyánszky Attila
Bemutató: 2018. április 7.
FEHÉR TIBOR, BARTA ÁGNES

Arthur Miller

AZ ÜGYNÖK HALÁLA

Rendező: Csizsár Imre
Bemutató: 2017. október 1.
BÁNSÁGI ILDIKÓ, BLASKÓ PÉTER

Móricz Zsigmond

ÚRI MURI

Rendező: Vidnyánszky Attila
Bemutató: 2017. december 15.
TRILL ZSOLT, SZARVAS JÓZSEF

Brian Friel

POGÁNYTÁNC

Koreográfus - rendező: Bozsik Yvette
Bemutató: 2018. február 17.
NAGY MARI, TÓTH AUGUSZTA

Bertolt Brecht

A GÖMBFEJŰEK ÉS A CSÚCSFEJŰEK

Rendező: Zsótér Sándor
Bemutató: 2018. május 26.
UDVAROS DOROTTYA, FARKAS DÉNES

Pierre Beaumarchais

FIGARO HÁZASSÁGA

Rendező: Sardar Tagirovsky
Bemutató: 2017. november 10.
SZÜCS NELLI, SCHNELL ÁDÁM

Jean Cocteau

SZENT SZÖRNYETEGEK

Rendező: Dér András
Bemutató: 2017. december 16.
NAGY-KÁLÓZY ESZTER, RÁTÓTI ZOLTÁN

Gárdonyi Géza-Zalán Tibor

EGRI CSILLAGOK

Rendező: Vidnyánszky Attila
Bemutató: 2018. március 9.
SÖPTEI ANDREA, HORVÁTH LAJOS OTTÓ

MITTEM
2018

#nemzetiadiakokert

JÁNOS VITÉZ

CSONGOR ÉS TÜNDE

FEKETE ÉG -
A FEHÉR FELHŐ

TÓTH
ILONKA

info: jegy@nemzetisinhaz.hu

Michel de Ghelderode:

Az Úr komédiásai

Képek Assisi Szent Ferenc életéből
Lanczkor Gábor átiratát felhasználva
fordította Rideg Zsófia

Szent Ferenc – BAKOS-KISS GÁBOR ■ Halál, Isten
– NAGY-KÁLÓZY ESZTER ■ Kabaré-énekesnő,
Angyal a trapézon – TOMPOS KÁTYA ■ Leprás,
Kísértő – NAGY MARI ■ Ügyvéd, Speaker,
Elkárhozott – FEHÉR TIBOR ■ Iszákos, Apa –
VARGA JÓZSEF ■ Sarlatán, Púpos, Bíró, Barát – VATI
TAMÁS m. v. ■ Szegénység kisasszony – MIKECZ
ESTILLA m. v. ■ Valamennyi háború katonája, Barát
– FÜLÖP TAMÁS m. v., STEFÁNSZKY ISTVÁN m. v.,
KRAUSZ GERGŐ m. v. ■ Angyalok – ÁCS ESZTER,
ROEHNELT ZSUZSANNA m. v.

Táncosok (m. v.) GOMBAI SZABOLCS,
ZAMBRZYCKI ÁDÁM, FELEDI JÁNOS, FRIGY
ÁDÁM, KRIZSÁN DÁNIEL, VISLÓCZKI SZABOLCS,
KRAUSZ ALÍZ, SAMANTHA KETTLE, FÜLÖP TÍMEA,
HASZNOS DÓRA, STOHL LUCA / GULYÁS ANNA,
BARKÓ TAMÁS

Közreműködik az Agyagbanda

Díszlet: Cziegler Balázs // Jelmez: Berzsényi Krisztina // Fény: Pető József // Zeneszerző: Philippe Heritier // Filmek: Iványi Marcell // Homokanimáció: Cakó Ferenc // dramaturg: Rideg Zsófia // Koreográfus-asszisztens: Gulyás Anna

Koreográfus-rendező: BOZSIK YVETTE

mikor? hol?

október 5. – 15 óra • Nagyszínpad

14 éves kortól ajánlott

AZ ÚR KOMÉDIÁSAI

Egy derűs szent élete a totális színház jegyében

– Michel de Ghelderode zseniális műve nem historikus, nem történelemkönyvként vezet végig bennünket Szent Ferenc élettörténetén, és nem is szentimentálisan fogja meg a témát – mondja Bozsik Yvette, az előadás rendező-koreográfusa. – Végigjárjuk Ferenc életének főbb stációit – a megtérést, a vagyonról való lemondást, a madaraknak prédikálást, a rend alapítását, a gyógyítást, a halált és a mennyországot. Mindezt azonban nem történeti hűséggel tesszük – a szerző sem így írta meg –, hanem a Ferenc lelkében zajló látomásokat keresztül. Nem idézzük meg a középkort, Ferenc korát, de nem is a mában játszódik majd az előadás, hanem egyfajta absztrakt térben és kortalanságban. Mégis mintha azt láttatná mű: mivel szembesülne Ferenc a mi korunkban.

„Testvéreim, szegény emberek, mindig a fény fog győzni!... A nap!... amely megvilágította útjait, megvilágítja a ti útjaitokat is, szegény emberek szerte a világon, szabadulásotok felé menet!...” – így írta meg Ferenc utolsó szavait Ghelderode. Ferencet állítólag egyetlen dologgal tudták megharagítani a rendtársai: ha savanyú-szomorú arccal tettek-vettek a világban. Ő

a tiszta öröm szentje, a Nap, a Hold és a Csillagok fivére, aki a madaraknak prédikált, és végtelen szeretetével megszelídítette a vérengző farkast.

Hosszú és fájdalmas utat tesz meg Ferenc az örömről ébredésig: szorongásoktól és félelmektől meggyötört szívét kell tisztára mosnia, hogy ott meglegye Istent. Ezen az úton vezet végig bennünket Ghelderode műve egy lélek felemelkedésének történetét tárva elénk, amelyben minden figura – még a legvisszataszítóbb is – valójában e lélek segítője. A Halál maga is a kezdetben félelmetes tábornokként látott lényből végül fényes angyallá nemesül, aki az anyagi világból való szabadulást hozza el Krisztus szegényének, ahogyan Szent Ferencet nevezték. Szorongással és szorongatással teli korunkban nem lehet elég szer hallatni, megénekelni a Szeretetet és az Örömet, amely egy és ugyanaz.

A látványos és mozgalmas produkció Bakos-Kiss Gábor főszereplésével, a Nemzeti Színház művészeinek és a Bozsik Yvette Társulat táncosainak előadásában látható.

KÖRHINTA

Próza, zene, tánc és „fölszeng benne a szerelem”

Szerelem, föld, házasság, érdekek. Vajon melyik a fontos? A fiatalok boldogsága, vagy hogy – évszázadok paraszti törvénye szerint – egyesüljenek a birtokok, amelyek majd megélhetést jelentenek egy új család számára. Szerelem? Lehet-e a pillanat boldogságára jövőt építeni? Erősebb a társadalom, a „földhöz a föld törvénye”, a józan ész, mint két ember egymás-akarása?

– A szerelemért érdemes élni, küzdeni. Hitet lehet meríteni belőle – mondja a rendező, Vidnyánszky Attila. – Ez a *Körhinta* történetének magva. Erről szól a Nemzeti Színház előadása is. Két férfi ugyanazt a lányt akarja. A lányt a szíve a szegényebbhez húzza, míg a szülei a módosabbhoz adnák. A lány a szívére hallgat. Törőcsik Mari úgy emlékszik, hogy Jean Cocteau azt mondta: a *Körhinta* azért nagy film, mert „fölszeng benne a szerelem”. A történet egyszerű, éppen ezért úgy tekintünk a *Körhintára*, mint egy görög drámára. Ismerjük a sztorit, ahogy az ókori színházban is mindenki ismerte a mítoszokat, azok szereplőit, sorsát. Nem lineárisan mesélem el a történeteket, hanem egyfajta mozaikszerűség, párhuzamosság jön létre, ami szándékosan kihagyásos, balladisztikus.

– Vagyunk ötven színész a darabban, és van negyven táncos. Ha nyolcvan láb a csizmát és a kemény sarkú cipőt odavágja a színpadhoz, az robban. A tánc vadállati – mondja az öreg Patakit alakító Cserhalmi György. – A néptánc nem bír megöregedni. Minél ősbibb, annál fiatalabb. Olyan „nyelv” – szemben azzal, amit beszélünk –, amin

Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádaszy László – Vincze Zsuzsa

Körhinta

Pataki István – CSERHALMI GYÖRGY m. v. / VARGA JÓZSEF ■
Patakiné – SZÜCS NELLI ■ Bíró Máté – ifj. VIDNYÁNSZKY
ATTILA m. v. ■ Mari – WASKOVICS ANDREA m. v. ■ Farkas
Sándor – FARKAS DÉNES

Közreműködik a Magyar Nemzeti Táncegyüttes

Zeneszerző: Lakatos Róbert // Díslettervező: Mira János //
Jelmeztervező és dramaturg: Vincze Zsuzsa // Rendezőasszisz-
tens: Kernács Péter // Súlygó: Kónya Gabriella // Ügyelő: Dobos
Gábor

Társrendező-Koreográfus: ZSURÁFSZKY ZOLTÁN

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

október 19., 20., 21. – 19 óra • Nagyszínpad

egy sor ember egyet akar. Ebben az örvénylésbe ragad bele az előadás. Az életbe!

Mindazok, akik látták a *János vitéz* és a *Johanna a mágyán* rendezését, megtapasztalhatták, hogy Vidnyánszky az érzelmek sodró erejét grandiózus színpadi kompozíciókban viszi színre. A nagyszerű szereposztás mellett a produkció dinamizmusáért a Nemzeti Táncegyüttes felel. Műfajokat átívelő, a prózát, a táncot, a zenét egyesítő költői színházi előadás a *Körhinta*.

A GULAG VIRÁGAI

Emlékezés az áldozatokra – zenés dokumentumdráma

Versek, novellák, történetek, dalok, szomorúak és vidámak még a világ legborzalmasabb helyein is születnek. Ilyen hely volt Gulag, amely az ártatlan milliókat – köztük sok százezer magyart is elnyelő és megsemmisítő – szovjet munkatáborok gyűjtőneve. A táborokban született művészeti alkotásokat nevezi Hobo a „Gulag virágainak”.

S hogy miért foglalkozik Hobo a történelemnek ezzel a sötét korszakával?

– Néhány évvel ezelőtt Kozma Andrással, a Nemzeti Színház dramaturgijával, elutaztunk, hogy megnézzük a Perm-36-os tábor – mesélte nemrég a Nemzeti Magazinnak adott interjújában Hobo. – Itt minden tárgy autentikus, minden megszólal. Nagyon megrázott egy ukrán költő, Vaszil Sztusz története. Volt a táborban egy ház, a Találkozások Háza, itt az elítélt évente két napot együtt lehetett a feleségével. Sztusz erre készülve hónapokon át tűhegyes ceruzával leírta a verseit, belebugyolálta egy nejlonzacskóba, jól leragasztotta, és lenyelte. Oda-bent a maga természetes útján előkerült, megtisztították, s utána a felesége nyelte le, mert semmit sem vihetett ki magával a lágerből. De van személyes indíttatásom is.

– Az elmúlt században nagyon sok tragikus dolog történt az országban. Az ezredforduló környékén a Ghymes zenekarral együttműködve a Don-kanyarban maradt katonák emlékére megírtam a Bakaballadát. Észre se vették, ami nem nagy baj, megesik. A holokausztot komoly művekben dolgozták fel világszerte és itthon, más magyar történelmi eseményekről is komoly, nagyszerű művek születtek, de a Gulagról alig valami. Karig Sára csodálatos versein, Eörsi István Gulagdalain vagy Rózsás János megrázó visszaemlékezésein kívül nem sok

A Gulag virágai

Összeállította és írta Földes László Hobo

Játsszák: FÖLDES LÁSZLÓ HOBO,
RÁCZ JÓZSEF, PÁL LAJOS

Díszlet, jelmez: Oleksandr Bilozub //
Dramaturg: Kozma András

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

október 24. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

mindent találtam az évek során. Szóval a téma elhanyagoltsága miatt is fogtam neki, hogy a Gulagról írjak, meg azért is, mert kommunista családból származom, így van némi érintettségem is.

Az előadás a második világháborúban a szovjetek által megszállt területen született fiú történetén és sorsán keresztül mutatja be a Gulag életének egy szeletét: az 1960-as években járunk, Brezsnyev idejében. A Perm-36-os lágerben november 7-i ünnepségre készülnek (a fiatalabbak kedvéért: ez volt Nagy Októberi Szocialista Forradalom napja). A rabokat felszólítják: szereplőként vagy szerzőként vegyenek részt a műsorban. Vagyis éltesse az azt a rendszert, amely őket rabságban tartja – hátborzongató abszurditás. A kultúrfelelős és a tangóharmonikás egy barakkban tartja a szereplőválogatást, és itt folyik a beérkezett írások felolvasása, szelektálása, és szól a zene. Végül a díszelőadás is itt kezdődik el.

És megjelenik majd a színen a világtörténelem egyik tömeggyilkosa, Lenin is. Üvegkoporsójából lép elénk, hogy kinevethessük.

SZENTIVÁNÉJI ÁLOM

Szárnyalás a vágyaink diktálta álom és a valóság között

Amikor a *Szentivánéji álom* Helénája skype-on bejelentkezik, és a hatalmas kivétlően látjuk a kétségbeesetten epekedő szerelmes könnyáztatta arcát, máris beleestünk a szerző, Shakespeare és a rendező, David Doiasvili csapdájába. Az angol szerző azt „hazudta”, hogy a műve az ókori Athénban játszódik (pedig Londonban történt minden), a grúz rendező pedig azt állítja: itt és most. Mindkettő igaz, és egyik sem? És közben időnként Stromae *Formidable* című száma szól. Akkor mégis csak itt vagyunk a mában? Leginkább mégis az álom és a valóság között utazunk.

A David Doiasvili rendezte előadásban is fontos szerepet tölt be a humor, a derű, de az csak akkor tud igazán érvényesülni, ha mellette ott van a folyton változó emberi érzelmek, viszonyok erőteljes drámája is.

A *Szentivánéji álom* szereplői furcsa beavatáson esnek át valahol az álom és a valóság határvidékén. Mert ahogyan az életben is gyakran előfordul: a szerelem, a legerősebb emberi érzés olyannyira felkavar bennünket, hogy nem tudunk különbséget tenni a vágyaink diktálta álom és a valóság között. Sőt, előfordulhat, hogy az álmainkban átélt intenzív érzések valóságosabbnak tűnnek a mindennapi élet megszokott, gyakran csak szerepként megélt valóságánál.

Az előadás szereplői a valóság, az ébrenlét állapotából átkerülnek az álom különös világába, és a rendezés ezt a nyelv eszközeivel is érzékelteti. Az első felvonásban, ahol még a realitás a meghatározó, Nádasdy Ádám modernebb, a mai nézők számára érthetőbb fordítása hallható. A második, harmadik és negyedik felvonásban, vagyis a varázslatos álom során Arany János 19. században készült szövege

hangzik el, amelynek sajátos archaikussága kifejezetten „álomszerű”. A negyedik felvonás második felétől, az „ébredéstől” kezdve pedig keveredik a két fordítás, mert az előadás koncepciója szerint a szereplők maguk sem tudják már: mi az álom, és mi a valóság.

William Shakespeare

Szentivánéji álom

vígjáték két részben

Arany János és Nádasdy Ádám fordítása alapján

Thézeus / Oberon – HORVÁTH LAJOS OTTÓ ■ Hippolyta / Titánia – NAGY-KÁLÓZY ESZTER ■ Puck / Philostrate – FARKAS DÉNES ■ Egéus – TÓTH LÁSZLÓ ■ Lysander – FEHÉR TIBOR ■ Demetrius – MÁTYÁSSY BENCE ■ Hermia – FÁTYOL KAMILLA m. v. ■ Heléna – TOMPOS KÁTYA ■ Vackor – OLT TAMÁS ■ Gyalu / Oroszlán – KRISTÁN ATTILA ■ Zuboly – SZARVAS JÓZSEF ■ Dudás / Thisbe – SCHNELL ÁDÁM ■ Orrondi – VARGA JÓZSEF ■ Ösztövér / Hold – RÁCZ JÓZSEF

Díszlet: David Doiasvili // Jelmez: Bánki Róza // Dramaturg: Kozma András // Ügyelő: Dobos Gábor, Lencsés István // Sógó: Sütő Anikó // Rendezőasszisztens: Kernács Péter

Rendező: DAVID DOIASVILI

mikor? hol?

október 29. – 19 óra • Nagyszínpad

Az előadást 16 éven felülieknek ajánljuk!

CYRANO DE BERGERAC

A kardforgató költő orrkomplexussal és a szerelem mindenhatósága

– Cyránónak nincs nagy orra. Egyrészt mert az orr komplexusaink, frusztrációink jelképe, másrészt ma egy nagy orrú Cyrano egyszerűen régimódi lenne. Kizárólag a nagy orra alapján megítélni őt, az csupán a komikus szituációt erősíti – ezt a hatást viszont nagy orr nélkül is el lehet érni. Ráadásul, ha figyelmesen olvassuk a darabot, kiderül: csak Cyrano állítja magáról, hogy nagy az orra, a többiek csupán erre reagálnak. Ebből fakadt az az elgondolásom, hogy Cyrano csupán képzelet, hogy nagy az orra.

Igy érvel az előadás rendezője, a grúz David Doiasvili, aki a Nemzeti Színházban futó népszerű *Szentivánéji álom* rendezőjeként már ismert a magyar közönség számára.

Rostand hallhatatlan művének Cyránón kívül van még egy fontos szereplője: a nő, Roxane. Ám ebben az előadásban belőle nem egy, hanem öt van.

– Amikor azt gondolnánk, hogy már mindent tudunk egy nőről, akkor egyszer csak csinál valami olyan meglepőt, ami elgondolkodtatja a férfit – mintha egészen más nőt ismert volna eddig. Amikor a *Cyrano de Bergerac*ot olvasom, az az érzésem, hogy Roxane mind az öt felvonásban olyan dolgokat művel, ami meglepő az előzőekhez képest,

mintha már egy másik nő lenne. Ezért lett az előadásban öt Roxane, akik egyszerre is színpadra lépnek.

A színháztörténet egyik nagy sikere a *Cyrano de Bergerac*. 1897-ben a párizsi Comédie Française mutatta be a 29 éves, már nem egy sikeres költői színjáték szerzőjének, Edmond Rostand-nak ezt a romantikus, hősi játékát. A tomboló siker végigszágulzott Európán és az egész világon.

A világirodalomban csak a legnagyobbaknak sikerül olyan legendás figurát alkotnia, mint Cyrano. A kötekedő, nagyszájú, szípkarkázóan szellemes párbajhős és költő, az érzelmes szívű, önfeláldozó, csúnyságában is büszke lovag valóban élt, a 17. században: Savinien Cyrano de Bergerac tehetséges író, a hagyományok ellen lázadó szabadgondolkodó, Molière kortársa és barátja, aki verseket, satirikus leveleket, szindarabokat, regényeket írt, és félelmetes kardforgató hírében állt. Rostand felismerte, hogy az igazi Cyrano legfontosabb műalkotása maga az élete, és ebből alkotta meg „elevenbe vágó, szellemes” verselessel a szerelem örökérvényű történetét.

És ki ne ismerné a darab híres mondatát: „Mert magamat kigúnyolom, ha kell, / De hogy más mondja, azt nem tűröm el!”

Edmond Rostand:

Cyrano de Bergerac

fordította: Ábrányi Emil

Cyrano – FEHÉR TIBOR I Christian – FARKAS DÉNES I Roxane – UDVAROS DOROTTYA, NAGY-KÁLÓZY ESZTER, SÖPTEI ANDREA, MIKECZ ESTILLA m. v., ÁCS ESZTER I Guiche gróf – OLT TAMÁS I Ragueneau – RÁCZ JÓZSEF I Liza, a felesége – KATONA KINGA I Le Bret – KRISTÁN ATTILA I Lignière – MÁTYÁSSY BENCE I Castel Jaloux, kapitány – TÓTH LÁSZLÓ

továbbá: BARTA ÁGNES, BERETTYÁN NÁNDOR, BERETTYÁN SÁNDOR, BORDÁS ROLAND, FÜLÖP TAMÁS m. v., ROENHELT ZSUZSANNA m. v., SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ, VAS JUDIT GIGI m. v.

Díszlet: David Doiasvili // Jelmez: Bánki Róza

Rendező: DAVID DOIASVILI

mikor? hol?

október 31. – 19 óra • Nagyszínpad

„A kamaszok, akik gond nélkül csúszdázhatnak a tragikus, drámai jelenetek és a szétkacagott helyzetek komikuma között, bizonyos pillanatokban mind társrendezővé válnak. Megtanulnak a közösségért közösségekben dolgozni egy közös célért, és tér nyílik számukra határaik feszegetésére.”

MEGNYÍLNI EGYMÁS ELŐTT

A színházbajárás és a színházcsinálás hasznáról – tanárszemmel

Mit profitálhat a tanár és mit a diák a színházi élményekből? Jó-e, ha szabályként határozza meg az iskola: évente kétszer kötelező színházba menni? S hogy mi visz fel egy kamaszt a színpadra? Ezekre a kérdésekre is választ kaptunk, amikor ellátogattunk a Szentendrei Református Gimnázium színjátszókörének próbájára.

Az energikus, ifjú magyartanár, Sípos Dávid vezette csapat immár visszatérő vendége a Nemzeti Színház fiataloknak rendezett Ádámok és Évák elnevezésű programjának, ahol először *Az ember tragédiájának* második színét, aztán pedig a *Tinyák iskolája* című iskoladramát adták elő a gyerekek. Akik már nem is annyira gyerekek.

Az irodalom szeretete

– Bár gyakran szólítanak meg az alsóbb évfolyamok diákjai is azzal, hogy szívesen részt vennének a színpadi munkában, a csapat alapvetően a 14-18 éves gimnazistákra épül – mondja Sípos Dávid, miközben felkísér az épület „koronájába”, a kápolnába, ahol a próbák folynak.

A hosszanti, nagy belmagasságú tér egyszerre perspektívát nyit előttünk a megszokott iskolai folyosók látványa után – különösen, amikor a „színpad” mögötti, csupa ablak fronton kitekintünk: lábunk alatt Szentendre apró háztetői és tornyai sorakoznak kedves összevisz-szaságban.

– Nagyon szerettem a középiskolás éveket, és az egyetemi gyakorlat idején döbbsentem rá, hogy lélekben egy picit ott is ragadtam, abban az életfázisban – mondja Sípos Dávid, amikor arról faggatom,

mi vitte a tanári pályára. Kiderül, bár az irodalom szeretete még gyerekkorából ered, egyáltalán nem volt egyértelmű számára a döntés, hogy bölcsész lesz.

– Középiskola után aktív sportolóként egyetlen dolog foglalkoztatott: a versenyszerű síkfutás. Mivel azonban nem hoztam azokat az eredményeket, amelyekre számítottam, egy idő után el kellett gondolkodnom azon, mit szeretnék kezdeni az életemmel. Rájöttem, hogy mindig könyvek vettek körül, ezekbe tudtam igazán belefeledkezni, így jött az ötlet, hogy magyar szakra menjek – mesél tovább, majd arról beszél, hogy már előző munkahelyén is tartott filmes szakköröket, a református gimnáziumban pedig még nagyobb igény mutatkozott arra, hogy lekötetlen energiáit hasonló foglalkozásokba ölje.

Tanári profit

– Nyilván minden középiskola vezetője támogatja a szaktanárok, osztályfőnökök azon törekvését, hogy el-elvigye a diákokat színházba, de tudomásom szerint csak kevés olyan intézmény van, amelyik afféle iskolai szabályként betartatja, ellenőrzi, hogy az osztályok eljutottak-e kétszer színházba az adott tanévben. Persze, a fővárosban és az agglo-

merációban ez könnyebben kivitelezhető a földrajzi közelségnek és a nagyobb választási lehetőségnek köszönhetően... Magyartanárként rengeteget profitálok ebből, hiszen minden olyan élmény, amely a gyermekek érzékenységet alakítja, egyben az én munkámat is könnyebbé teszi. Az én munkámnak is fontos célja ez: alakítani a diákok érzelmi intelligenciáját – magyarázza Sípos Dávid, aki már jó ideje a diákjai szemével nézi a közösen látogatott színházi előadásokat.

– Az osztályfőnökök számára nagy segítséget jelent, hogy a tanári karban több színházrajongó is van, akik sokszor ajánlanak általuk megtekintett előadásokat. Amennyiben egy tanár figyel, érti diákjainak érdeklődését, könnyebben választ ki számunkra színházi előadást a tananyaghoz kapcsolódva, illetve a korosztályos érdeklődésüknek megfelelően. Manapság egyre több színház vállalja, hogy a darab megtekintése előtt vagy után a színészek, illetve drámapedagógusok készítik elő, vagy dolgozzák fel a színdarabot a diákokkal (*lásd a Nemzeti Színház ifjúsági programjainak kínálatát a 41. oldalon*). Ez nagy segítség a tanárok számára is. Egy biztos: az előadásokról mindenféleképpen beszélgetni kell a diákokkal, mert ők még „gyerekcipőben” járnak a műalkotások, színdarabok, filmek értelmezésében – fogalmaz a színjátszókör vezetője.

Eltalált célközönség?

– Valljuk be: kevés olyan színház van, amelyik egyértelműen a diákságot tartja célközönségének. A színházak egy részében neves rendezők, komoly művészek rendeznek magas színvonalú művész-előadásokat, az ő közönségük többnyire a felnőtt, az absztrakt kifejezőmódokkal valamit kezdeni tudó értelmiség. A színházak másik típusában biztosra mennek a rendezők: népszerű színészekkel jól kipróbált populáris előadásokat visznek színre. Ha egy diákot nem akar elriasztani a tanár a színháztól, nyilván az utóbbi előadásokra viszi el... Kevés olyan előadással találkoztam, amelyen azt éreztem, hogy a rendező képes annyit és csak annyit adni, amennyi igazán eléri a fiatalság értelmét, lelkét. A Nemzeti repertoárján több olyan darab is van, amely érdekes lehet egy középiskolás számára, de bizony ezeken az előadásokon is érzékelhető, hogy a rendezők nem a tinédzsereket célozták meg... Többször is hallottam a visszajelzést diákjaimtól: „Tanár úr! Nagyon tetszett az előadás, de nem nagyon értettem!” Ezekben az esetekben a látványvilág mentett meg egy-egy darabot a diák számára. A serdülők még nem rendelkeznek olyan mértékű műveltséggel és asszociatív készséggel, amely a legtöbb előadás megértéséhez szükségeltetik – mondja Sípos Dávid, visszakanyarodva a középiskolai színházlátogatás jelentőségéhez.

A tanár színjátszókörig vezető útját az is jócskán befolyásolhatta, hogy amióta itt dolgozik, segít megírni az iskolán belül rendezett nemzeti és egyházi ünnepek előadásait, és miután egyre-másra jöttek a pozitív visszajelzések – kiderült, hogy a gyerekek is szeretnek vele dolgozni –, clindította filmelemző szakkörét, amely idővel színjátszókörre alakult.

Hiúság, öntudat, bátorság

– A végső lökést Rubold Ödön adta meg, aki már korábban is hívott, hogy zsűritagként vegyek részt az Ádámok és Évák rendezvényén, amelyen számos középiskolai színjátszó csoport mutatja meg évről évre, mire képes. Ödön kérdezett rá először egy gála után, nem volna-e kedvem legközelebb diákokkal együtt menni a fesztiválra. Volt.

A fiatal tanár, aki idén egy 18. századi iskoladrámát mutatott be a gyerekekkel a januári rendezvényen, hisz abban, hogy jó szeme van a tehetséges diákok felkutatására.

– Világéletemben vágytam arra, hogy valamelyik tanárom egyszer fölkapja a fejét, és rácsodálkozzon, mi minden rejlik bennem – mondja, majd nevetve hozzáteszi: sajnos ez nem történt meg. – Ha egy gyereket megdicsérsz, felismered a benne rejlő erőt, ez elkezd piszkálni a hiúságát. Öntudatra ébred és egyre bátrabb, egyre jobb lesz – magyarázza a tanár, aki ma már tudatosan tör magasabb célok felé.

Legnagyobb vágya az, hogy a színjátszókört olyan szintűvé emelje, hogy az innen induló fiatalok időről időre bekerüljenek valamelyik színművészeti felsőoktatási intézménybe. Ez a folyamat már el is in-

dult, Kelecsényi Anna, aki két éve *Az ember tragédiájának* Éváját alakította az Ádámok és Évák-ra vitt előadáson, most már Kaposváron tanulja a színművészetet.

Aranyból mozaik

– Az emberek nagy része, főleg a kamaszok, kettős természetűek – magyarázza Sípos Dávid. – Egyfelől zárkóztak, másfelől van bennük egy erős vágy arra, hogy megnyíljanak. Ha a foglalkozást olyan tanár vezeti, aki maga is hajlandó megnyílni előttük, mindez könnyebben megy. A diákok élvezik a kimozdulást, a közösségi programot, a szórakozást. A színház eleinte talán csak ezt jelenti számukra. Aztán elcsípnék egy-egy gondolatot, problémát és szépen lassan megértik azt a kifejezést, amiről már kilencedikes korukban annyit hallottak: katarzis – teszi hozzá a pedagógus, miközben kicsöngtetnek az utolsó óráról, és a diákok lassan szállingózni kezdenek a próba helyszínére.

Az Ádámok és Évák januári bemutatója után az iskolai évből megmaradt időt Arany-balladák dramatizálására szánják a csapat tagjai, készülve a 2018-as Ádámok és Évák eseményére, igazodva annak tematikájához.

– Mivel mindig nagy kedvencem volt Arany János, ráadásul a mostani emlékévként jó apropó is, elhatároztam, hogy megvalósítom egy régi tervemet: mozaikszerűen egymásra csúsztatunk három balladát. *Az Agnes asszony*, *A walesi bárdok* és a *Tetemre hívás* után a színpadon ott marad majd három megbomlott elméjű karakter, akikkel még vannak terveim... – mondja a tanár, akit tisztelettel vegyes örömmel

köszöntenek a beérkező diákok. A próba elkezdődik, mindenki elfoglalja a helyét.

Az *Agnes asszony* örülési jelenete erős képi elgondolásokra épül, amelyet a gyerekek is hamar átlátnak. A munkában a kamaszokra jellemző, szellemes cinizmussal vesznek részt. Félszegen, ugyanakkor maximális tenni akarással benne is vannak, ki is lógnak kicsit a szerepükből. Aki viszont nem ingadozik, az a tanár. Sípos Dávid kezdettől komolyan veszi, amit csinál, még ha a poénos közbeszólásokra hasonlóan csattanós válaszokkal is reagál. A munkafolyamat éppen ennek az elkötelezett komolyságnak hála, halad előre. A kamaszok szertelenségét láthatóan termékeny mederbe tereli az, hogy érzik: számít, mit tesznek, hogyan viselkednek. A tanár figyelme súlyt ad a szereplésüknek, és ennek teljes tudatában, jókedvűen igyekeznek részt venni az ötletelésben éppúgy, mint a jelenetek eljátszásában.

Minden(ki) számít

– Magamról és erről a korosztályról is elég sok mindent tanultam az elmúlt időben. Tudom, hol vannak a határait, mi az, amit még akár a színjátszókörben sem tudok megoldani. Nem tanulmányoztam más színjátszókörök működését, és lehet, hogy szerénytelenül hangzik, de én a saját utamat akarom járni. Ez az én örömöm, az én felfedezőutam. Még akkor is, ha pár év múlva esetleg jókat nevetek majd azon, hogy milyen hibákat követtem el – fogalmaz a 37 éves magyartanár, akinek van elég karizmája ahhoz, hogy a gyerekeket hétről hétre ide vonzza a próbákra. Pedig, ha jobban belegondolunk, nem lehet mindig könnyű jobb alternatívát kínálni a szabadságvágytól fűtött kamaszoknak a Duna-parton való sütkérezésnél és a haverokkal való lógásnál.

– A jó hangulatnak közösségformáló ereje van, oda pedig mindenki szívesen megy, ahol jól érzi magát – magyarázza a tanár. – A gyerekeket vonzza, hogy itt visszajelzést kapnak, ha megmutatják, mi rejlik bennük. De az is nyilvánvaló, hogy óriási élmény számukra – ahogy számomra is –, ahogy egy színdarab létrejön. Lenyűgöző, amint egy szöveg egyszerre életre kel.

A vonzerőt ugyanakkor nyilvánvalóan nem csak a jó hangulat adja. A kamaszok, akik gond nélkül csúszdázna a tragikus, drámai jelenetek és a szétkacagott helyzetek komikuma között, bizonyos pillanatokban mind társrendezővé válnak. Megtanulnak a közösségért közösségben dolgozni egy közös célért, s közben széles tér nyílik számukra ebben a korban egyébként is sokat próbálgatott határaik feszegetésére.

– Hogy érzitek? – kérdezi egy-egy jelenet után a tanár, és mindenki tudja, hogy számít a véleménye. Úgy érzem, ennél a megerősítésnél nehéz többet adni ebben az életkorban. A fiúkkal megejtett kézfogások, a fiatalok partnernek tekintése, a tény, hogy valaki, akire mindenki felnéz, komolyan számít ránk, meghozza a gyümölcsét. Az ilyesfajta kapcsolat életre szóló önbizalmat épít. Még akkor is, ha az egész „csak” színjáték.

SASHEGYI ZSÓFIA

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

IFJÚSÁGI PROGRAMOK A NEMZETI SZÍNHÁZBAN

1. KÖLYÖKNAPOK A NEMZETIBEN

Minden hónap egy-egy vasárnapján, ünnepekhez, eseményekhez kapcsolódóan szervezzük ingyenes Kölyöknapjainkat, ahova az óvodás és kisiskolás gyermekeket a szüleikkel együtt várjuk! A Kölyöknapokon a színjátszáshoz kapcsolódó kézműves-programok, színházi előadás vagy koncert várja vendégeinket!

2. ÁDÁMOK ÉS ÉVÁK

Az immár országos mozgalommá vált ÁDÁMOK ÉS ÉVÁK UNNEP-en középiskolás színjátszó csoportok – minden évben új témát kapva – munkájukat, tanárai és a színház mentorai által segítve, minden év januárjában színházi gálán mutatják be a Nemzeti Színház Nagyszínpadán.

3. NEMZETISZÍNHÁZTÖRTÉNETI VETÉLKEDŐ

A négyfordulós vetélkedő során négy fős, középiskolás csapatok mérkőznek össze tárgyi tudásukat, kutatóképességüket, kreativitásukat. Az első három forduló az interneten zajlik, a döntőre – értékes nyereményekért – a színházban kerül sor. Az elmúlt évek vetélkedőinek feladatai és azok megoldásai a nemzetiszinhas.hu/vetelkedo oldalon hozzáférhetők.

A fenti programok mindegyikéről információ kérhető Pintér Szilviától, a Nemzeti Színház ifjúsági programfelelősetől:
szilvia.pinter@nemzetiszinhas.hu

4. SZÍNHÁZ PEDAGÓGIAI FOGLALKOZÁSOK

Előadásainkhoz ajánljuk két- és háromlépcsős színházpedagógiai foglalkozásainkat. tizenöt-tizenhat fős, általános és középiskolás csoportoknak az előadás előtt a színpadi mű befogadását, utána pedig a látottak mélyebb megértését segítő, egy-egy órás foglalkozást tart színházpedagógusunk. Ajánljuk a János vitézhez, a Csongor és Tündéhez, a Szentivánéji álomhoz, valamint idej bemutatónk közül a Bánk bánhoz, az Egri csillagokhoz, az Űri munihoz és a Cseresznyés kerthez!

5. RÁHANGOLÓ

Az előadás előtt egy órával a produkció dramaturgia és/vagy rendezője mintegy negyven perces bevezető beszélgetést tart az iskolai csoportnak. A ráhangoló után a diákok felkészültebben ütnék be az előadásra, felfigyelhetnek összefüggésekre és érdekes részletekre is. A programra legalább két héttel az előadás előtt kell jelentkezni!

6. KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ

Az előadás után a színészek és az előadás dramaturgia találkoznak az iskolai csoportokkal, és beszélgetnek a darabmal kapcsolatos élményekről. A mintegy harminc perces találkozáson közös fotózásra, dedikálásra is alkalom nyílik. A programra legalább huszonöt fős iskolai csoportok jelentkezését várjuk, legalább két héttel az előadás előtt!

A fenti programok mindegyikéről információ kérhető Pintér Szilviától, a Nemzeti Színház ifjúsági programfelelősetől:
szilvia.pinter@nemzetiszinhas.hu

7. KULISSZAJÁRÁS

A csoportos iskolai színházlátogatások alkalmával, az előadás előtt nyílik rá lehetőség. Mintegy negyven perces séta közben bemutatjuk a színház működését, a színpadokat, az öltözőket és egyéb „háttérdekségeket” is. Egyszerre legfeljebb harminc diákot tudunk fogadni. A programra legalább két héttel az előadás előtt kell jelentkezni!

Jelentkezés a kulisszajárásra:
latogatas@nemzetiszinhas.hu

DIÁKJEGYEK, DIÁKKEDVEZMÉNYEK

#nemzetiadiakokert

a Nemzeti Színház új programja a 2017/2018-as évadban
Négy előadásunkat: a János vitéz, a Csongor és Tündét, a Tóth Ilonkát és a Fekete ég – A fehér felhő című darabokat diákcsoportok (és kísérőtanáraik) számára ingyeryessé tettük. Célunk, hogy a magyar irodalomtörténet fontos műveit és a magyar történelem sorsfordító pillanatait megidéző előadásainkat a lehető legtöbb diák számára elérhetővé tegyük.

DIÁKBÉRLETEK

BUBIK ISTVÁN diákbérlet:
3 előadásra érvényes, 3.000Ft
KASZÁS ATTILA diákbérlet:
4 előadásra érvényes, 3.600Ft
A diákbérletek bármely előadásra beválthatók, a nagyszínpadi előadások esetében a karzatra szólnak.

CSOPORTOS DIÁKKEDVEZMÉNY

Mértéke **40%** mindegyik színpadunkon, mindegyik székünkön. Igénybevételéhez legalább 20 diák részvétele szükséges, kísérő(ik)nek 200 forintos jegyet biztosítunk.

PEDAGÓGUS JEGY

Játszó- és ülőhelytől függetlenül a jegyár-kedvezmény mértéke **40%**. Pedagógusigazolvánnyal egy előadásra két jegy vásárolható!

A diákbérletek és diákjegy-kedvezmények igénybevételére, valamint az ingyenes előadásokra történő jelentkezés, regisztráció:
jegy@nemzetiszinhas.hu

A Nemzeti Színház iskoláknak szóló programjaira az iskola@nemzetiszinhas.hu e-mail címen lehet jelentkezni. Munkatársunk minden kérdést, időpontot, részletet egyeztet az érdeklődőkkel!

Pesti magyar színház.

Augustus' 22. 1837.

ÁRPÁD ÉBREDÉSE

Előjáték a' magyar színház' megnyitása' ünnepére. Vörösmartytól.

Árpád	Lendvay ur.	Napszámos	Telepi ur.
Sirszellem	László ur.	Apa	Udvarhelyi Mikl. ur.
Kötő	Egressy Gáb. ur.	Fiú	Telepi Máté.
Színész	Lendvayné assz.	Óreg	Bartha ur.
Első hölgy	Dérné assz.	Irgység	Szigligeti ur.
Második hölgy	Laborfalvi Róza.	Csúf	Hetenyi ur.
	Bartháné assz.	Részvétele	Habrany ur.
Hölgyek	Egressyné assz.	Rigalom	Kovácsné assz.
	Szentpéteryne assz.	Gány	Fancsy ur.
Első ifjú	Szathmáry Károly.	Kaján	Egressy Benj. ur.
Ifjak	Szerdahelyi ur.	Megvetés	Havi ur.
	Molnár ur.	Ehhalál	Szilágyi ur.
	Daragi ur		

Ezt követi:

BELIZÁR

Szomorujáték 5 felvonásban. Schenk Eduard' munkája. Fordította Kiss János.

Személyek:

Justinian, keletromai császár	Szentpétery ur.		Szigligeti ur.
Belizár, fő hadvezér	Megyeri ur.	Római centuriók	Egressy Benj. ur.
Leo	Bartha ur.		Udvarhelyi S. ur.
Nicanor	Udvarhelyi ur.	Antonina, Belizár' neje	Laborfalvi Róza.
Rufia	Fancsy ur.	Irene, leánya	Lendvayné assz.
Entrop, fő kamarás	Szilágyi ur.	Zsófia	Bartháné assz.
Oetár, alánok' vezére	Hetenyi ur.	Eudora	Szathmáry Karolina
Alamir, ifjú vándor, Belizár' foglya	Egressy Gáb. ur.	Bizánei polgárok	Havi ur.
Tömlöczartár	Somogyi ur.		Daragi ur.
Földműves	Telepi ur.	Marcello	Molnár ur.

Bizánei polgárok és hölgyek. — Római vitézek. — Senátorok. — Császári őrsereg. — Tábort hangászok. — Fogoly vándorok. — Alan hadsereg. — Földművesek.

Történet' helye Bizancia és környék. — Történet' ideje: Keresztény számolás szerint a' VI^a század' közepe felé.

A' díszítményeket festette Neefe ur a' pesti német színház' festője. — A' magyar színház' ábrázolását, valamint Pest' domb- és városát festette Otto ur a' pesti magyar színház' festője. — A' gépeket készítette Schütz ur a' müncheni kir. színház' gépegy- mestere. — Az életrajzokat készítette Kostyal Adam ur, szabó mester és pesti polgár.

Az egész előadás' egy-nyitó muzsikát ezen cím alatt „Thalia' diadalmá az előjátékokon“ ezen alkalomra készítette Heinisch József ur a' pesti magyar színház' hangászai karmestere; ugyan ezen alkalomra készült a' elő fog adatni „Nemzeti örök hangok a' pesti magyar színház' megnyitásának emlékére“ szerző Rózsavölgyi.

Az előjáték' és Belizár között egy magyar táncra lezzen; betanítva Szöllősy urtól, muzsikája Rózsavölgyitől. — A' magyar táncosok' köntését készítette Klásky Venczel ur szabó mester és pesti polgár.

Bemeneti ár' pengő pénzben.

Földszinti a középpáhely	3 ft. — kr.	Földszinti zártzsek	1 „ — „	Második emeleti bemenet	40 „
Második emeleti páholy	4 „ — „	Második emeleti zártzsek	34 kr.	Karzatli bemenet	10 „
Első emeleti zártzsek	1 „ 30 „	Földszinti bemenet	40 „		

Kik az igazgató úrnál felfjegyeztették neveiket, a' pénztárnál válthatják ki belépni jegyüket, a' megnyitás' napján dél előtti és utáni órákban. A' páholyok' és zártzsek' tiszt. beről ne terheltessenek délelőtti 11 óráig jelenteni, megtartják-e kibérelt helyeiket.

Kézdele hetedfél órakor — Vége 10^{kor}.

A nagy nap színlapja. Az 1837. augusztus 22-i nyitóelőadás műsorának kiválasztása sem volt problémamentes. Elmaradt a drámapályázat, helyette egy alkalmi prólóg – az Árpád ébredése – megírására és betanítására Vörösmarty Mihályt kérték föl. Hosszú gondolkodás és sűrű sajtótálatgatások után kerül a műsorba a Belizár.

A megnyitás körülményeiről Vörösmarty így írt az Athenaeum hasábjain: „Mészgödrök, homokbuckák kétfelől, elül vakolatlan tornác, egyenetlen, félig rakott út, benn asztalos, lakatos, színész, muzsikos egy rakáson; amazok csak alig tartóztatható fúróikkal és kalapácsaikkal, emezek papiros tekerseikkel próbán, mintegy a hely bírásáért vetekedve, mindnyájan sürgető munkában, az óra 11-re jár, s alig fél nap hátra, hogy a legelső pesti magyar színház megnyitassék. Eljött az idő, s a színház, mintegy a lehetetlenség dacára, megnyitott.”

Különféle politikai berendezkedések és rendszerváltások, forradalmak és háborús idők, szabad és békés korszakok alatt mindig kitüntetett szerepe volt a Nemzetinek. Története sok fordulattal kanyarog 1837 óta a Nemzeti Színház új épületének 2002-es megnyitásától egészen a mai napig. Hónapról hónapra jelentkező sorozatunkban ezt az utat járjuk végig.

nemzeti-történet | első rész

150

15 ÉVES AZ ÚJ ÉPÜLET
180 ÉVES A NEMZETI SZÍNHÁZ

SZÍNHÁZ, NEMZET, ÉS VÉGRE NEMZETI SZÍNHÁZ

A vándorszínésztől az ünnepi megnyitóig

Előbb volt a színház, s utána a nemzet. Hosszú utat kellett bejárni ahhoz, hogy legyen Nemzeti Színház. 180 éve, 1837. augusztus 22-én nyitotta meg a kapuit Nemzetünk jogelődje, a Pesti Magyar Színház, az első magyar nyelvű állandó teátrum Pest-Budán. A reformkor egyik vágyott csúcsintézményeként fölépült színház nem pontosan olyan volt, amilyennek a tervezők és álmodók képzelték. S nem is olyan, mint amit a mai közönség nemzeti színházként ismer.

Röpke évtizedek

Az első magyar vándortársulatok – a 18. század utolsó harmadában járuk – a németektől tanulták el a színjátszást, még ha a magyar nyelvű színjátékok szerzői és propagálói a kezdetektől a népnyelv használata és művelése mellett a magyar szellem és karakter megjelenítését is elvárták a játzóktól. A vándorszínészek missziója olyan eredményt is hozott a magyar kultúrában és nyelvhasználatban, mellyel a felvilágosodás, majd a reformkor programadó értelmisége nem is bízta meg a magyar színházcsinálókat. Ez pedig – a német anyanyelvű közönséggel is megharcolva – a magyar beszélt köznyelv egységesítése volt, ami a hazai színjátszás magyar nyelvűségéért küzdő színészeknek néhány röpke évtized alatt sikerült! A magyar hivatásos színházi működés első három évtizede során a szaporodó kis és nagy társulatok keresztül-kasul bejárták az országot, a magyarok lakta Kárpát-medencét, s a művészi hatás és a szimpátia által is segítve nemcsak elfogadtatták közönségükkel a színpadról hangzó magyar nyelvet, de segítettek a közösségi azonosságtudat kialakításában is. A nézők gyorsan megszokták, hogy a társulati tagok mindegyike, saját nyelvjárásában bár, de magyarul

szól, s megértették az általuk előadott szövegeket, még a magas igényű történeti tragédiákat, vagy a felvilágosult erkölcsnemesítő mondanivalóval operáló érzékenyjátékokat is.

Ekkor született a nemzet fogalma is. A nemzeté, ami más, több mint a „nép”, és több mint a közösség tagjainak vagy kisebb csoportjainak összessége. De a foglalkozási, a regionális, vagy az egyazon érdeklődés alapján alakuló közösségek összekötő ereje nem elég egy nemzetnyi nagy egység létrehozására. Ahhoz valami más kell: közösségi identitást egyesítő energiák. Elindult a nyelvújító mozgalom, a magyar történelem és népkultúra kutatása, megismertetése, a művészetek fejlesztése, különös tekintettel az irodalomra. Néhány évtized alatt nagy eredmények születtek, ami megnyitotta az utat a nyelv, a kultúra, majd a nemzet egységének létrejöttéhez, az úgynevezett érdekegyesítő politikához, amit azután már a reformkor vezető gondolkodói, alkotói és politikai nagyjai vittek tovább.

Pompás, állandó, magyar

A nemzet gondolata, a nyelv kérdése, s az egyik legnagyobb hatásúnak gondolt (s annak is bizonyult) fórum, a színház ügye igen sokakat foglalkoztatott. A vándortársulatok, már a legelső, magyarul hivatásos színházat csináló pest-budai és kolozsvári együttesek is tudatosan vállalták a nemzetteremtő és nemzetépítő feladatokat, de a napi gyakorlat sok megalkuvást és kompromisszumot hozott. Mindig ott volt azonban előttük a cél, hogy állandó színházat alapítsanak a városokban a szórakozni és művelődni vágyó magyar és polgári közönség számára. Csak-hogy előbb a városok népességének magyarrá és polgárrá kellett lennie.

Illusztrációk
Johann Jakob
Engel Ideen zu
einer Mimik című
könyvében (Berlin,
1785) – sokáig ez
volt az útmutató a
színpadi gesztusok
megtanulásához és
alkalmazásához

A régi stílus

A magyar nyelvű hivatásos színjátszás első évtizedeit, a „klasszikus vándorszínészet” korszakát körülbelül az 1830-as évek elejéig az úgynevezett síró-énekklő előadási stílus jellemezte, az új, a romantika színpadi forradalmának nevezett stílus éppen a Nemzeti Színház színpadán jelenik majd meg.

A mesterséges színpadi beszéd, a színészek mimikája és gesztusai legalább annyira távol álltak a mai színpadi (és hétköznapi) gyakorlattól, mint amekkora a némafilmek és mai mozik közötti különbség. A síró-énekklő előadásmód eszközeit és technikáit három forrásból alakították ki a 18. századi színpadokon. Az egyik az iskolai deklamálás, vagyis a memoriterek művi, túl szabályos hangsúlyviszonyaihoz, ritmikájához járuló énekklő dallam, aminek a memória támogatása volt a funkciója, nem az értelmezés. A második forrás a templomi prédikációk stílusa volt: a latin nyelvű liturgia énekbeszéde és a protestáns népnyelvű igehirdetés jellegzetességei, lassú ritmusa, emelkedett túlhangsúlyozása. A harmadik hatókör, a német színpadi beszéd pedig – bár organikus többnyelvűség jellemezte a kort – negatívan hathatott a magyar szöveg-előadás érthetőségére.

A hangzó szöveget kísérő gesztusokat a kor német színészeti tankönyveiből, az úgynevezett gesztikákból ismerjük. Hosszan leírták és ábrázolták az egyes érzelmekhez vagy szövegaktusokhoz (például felszólításokhoz, szerelmi vallomásokhoz vagy eskükhöz) elválaszthatatlanul kapcsolódó test- és kézmozdulatokat. Ezzel a színházi konvenciók teljes hatókörében formalizálták, egységesítették a karakter-, érzelem- és szövegkifejezés fizikai eszközrendszerét. Ez a játszóhelyek korabeli fényviszonyai között a láthatóság akadályait legyőzve segített a közönségnek, hogy észrevegye, éppen melyik szereplő szólalt meg, s a szereplők nagy mozdulatokkal kísért dialógusa milyen érzelmi töltetű. Ugyanis a meglehetősen győnge, néhány luxnyi gyertya, fáklya, majd gázvilágítás, valamint a színpadot a szintén félhomályosan világított nézőtértől fénykontrasztal elválasztó rivaldafény, vagyis az emelt színpad szélére helyezett gyertya-, később gázégősor, melynek fényét a nézőktől takaró s a szereplőkre vetítő homorú tükrökkel irányították, összesen sem adott elegendően nagy és koncentrált fényt a játéktérre. A 18-19. század fordulójának színháztechnikai körülményei között a látványelemek legfontosabbika a jelmez volt, hiszen a vászonra festett, a cselekmény helyszínét csak jelzésszerűen ábrázoló díszletek nem voltak illúziókeltők, s nem is nagyon látszottak.

Az első hivatásos magyar színtársulat, a Kelemen László (1762–1814) vezette együttes 1790. október 25-i budai, Várszínházbeli bemutatkozása a magyar nyelvű színjátszás születésnapja. Az ezt követő négy évtizedben irodalmárok, politikusok, színházcsinálók foglalkoztak meg, mi kell ahhoz, hogy végre pompás állandó magyar színház álljon Pozsonyban, Kolozsvárt vagy Pest-Budán. A pozsonyi Frendel István nyugalmazott császári és királyi százados német nyelvű 1779-es röpirata teljességgel feledésbe ment ugyan, végül mégis hasonló módon jött létre első nemzeti színházunk, mint ő gondolta. A Kelemené indulása körül bábáskodók közül Kazinczy (aki sérelmezte, hogy nem az ő *Hamlet*-fordításával, hanem a könnyedebb *Igazház*-val indult a társulat karrierje), majd az író Kármán József is megfogalmazta elképzeléseit. Így tett később Kultsár István is, a második pesti magyar színtársulat vezetője (*Buzdítás a nemzeti theátrum felépítésére*, 1815), aztán Katona József (*Mi az oka, hogy Magyarországban a játékszíni Költő-mesterség lábra nem tud kapni?* 1821), Kölcsey Ferenc (*Játékszín*, 1827) és még sokan.

Kolozsvár, Miskolc, Balatonfüred

A század legelején a Kelemen vezette társulat 1796-os bukása után egészen 1833-ig nem állomásozott tartósan egyetlen magyar társulat sem Pest városában. Fölmerült ugyan a magyar lakosság arányait tekintve Pestnél jobb helyzetben lévő vármegye által állítandó magyar játékszín gondolata, de ekkoriban még a Bécsből sokkal erősebben pártolt német színház tervei sem valósulhattak meg. Reményteljesebb volt a helyzet, amikor a pesti Királyi Városi Színház (1812–1847) megnyitásával a néhány éve Pesten és Budán is próbálkozó magyarok beszállásolhattak a középkori pesti városfal 1815-ig állt Duna-parti Rondellájába. Az egyre erősebb és népszerűbb társulat vezetését 1813-ban a színigazgató, mecénás és szakíró Kultsár István (1760–1828) vette át, de a pesti magyar és szerb közönség számára egyaránt kedves történeti műveket is játszó társulat állandósulása ekkor mégsem sikerült. Kultsár ugyan sem energiáit, sem pénzét nem kímélve nagy tervet dolgozott ki egy magyar nemzeti teátrum mielőbbi fölépítésére Pesten, még telket is ajándékozott e célból. Kísérlete kudarcot vallott, vidékre távozott. Még nem volt érett a helyzet, a közönség, a játszó és a szerzők közössége egy magyar színház állandósulására. A növekvő városokban is csak a vándortársulati működésnek volt gazdasági esélye, ideiglenes otthonokban.

Eközben 1821-ben Kolozsváron megnyílt a legelső magyar kőszínház, amelyet 1823-ban a miskolci követett. Balatonfüreden 1831-ben a korábbi ideiglenes nyári színpadok helyett kőszínház épült Kisfaludy Sándor munkálkodása eredményeként, amelynek homlokzatán a következő fölirat állt: A hazafiság a nemzetiségnek. Azaz: a hazafias lelkesedés adománya a nemzetnek.

Az első
hivatásos
magyar
színtársulat
vezetője,
Kelemen László
(1762–1814)

Vetélkedő koncepciók

Az 1830-as évek elején Pest vármegye anyanyelvi bizottsága és a Tudós Társaság kezdeményezései nyomán újra megélnékvált színházi röpirat-irodalomba Széchenyi István is bekapcsolódott. 1832-ben adta ki *Magyar játékszínről* című dolgozatát. Az építendő színház helyét és a színház nemzeti jellegét illetően szinte mindenki egyetértett. A magyar színháznak Pest-Budán kell fölépülnie, s nemzeti sajátosságát és függetlenségét közösségi fenntartással kell biztosítani. Volt, aki még uralkodói segítséget remélt a pártolói összefogás mellé, de Széchenyi határozottan elutasította ezt a megoldást. Nem csatlakozik a vállalko-

záshoz – írta – „egy oly színház létre, melyet közvetlen valami udvar vesz gyámola alá, s minden lehető szükségít nagy tehetséggel s erős kézzel pótolgatja.” A vármegyei bizottság és Széchenyi tervei több ponton is eltértek egymástól. A gazdálkodás Angliában megismert modern elveire támaszkodó gróf csakis akkor látta kivihetőnek az ügyet, ha a részvénytársasági pénzalapot előre összegyűjtik a vállalkozás megindításához, míg a vármegye szakértői – a megszokott feudális ügymenetben bízva – a gyűjtés megkezdését, az első följánlások vételét követően belevágtak volna a tervezésbe és építésbe.

Vita volt a helyszín körül is. Széchenyi előbb a József-piacot (a mai József nádor tere) tartotta megfelelő területnek, és nem az 1834-ben Grassalkovich Antaltól Pest vármegye tulajdonába került – akkor még – külvárosinak számító telket a mai Rákóczi (akkor Kerepesi) út és a Múzeum körút sarkán (végül mégis ott épült föl a színház). A vármegye a nádor döntése nyomán ingyen hozzájutott egy másik, a pesti Duna-parton fekvő telekhez is, mely a mai Széchenyi István tér északi oldalánál helyezkedett el (ahová 1865-re a Magyar Tudományos Akadémia székháza épült). Ez utóbbi följánlásnak Széchenyi különösen örült, mivel a terveiben szereplő állandó Duna-híd pesti hídfőjéhez állított nemzeti teátrum mindkét intézmény értékét és fényét emelte volna, s egységbe hozhatta volna a terület kulturális és társasági funkci-

Gázsivita és elhivatottság

Az első társulatba nyolc színésznőt, tizenöt színészt és egy sűgöt kívántak szerződtetni. Az ígért gázsit a korszak olyan nagyjai kevesellték, mint Kántorné, a Lendvay házaspár és az Udvarhelyi testvérek, és az akkor Kassán játszó Déryné. De Laborfalvi Róza, Kovácsné, a kiváló komika, a Hubenay és a Parázso házaspár, valamint Megyeri, Bartha, Fancsy Lajos, Szentpétery, Szerdahelyi, Telepi (aki játszott is), Szilágyi Pál, valamint az akkoriban bécsi tanulmányútról visszahívott Egressy Gábor, a korszak egyik leg tudatosabb művésze és a Nemzeti későbbi igazgatója (színésze, drámaírója, rendezője), Szigligeti Ede aláírták a szerződést. Kisebb szerepekre, majd kisegítő feladatokra, például könyvtárosnak a korábban vándortársulatokat igazgató Balog István és Komlóssy Ferenc, a társulat legidősebb tagjaként pedig, az első magyar színésznemzedék képviselőjében Láng Ádám János érkezett.

A fizetéseket illető viták egy része rendeződött a színház programjának meghirdetése után, hiszen az a korábbi magyar színházak sok próbát kiállt tagjai számára nagyon inspiráló volt – épp egy ilyen, állandó magyar színházért harcoltak és küzdöttek. A megegyezésre sor került még a megnyitás előtt id. Lendvay Mártonnal és Lendvayné Hivatal Anikóval, s állandó vendégként Dérynével is.

A legmagasabb Kántorné havi gázsija volt: 180 váltóforint és évi egy jutalomjáték (vagyis az előadás tiszta jövedelme). A férfiak között az első évben Megyeri Károly állt az élen 160 váltóforintos gázsijával s évi egy jutalomjáték-

kal. A segédszínészeknek 40–60 forintot szánt a vezetőség. (Összehasonlítá-
sul: egy főispán 160–300, egy tisztiorvos vagy mérnök 70–75, egy városi iskola tanítója körülbelül 25 forintot keresett havonta.)

A vándorszínészet kiemelkedő művésznői: Kántorné Engelhardt Anna (1791–1854), Székelyné Ungár Anikó (1790–1862) és Déryné Széppataki Róza (1793–1872)
| Marastoni József színezett litográfiája

„A Nemzeti Színház építéstörténete sajnálatosan és sokszorosan igazolta Széchenyi István borúlátását. A Kerepesi úti épület 1908-ig, 71 éven át szolgált a Nemzeti hajlékaul, s további ideiglenes otthonok után az első, valóban a Nemzeti Színház számára készült épületet csak 2002-ben nyithattuk meg Budapesten – a Duna-parton, ahogyan annak idején a gróf is képzelte.

óit a gazdaságiakkal (a híddal, a gőzhajóikikötővel, az árutözsdével). A színházépület terveinek mintáit Párizsból kérette meg Széchenyi, aki- nek elképzelése szerint az arisztokrácia és a polgárság együtt lenne tanúja a nemzeti érzelmű előadásoknak. A Grassalkovich-telekre nézve Telepi György javaslatai alapján kezdődött a sokkal egyszerűbb kivite- lűnek szánt színház tervezése. A budai színtársulat színésze, darabírója és színpadgépész-díszletfestője 1835-ben készített leírásait és terveit az- után ifjabb Zitterbarth Mátyással módosították – a pesti klasszicista építé- szet meghatározó alkotójának ez volt az első jelentős megbízása.

Széchenyi jóslata

Bár a Duna-parti telek dolga még függőben volt, Pest vármegye 1835 augusztusában úgy döntött, hogy haladéktalanul megkezdje az építke- zést a Grassalkovich-funduson, és szeptemberben az első kapavágás is megtörtént. A vármegye az építkezés megindítására hivatkozva meg- szüntette a Várszínházban 1832 óta játszó s nehezen működő magyar társulat támogatását, de a pártolás dologi eszközeit, a színházat és be- rendezését, a könyvtárat, a kottákat és a jelmezeket továbbra is rend- kezésükre bocsátották. Egyúttal, tekintettel a Pesten folyó építkezésre, folyamatos játszásra kötelezték őket, hogy a közönség ne szakadjon el a színháztól éppen a megnyitást megelőző hónapokban. Pest vármegye tehát nem a pénzügyi erők megosztása mellett döntött, hanem egye- dül az építkezésre összpontosított. Abban is bízva, persze, hogy a mun- kálatok megkezdése az önkéntes összefogásnak és az adakozásnak is lendületet ad. Elképzelésük bevált. A színházi alap lendületesen gyara- podott, a vármegyei gyűjtés folytatódott.

A két színházterv még mindig párhuzamosan haladt, a pozsonyi országgyűlésen Széchenyi elképzelésére országos gyűjtést kezdemé- nyeztek. Erre az építkezést felügyelő Földváry Gábor, Pest vármegyei alispán a nádorral, a Városszépítő Bizottság elnökével megegyezett: ha az országgyűlés a Duna-parti színházépítés mellett dönt, a Kere- pesi úti ideiglenes épület színi tanodául szolgálhat a jövőben s a vá- ros használatába kerülhet. Az építkezés ellenőrzésébe ekkor vonták be Pest képviselőit is, cserébe a város adómentességet biztosított a Grassalkovich-telekre, továbbá hozzájárult az építkezés költségeihez. Ekkor Széchenyi is megszólalt. Pozsonyból küldött cikket *Néhány szó a*

Az épület

Az új színházépület közepes méretűnek volt mondható, s ezzel min- den téren jóval felül is múlta a magyar színtársulatok számára addig emelt épületeket. A nézőtér 21,56 méter hosszúnak, 19,90 méter szélesnek és 14 méter magasnak épült. A színpad szélessége 18,70 méter, mélysége 13,80 méter, a színpadnyílás 12 méteres volt. Öt kulisszapár játszhatott, a színpad fölött magas zsinórpadrást hagytak. A színpadi gépezetekhez előbb külföldi mestert szerződtettek, de ké- sőbb a Nemzeti sokoldalú mindenese, Telepi György vette át felada- tait. Ő felelt az új színház díszleteiről is, melyeket a kisebb várszínházi színpadon használtaknál nagyobbra, szebbre kellett tervezni.

A gázvilágítása kezdettől szerepelt a tervekben, de a közép-európai színháztechnikai újdonság bevezetésére végül csak a megnyitás után egy esztendővel, 1838 őszén került sor. Addig nyílt lánggal, vagyis gyertyákkal, mécskekkel világítottak, melyek fényereje természetesen nem volt szabályozható. Az épület közönségterei megfelelőek voltak, de a hátsó, a színházi munkát kiszolgáló területen voltak hiányossá- gok, melyek később egyre nagyobb gondot okoztak a társulatoknak.

A színháznak 46 páholya (általában négy személyesek) volt: a földszinten 16, az I. emeleten 18 (az ún. elsőrangúak, egy árban), a II. emeleten 12, az olcsóbbak. A színpad felőli bal oldalon, az I. emeleten a 17–18. számú kettős páholy az uralkodóé, illetve a nádoré volt. A földszinten, valamint a második emeleten és a karzaton az állóhelyek (1850 hely) mellett zártszékek is voltak (összesen 266 hely). Előadásokként 20 katonai jegyet adtak ki, kedvezményes áron, ők a földszinten foglalhattak helyet. Az épület befogadóképessége 2312 fő volt (ma a Vígszínház nézőtere 1100, a Nemzeti nagyszínpadán 620 fős).

Mai áron számolva egy földszinti ülőhely anno 3800 forintba, ugyanitt egy állóhely ennek körülbelül a felébe került. A legrágább négy személyes páholy ára 19 ezer forint volt.

magyar játékszin körül címmel a *Társalkodó* című folyóirat 1835. október 31-i számába, s ebben figyelmeztetett, hogy ha Pest vármegye ideigle- nesnek tekinti épülő színházát, azzal az állandó magyar színház ügyét akár fél évszázadra is visszavetheti. A Nemzeti Színház építéstörténe- te sajnálatosan és sokszorosan igazolta a gróf borúlátását. A Kerepesi úti épület 1908-ig, 71 éven át szolgált a Nemzeti hajlékaul, s további ideiglenes otthonok után az első, valóban a Nemzeti Színház számára készült épületet csak 2002-ben nyithattuk meg Budapesten – a Duna- parton, ahogyan annak idején a gróf is képzelte.

Felügyelt igazgató

1837-ben a Kerepesi úton ütemesen folyt a munka, a polgárok kedves időtöltése volt az építkezés megtekintése, Széchenyi is kilátogatott néhányszor a helyszínre. De haladt egyidejűleg a vármegyei gyűjtés is. A Pesti Magyar Színház közhasznú részvénytársaságnak alapított, azaz nem ígért osztalékot a jegyzett részvények után, mert az esetleges működési nyereséget a színház javára fordították volna. Így ez a vál- lalkozási forma lényegében a színházpártolás új, polgári megoldását jelentette. A följánlások és adományok az ország minden részéből érkeztek – különösen, miután a Széchenyi kezdeményezte terv 1836- ban elbukott az országgyűlés előtt. Az arisztokraták, a városok, közsé-

gek, vármegyék, birtokosok mellett közösségek, céhek, testületek, és a korábban Budán és Pesten állomásozott magyar társulatok közön-ségét adó polgárok és értelmiségiek is csatlakoztak. A részvényjegyzésen kívül sok iparos és kereskedő termékeit és munkáját ajánlotta föl a színház javára. Ez már olyan összefogás volt, mely a nemzetté válás programjának megvalósulását bizonyítja: valóban működött a társadalmi érdekegyesítés. Az alapítók pedig bíztak abban, hogy a következő országgyűlés majd véglegesen rendezi a színház kérdését, s nemzeti fenntartásba veszi – ami 1840 áprilisában meg is történt.

Az igazgatóválasztmány elnöke a vármegye alispánja, Földvály Gábor volt, s az első három esztendőre választott igazgatónak, Bajza Józsefnek sok gondot okozott az általa képviselt vármegyei gazdálkodási felügyelet. 1837 nyarán előbb a színház személyzetének tagjait választotta ki a választmány, s az igazgatót csak ez után jelölték, ezzel is megkötvé a kezét. A társulat magvát az 1833 és 1837 között a Várszínházban játszott együttes tagjai alkották, s melléjük a vándorszínházakból és a vidéki bérlőtársulatokból csak néhány színészt szerződtettek Pestre. A Bajza (és Földvály) által szervezett együttesbe való bekerülés legfőbb szempontja az volt, hogy a színész képes legyen az új, a romantikus színészet eszközeit elsajátítani és alkalmazni. A tapasztalat és a népszerűség csak másodsorban játszott szerepet a szerződtetéséknél. Ez természetesen komoly személyes sérelmeket okozott.

„A lehetetlenség dacára”

A színháznyitásra – Vörösmarty szavaival: „mintegy a lehetetlenség dacára” – többszöri halasztás után végre 1837. augusztus 22-én került sor. A ház még nem volt teljesen befejezve, a közönséget homokbuckák, meszesgödörök fogadták a bejárat körül, a színészek is a festő-mázoló munkásokat kerülgették. A színháznak a közelgő szeptemberi nagy vásárok idején történő megtöltése is veszélyben volt a bérlethirdetés késése miatt. Elmaradt a soknyelvű üdvözlőversek kiadása, emlékpénz veretése, de szerencsére az *Árpád ébredését* – Vörösmarty Mihály alkalmi prológját – sikerült megjelentetni a nyitó estére. Vörösmarty műve mellé hosszú gondolkodás és sűrű sajtótalálgatások után végül a németből fordított *Belizár* című szomorújátékot választották a Petőfi *Tintásüvegéből* ismert Megyeri és Szentpétery számára.

Ezen az estén a magyar közönség joggal és méltán ünnepelhetett, hiszen egy sok évtizedes terv valósult meg. Az ünnep másnapján már a mindennapi működés kijózanító gondjaira kellett választ adni. Vajon eltartja a közönség a színházat? Kitől, mekkora támogatásra számíthatnak (ha számíthatnak)? Milyen műsorpolitikát kövessenek?

SIRATÓ ILDIKÓ

Történelmet írunk.

A Múlt-kor történelmi magazin aktuális számát keresse az újságárusoknál. ◀◀

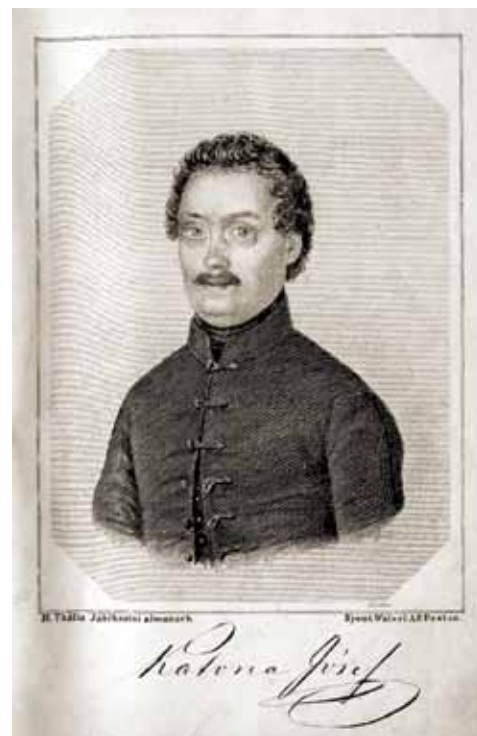

multkor.tortenelmi.magazin

www.mult-kor.hu/magazin

Déryné Széppataki Róza Telepy Károly akvarelljén. A festő édesapja, Telepi György évtizedeken át együtt játszott Dérynével, s ő volt a színtársulat scenikai vezetője is.

Rohn Alajos Katona Józsefről készített rajza 1853-ban készült, Vahot Imre Magyar Thália című színházi almanachjában jelent meg.

SZALAG HELYETT FŐKÖTŐ

Déryné és Katona József különös szerelme

A szerelem vitte Katona Józsefet a színházi világba. Előbb a színházba volt szerelemes, aztán egy színésznőbe. Nem is akárkibe, hanem Széppataki Rózába, a későbbi Dérynébe, a vándorszínészi kor egyik legnagyobb sztárjába. Történetük arra is figyelmeztet, hogy ne írjunk alá monogrammal szerelmes levelet. Az efféle titokzatoskodás ugyanis végzetes lehet.

Katona József drámaírói pályakezdése, színészkedése az 1807-től 1815-ig Budán és Pesten játszó a Második Pesti Magyar Játékszíni Társasághoz fűződik. A társulat eleinte a német együttesel társbérletben a Rondellában (a pesti várfal déli körbástyájában lévő teátrum), 1809-től 1812-ig a Hacker szálában (a mai Károly körúton) játszott. Amikor a német színház 1812-ben felépült, a magyarok visszaköltözhettek a Rondellába – ezt a játszóhelyet azonban városrendezési okokból 1815-ben lebontották. A társulat ekkor Miskolcra tette át székhelyét – történetünk egyik hőse, Déryné elhagyta Pestet, a másik, Katona – aki ekkor már hozzáfogott a *Bánk bán* írásához – jogásznak állt...

Táncitanítás szalonáért

A kis létszámú társulatnak „a megyék és a városok áldozatkészsége” mellett szellemi segítség is kellett: alkalmi színjátszókat vártak, akik a nagyobb létszámú művekben kisegítették a hivatásos művészeket, s

olyan literátorokat kerestek, akik fordításokkal, eredeti művekkel tették minél változatosabbá a műsort. Ezt a támogatást a pesti egyetemi ifjúságtól kapták. Gyulai Pál, a 19. század második felének nagyhatalmú irodalomszervezője, kritikusa és tudósa szerint „*a szegényebb jurátus vagy tanuló, ha pénze nem volt, s mégis színházba akart menni, szerepet másolt, színművet fordított vagy éppen statisztáskodott*”.

Nem Katona József volt az egyetlen, aki az egyetemi tanulmányok mellett a színházban tevékenykedett. Arra azonban már nehezebb választ találni, hogy a komoly, zárkózott, mélyen érző fiatalembert mi vonzotta a színházhoz. Nem lehetetlen, hogy egyetemi társának, Balog Istvánnak a kedvéért állt színésznek. Balog, aki, félbehagyva tanulmányait, színész, színigazgató és drámaíró lett, mindenesetre így gondolta, s naplójában még egy különös epizódot is feljegyzett barátjáról: „*Mikor megtudta, hogy én táncokat tudok, igen kért, hogy minélre tanítanám meg, mit meg is tettem, ő pedig megszolgált az szalonnával, füstölt kolbászzal, mit édesanyja Kecskemétről küldött.*”

férfi közeledését. De nemcsak Déry volt Katona vetélytársa – a szép, elegáns, előkelő patikussegéd, Bacsó János is megkérte a kezét a körülrajongott színésznőnek. Bacsó aztán féltékenységből, vagy, ahogyan Déryné írta, egy kedvezőbb lehetőség miatt, visszalépett...

Bosszúból? Pénzért?

Katona József eltemette magában szerelmét, de továbbra is követte a művésznő magánéletét. Bizonyítja ezt *A rózsza, vagyis a tapasztalatlan légy a pókok között* című vígjátékának keletkezéstörténete, melyet ugyancsak Déryné naplójából ismerünk. A férjzett színész 1814-ben szerelmi kalandba keveredett, melynek Katona József is tanúja volt, hiszen hivatalosan ő mutatta be Prepelitzay Sámuel, a nemzeti színészet egyik első pártolóját és népszerűsítőjét Dérynének. A művésznő férje féltékenyen szemlélte az egyre meghittebbé váló kapcsolatot, s csakhamar kitiltotta házából Prepelitzayt. Ekkoriban bukkant fel egy gazdag gavallér, az örmény származású Gyertyánffy Dávid. Déry veszélytelen udvarlónak ítélte, ezért – felesége ellenkezését figyelmen kívül hagyva – elfogadta meghívásait, s házában is szívesen látta. Történt egyszer, hogy Gyertyánffy egy szál rózsát ajándékozott Dérynének, aki, nem gyanítva, hogy a virág levelei szerelmes verset rejtene, tovább adta azt titokban Prepelitzay Samunak. Amikor ezt Gyertyánffy megtudta, személyesen kérte vissza vetélytársától a rózsát, azt állítva, hogy ez a színész nő óhaja. Végül fény derült rá, hogy Gyertyánffy nem mondott igazat, s Déryné valójában hidegen hagyja a gazdag fiatalember közeledése, ám ekkor már mindenki a sértődést és féltékenységet keltő esetről beszélt.

Lényegében ezt a helyzetet formálta vígjátékká Katona József. A darabot csak azért nem mutatta be a társulat, mert Déryné meg-

akadályozta, hogy a magánéletére utaló mű színpadra kerüljön. Emlékiratában azzal vádolta Katonát, hogy bosszúból és pénzért írta a darabot. Nem vette észre, hogy az író tollát a reménytelen szerelem vezette. Feltűnő, hogy az író a vígjátékban megbocsátott a főhősnőnek, Deresházy négyen is a rózsát testvérének ajándékozta. Egy jóindulatú cselszövő is szerepel a színjátékban, aki a rózsza ajándékozóját, az ifjú és tapasztalatlan szerelmest igyekszik kiábrándítani, a színészek és a pókok hálójából kiszabadítani. Az első tudományos igényű magyar színháztörténeti munka szerzője, Bayer József írt először az 1886-ban kiadott vígjátékról: észrevette, hogy ez az intrikus maga Katona, azt azonban nem tette hozzá, hogy a pókok hálójában vergődő szerelmest is azonosíthatjuk a drámaíróval. Száz évvel később Mályuszné Császár Edit hívta fel a figyelmet arra *Katona színházi világa* című tanulmányában, hogy drámaíró az „első és feltehetőleg egyetlen mély szerelme” Déryné Széppataki Rózához, a „jelentéktelen külsejű, de annál jelentékenyebb személyiségű” színésznőhöz fűzte. „1811 óta rendre fordította, sőt írta a költő a szerepeket Rózsika számára; ő Katona ez időbeli minden munkájának elképzelte hősnője.” Ennek tükrében *A rózsza* című vígjátékot Katona személyes szerelmi vallomásaként is olvashatjuk. A darab főhőskéhez hasonlóan, ő is „nyájas”-nak, „kellemetes”-nek, „angyal”-nak láthatta Széppataki Rózát. De a vígjáték arra is választ ad, hogy a talpig becsületes és kissé romantikus ifjú költő, a hiúságában megsértett szerelmes, miért szakított a színházi világgal.

Katona nemcsak a szerelemben nem volt szerencsés, de fő műve, a *Bánk bán* felfedezését sem élte meg. Pedig, ha tudta volna! Az 1833-as kassai ősbemutaton egykori szerelme, Széppataki Róza játszotta Melindát.

GAJDÓ TAMÁS

A második pesti magyar társulat 1813-tól 1815-ig játszott a Rondellában, mely ötszáz néző befogadására volt alkalmas. Ezen a játszóhelyen lépett fel először asszonynevén Déryné Széppataki Róza, színpadán Katona József is játszott. Helyét ma a Régiposta utca 4. számú ház falán emléktábla őrzi. A pesti városfal déli körbástyájáról az 1950-es években készült makett.

Nagy szerepek között talán a legnagyobb: Lukács Margit (Éva) és Básti Lajos (Ádám) a Tragédiában | fotó: Keleti Éva, MTI, OSZMI

BÁSTI LAJOS

(Keszthely, 1911. november 17. – Budapest, 1977. június 1.)

Negyven éve hunyt el Básti Lajos Kossuth-díjas, Kiváló és Érdemes művész, az egyik legszebben beszélő magyar színész.

Zsidó származású kereskedő családban született. 1935-ben szerezte meg színészdiplomáját, mások mellett Fónay Márta, Gobbi Hilda, Perczel Zita, Szörényi Éva, Gellért Endre osztálytársaként. Bárdos Artúr Belvárosi Színházába vitte első szerződése. Állítólag a *Szent Péter esernyője* forgatásakor (1935) Cziffra Géza filmrendezőtől kapta a Básti nevet (előbb Bergerről Beregre magyarosított). 1937-től a Vígyszínházban játszott, de a zsidótörvények miatt egy idő után nem szerepelhetett, kétszer vitték el munkaszolgálatra.

1945 után a Nemzeti Színházhoz szerződött, amelynek – négy évnyi víges kitérőt leszámítva – haláláig tagja, vezető színésze volt.

Volt Ádám, Csongor és Bánk bán, remek Shakespeare-színészként játszotta Hamletet, Antoniust, Brutust, és a Blaha Lujza téri Nemzeti-ben a felrobbantása előtti utolsó előadáson is ő Lear király.

Közel száz szerepet alakított, a legnagyobbakat elképesztő szériában: százszor volt Csongor és Bánk, négyszázötvenszer Ádám (a szerepéről könyvet is írt: *Mire gondolsz, Ádám?*), háromszázszor játszott az *Armány és szerelem*ben (volt Ferdinánd, később a kancellár), hétszázötvenszer volt Higgins Shaw *Pygmalion*ban és a *My fair lady*ban is.

Számos filmje közül máig játszottak a Jókai-feldolgozások: *A kőszívű ember fiai*, *Egy magyar nábob*, *Kárpáthy Zoltán*, és a kivételes humorát mutató *Butaságom története* Ruttkai Évával. Kiváló versmondó volt, évekig tanított a Színház- és Filmművészeti Főiskolán.

Két színésznővel kötötte össze az életét: első felesége Ferrari Violetta, a második Zolnay Zsuzsa volt (ebből a házasságból született a színész-mesterséget folytató lánya, Básti Juli).

Hevenyészett színészi credo

Hiszek a portalanított és légkondicionált színpadok és öltözők dolgozó embernek és alkotóművésznek kijáró jövőendő évszázadában.

Hiszek a jól fizetett műszaki személyzet nesztelen munkájában, és a jó színház templomi csendjében.

Hiszek a jó díszlet észrevehetetlenségében.

Hiszek a színpadi világítás drámai funkciójában.

Hiszek a klasszikusok modernségében.

Hiszek a tiszta beszéd ABC-jében és a magyar nyelv Arany János-i törvényeiben.

Hiszek a színész alá- és fölrendeltségében.

Hiszem, hogy az élményt és szórakozást nyújtó színház az ország munkakedvének pénzben ki sem fejezhető ösztönzője és emberi fejlődésének formálója.

Hiszek a pénztárban.

Hiszek a közönségben.

Hiszek az ifjúságban.

Hiszek a drámai színész humorában.

Hiszek a jó komikus drámai erejében.

Hiszek a közepes és rossz rendezők kártékonyságában, mert a színészből képesek kiodni, ugyanakkor önmön nivótlanóságukat hiszik mércének.

Hiszek a jó rendező röptető varázserejében, akinek keze nyomán – nehéz harcban – megszépül a munka, kivirágzik az előadás, igaz, nagy formát futtat az együttes, megtelik a nézőtér és mindenki érzi: jó élni.

Hiszek a reneszánsz-sodró író-rendező-színész-dramaturg eszményi létjogosultságában, aki világrangú hiteles mércét tud állítani a magyar színivilágban.

Amen.

(1972)

„A LEGNAGYOBBI ÉLŐ KÖLTŐ”

Kovács Ákos Arany János verseiből összeállított estje

Személyes hangvételű Arany-esttel debütál Ákos a Nemzeti Színházban, a költő születésének kétszázadik évfordulója alkalmából. A népszerű énekes, aki nem először vágja a fejszét „próza” estbe, a számára legkedvesebb verseket válogatta össze az életműből.

A temperamentuma alapján inkább Petőfihez sorolná az ember... Mi az, ami mégis megfogta Arany műveiben, karakterében? Régi ez a vonzódás?

– Tanáraim indítására idestova negyven éve mondok verseket. Arany János balladáinak a világával a Fazekas Gimnázium diákjaként találkoztam először, mondhatni, sorsszerűen. Olyan legendás magyartanárok segítettek az értelmezésben-versmondásban, mint Babits Éva vagy Filó Katalin. Nagy szerencsémnek tartom, hogy még időben el tudtam mondani nekik, mennyit kaptam tőlük, mert sajnos már egyikük sem él. Arany János műveltsége, filmes látásmódja, dramaturgiai érzéke kamaszként lenyűgözött, és ugyanúgy hat rám ma is.

Nem öreges, nehézkes ez a költészet – már csak a nyelvezete miatt is – a mai, pörgős világban?

– Ez a világ és főleg annak mai magyar irodalma nagyon más és feltétlenül szegényebb lenne Arany nélkül. Rengeteg mai szerzőnek és befogadónak is igazodási pont, sokunk számára meghatározó költő. A pörgős világot megénekelhetik a kortárs szerzők. A történelmi balladákat jobbra én is kihagytam a műsorból, de – ha elfogadjuk, hogy a kultúra művelést jelent, önmagunkét elsősorban, aztán másokét – nyugodtan színpadra lehet vinni nehezebb-

nek tűnő szöveget is, nem kell ettől megijedni. Az sem mellékes, hogy ide elsősorban olyan érdeklődőket várunk, akik számára Arany János világa nem teljesen idegen. Sok értelmezési munka és vita tüzeiben született meg az előadás, remélhetőleg ez is átüt rajta. Szigethy Gábor irodalomtörténész, több generációnyi színész tanára rendezte a színpadi változatot és a hangoskönyvet is, ő éppen a bemutató napján lesz 75 éves. Ha én újoncnak is számítok a színházban, ő biztosan nem az. Igaz, annak is lassan tíz éve, hogy Krúdy novelláit rögzítettük, és felolvasóestekkel kezdtük járni az országot.

Mi alapján válogatott a művek között? Inkább összegző vagy inkább szubjektív lett ez az összeállítás?

– Azt hiszem, teljesen szubjektív. A legkedvesebb verseimet válogattam össze, a sötét, drámai hangvételűektől néhány derűsebb darabig. Szigethy tanár úr szerint az előadásunk leginkább személyes valloásra hasonlít. Hogy más számára is azzá válhat-e, arról a közönség mond ítéletet. Az est záródarabját korábban nem ismertem, a tanár úr hozta, megrendítő értekezés arról, hogy a költő számára az anyanyelv jelenti az otthonot. Úgy fogalmaz, hogy a saját nyelvi közegén kívül a dal csak „üvegházi növény”. Elég modern?

„Több eréllyel, szilárdsággal,
kitartással tán lett volna belőlem
valami, de ez hiányzott mindig.
Tehetségem (amit elvitatni nem lehet,
különben nem volnék ott, hol most
vagyok) mindig előre tolt, erényem
hiánya mindig hátravetett, s így
lettem, mint munkáim nagyobb része,
töredék. Csinálj te belőle egészet!”

Arany János

Van kedvence?

– Kamaszkoromban *A kép-mutogató* volt a belépőm a balladák világába, ez az első szerelem, de a próbák közben mindig más vers lett az aktuális favorit. Pillanatnyilag az előadás könnyedebb hangvételű darbjait várom jobban. A nyelvezete ezeknek sem egyszerű, a szöveg se kis mennyiség, de nagy boldogság, hogy összeállt ez a műsor. Vidnyánszky Attila meghívása nyomán a Nemzetiben mutathatjuk be, ezt komoly megtiszteltetésnek tartom, hálás vagyok érte, ahogy Blaskó Péter közreműködéséért is. Lábremegős élmény, hogy éppen a Kaszás Attiláról elnevezett kisteremben kaptunk helyet: a fiatalon elhunyt színésszel közeli barátok voltunk, verslemezt is rögzítettünk együtt. Meghatározó, hogy ebben a térben születik meg az előadás, nem lesz könnyű vele más színpadokon megjelenni, pedig igazán kevés technikát, kelléket igényel.

Van köze az Arany-est bemutatójának a leköszönőben lévő emlékéhez, vagy véletlen egybeesés az időzítés?

– Sok-sok éve mondom, hogy Arany Jánost a „legnagyobb élő magyar költőnek” tartom. Ez alkalmat ad jóakaróimnak arra, hogy időnként figyelmeztessenek: apró hiba csúszott a nyilatkozatba, mert a költő már nem él... Pedig ha nyelvében él a nemzet, akkor egy ilyen előadással megkísérelhetjük életre kelteni a szerzőt is. A műsor terve nagyon régi, a megvalósításhoz az emlékév adta az apropót, valamint az anyagi segítséget is.

Rögtön az est elején egy vallomással indít: magyarságról, nemzettudatról. A szöveg minden szavával tud azonosulni?

– Csak olyan verseket választottam, amelyekkel azonosulni tudok. Hadd tegyem hozzá gyorsan, hogy ez nem volt észvesztően nehéz feladat. Az estet indító tétel olyan, mintha a huszonéves önmagamhoz szólna: az ember sokáig azt gondolja, hogy személyes hitélet,

Arany

Egy óra Arany János verseivel – elmondja KOVÁCS ÁKOS

A zenei közjátékokat írta Kovács Ákos,
zongorán közreműködik Szekeres László

Hangfelvételtől közreműködik: Blaskó Péter

Rendező: SZIGETHY GÁBOR

mikor? hol?

szeptember 29., 30. – 19 óra 30
október 1., 2., 4., 5., 6. – 19 óra 30
november 3., 19., 25. – 19 óra 30

Kaszás Attila Terem

Az előadás az Arany János-emlékév keretében és támogatásával valósult meg.

valódi értékét csak külföldi elismerés vagy világsiker igazolhatja. Arany János másképp gondolta, lényegében kinevette ezt a hozzáállást – egyebek mellett ilyen elemek miatt tartom frissnek, mainak. Lényegében azt mondja, a hazai feladat épp elég az embernek, néha még nagyobb is, súlyosabb is, mint a világhódítás. Furcsa szembesülni azzal, hogy ez a téma minden korban ennyire aktuális.

SASHEGYI ZSÓFIA

KIÁLLÍTÁS

szept. 23.

Bánk bán

1839-ben volt a Bánk bán premierje a Nemzeti Színházban. Az elmúlt 178 év legjelentősebb előadásainak, a legnagyobb alakításoknak dokumentumai, képei láthatók a Nemzeti legújabb kamarakiállításán.

mikor? hol?

szeptember 23-tól • a Gobbi Hilda Színpad előtere

a képen: Sinkovits Imre és Bubik István (rendező: Vámos László, 1987, Nemzeti Színház)

Olvasson színházat!

www.nemzetiszhaz.hu/magazin

JÓTÉKONYSÁGI EST

okt. 2.

Faorgonát a Fatemplomba!

A magyarföldi fatemplom faorgonájáért rendezett jótékonysági gálaest kezdeményezője Rátóti Zoltán, a Nemzeti Színház tagja. Meghívására olyan nagyszerű művészek lépnek fel az esten, mint Herczku Ágnes, a Kaláka, Müller Péter Sziámi, Szakcsi Lakatos Béla, Jávori Ferenc, Rost Andrea, Udvaros Dorottya, Vecsei Miklós és Zséda.

mikor? hol?

október 2. – 19 óra • Nagyszínpad

NEMZETI

A magazin megtalálható
országsszerte a Líra könyváruházaiban és boltjaiban.

HOBO-ESTEK

okt. 3.,

Bob Dylan dalok

„1978-ban, az első HBB koncerten már játszottam Dylant. Számomra most, ennyi idő után jött el az ideje, hogy a néger bluesok, a Rolling Stones, Jim Morrison, Tom Waits és Vlagyimir Viszockij magyarul énekelt számai mellé rakjam Dylan 15 általam lefordított dalát” – mondja Hobo. A koncert keretében kerül sor a Hobo Ludens könyv bemutatására is.

mikor? hol? október 3. – 19 óra • Nagyszínpad

A magyar gavallér

Hihetetlen életszeretet, hazafiság és szerelemsóvárgás, kitaszítottság, tragikus vég: Csokonai Vitéz Mihály. Az életműből 32 vers, műfordítás, prédikáció és levél hangzik el Hobo estjén. Zene: Szirtes Edina Mókus.

mikor? hol? október 28. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

SZÉP ERNŐ-EST

okt. 6.

Csak szólani egy szót mint ember

A Szép Ernő írásából, valamint Szép Anna naplójából készült egyszemélyes színházi előadásban a szerző nevében Horváth Lajos Ottó beszél. Nem a szanzonos, kabarédalos író idéződik meg, hanem a vívódó ember.

mikor? hol?

október 6. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

SZERB PASSIÓ

okt. 7.

Szentendrei evangélium

A Magyarországi Szerb Színház fennállásának 20. évfordulója alkalmából hozta létre a Tabán Folklorcentrum Táncgyüttessel közösen a szerb ortodox passiójátékot, amely a magyarországi szerbek folklórhatásmányai alapján készült.

mikor? hol?

október 7. – 15 óra • Kaszás Attila Terem

MOLDOVAIAK VENDÉGJÁTÉKA

okt. 8.

Tóték

A kisinyovi Mihail Eminescu Nemzeti Színház Tótékja 2015-ben az évad legjobb előadása volt Moldáviában, és azóta is sikerrel játsszák. A budapesti vendégjátékuk a moldovai-magyar diplomáciai kapcsolatfelvétel 20. évfordulójának egyik ünnepi eseménye.

mikor? hol?

október 8. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad (románul, magyar felirattal)

BERECZ ANDRÁS ESTJE

okt. 17.

Angyalfütyty

A világ teremtését ismerjük meg töviről hegyire, akképpen, hogy az Úr rejtett műhelytitkaiba pillantunk be. Az est tetőpontján egy angyal leszorított szárnyakkal fűtyölve zuhanik alá táncatlan, szomorú világunkba, egyre sebesebben – hogy a népek végre igaz jó kedvükből táncolni tanuljanak...

mikor? hol?

október 17. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

LEMEZBEMUTATÓ

okt. 18.

Tóth Auguszt: Érzések

Spontán érzésekről, szerelemről és szeretetről, az élet örömeiről és bánatairól szólnak Tóth Auguszt dalai. Az Érzések című album valamennyi dalszövegét a művésznő írta, a dalok zeneszerzői – akik a koncert közreműködői is – Pintér Tibor, Lerch István, Révész Richárd, Szolnoki Péter.

mikor? hol?

október 18. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

NAGY MARI ESTJE

okt. 29.

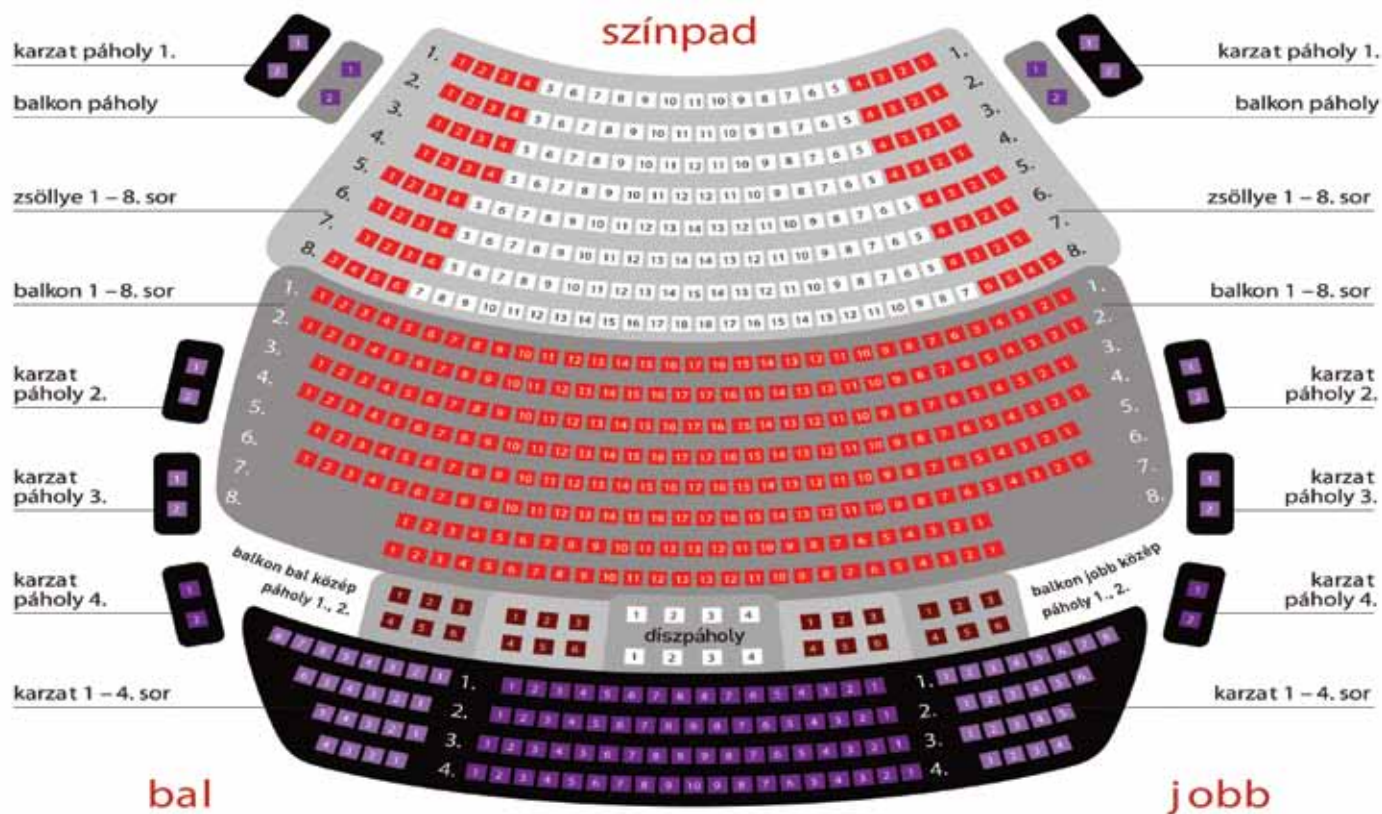

Mária testamentuma

Mi a hit? Meg kell-e halni a hitért? Meg kell-e ezért halni egy anya fiának? Vagy bárki fiának? Milyen terhet hordoz az az anya, aki elengedte a fiát? Cserébe a világért. A világ megváltásáért. Ezekre a kérdésekre keresi a választ a világhírű Colm Tóibín Mária testamentuma Nagy Mari előadásában.

mikor? hol?

október 29. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

Nagyszínpad jegy

 1. Árkategória	 2. Árkategória	 3. Árkategória	 4. Árkategória
--	---	---	---

JEGYÁRAK:

1. kategória **3800 Ft**

2. kategória **3000 Ft**

3. kategória **2100 Ft**

4. kategória **1800 Ft**

Stúdiószínpadok (Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon): **2600 Ft**

ÖT NAP ELŐNY!

Aki bérletvásárláskor megadja az e-mailcímét, minden hónapban értesítést kap: **ÍGY ÖT NAP ELŐNYT ÉLVEZ**, hogy szabadon lefoglalja bérletes helyét a „normál” jegyvásárlók előtt.

Bővebb jegy- és bérletinformációk

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
telefon: (+36 1) 476 6868

Nyitvatartás:

hétköznap 10-18 óra között (ebédidő: 13-13.20), munkaszüneti és ünnepnapokon 14-18 óra között, illetve az előadások kezdetéig.

Andrássy úti jegyiroda

1061 Budapest, Andrássy út 28.
telefon: (+36 1) 373 0963; 373 0964; 373 0996; 354 1777

Nyitvatartás:

hétköznapokon 10 és 19, szombaton 11 és 19 óra között, vasárnap zárva

bérlet- és jegyrendelés: jegy@nemzetisinhaz.hu

BÉRLETTEL A PREMIERRE!

MECÉNÁS BÉRLET

20 000 Ft

4 nagyszínpadi bemutatóra érvényes

A MECÉNÁS bérletből a Nemzeti Színház mindössze 50 darabot bocsát ki a zsöllye középüléseire. A MECÉNÁS bérlettel rendelkező nézőinket szeretettel várjuk a bemutatót követő zártkörű premier bankettre.

Pierre Beaumarchais: **Figaro házassága** (2017 november),
Móricz Zsigmond: **Úri muri** (2017. december),
Anton Csehov: **Cseresznyés kert** (2018. február),
Gárdonyi Géza-Zalán Tibor: **Egri csillagok** (2018. március)

Pedagógusok és diákok figyelmébe ajánljuk!

A csoportos diákjegynél is kedvezőbben, 50%-os engedménnyel vásárolhatnak a diákok és a pedagógusok is diákbérletet. (Vásárláskor a kedvezményre jogosító igazolványt be kell mutatni.)

» A bérletek a stúdiószínpadokon nem helyreszólóak, a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik!

» A bérletek nem érvényesek a Madách Imre Nemzetközi Színházi Találkozó (MITEM) előadásaira és a premierekre (kivéve a korlátozott számban váltható MECÉNÁS bérletet).

» Diákbérlet vásárlásához igazolvány bemutatása szükséges!

» Felhívjuk nézőink figyelmét, hogy a bérletek egy évadra érvényesek.

» A szabadbérletek automatikus belépésre nem jogosítanak, ezért kérjük, időben foglalják le és vegyék át jegyeiket. A jegyek a bérletszelvény ellenében a Nemzeti Színház jegypénztárában, vagy a jegyirodában vehetők át.

» A műsorváltozás jogát fenntartjuk!

VÁLTSON BÉRLETET A 2017/18-AS ÉVADRA IS!

Válasszon szabadbérleteink közül! Ön választhatja ki az előadást, a helyet és az időpontot is! Kombinált bérleteinkben nagyszínpadi és stúdiószínpadi előadások vegyesen szerepelnek. Bérleteinket kedvező áron, a napi jegyárnál 30%-kal olcsóbban vásárolhatja meg, a diákok speciális kedvezményben részesülnek.

„KISSZÍNPADI” SZABADBÉRLETEK

(Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon, rendhagyó nagyszínpadi nézőtér):

LUKÁCS MARGIT bérlet **szabadbérlet, 3 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő „kisszínpadi” előadásra érvényes
5 500 Ft

KOMBINÁLT SZABADBÉRLETEK

SINKOVITS IMRE bérlet **szabadbérlet, 5 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő 3 nagyszínpadi és 2 stúdiószínpadi előadásra érvényes

I. kategória	11 600 Ft
II. kategória	9 900 Ft
III. kategória	8 000 Ft

JÁSZAI MARI bérlet **szabadbérlet, 4 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő 2 nagyszínpadi és 2 stúdiószínpadi előadásra érvényes

I. kategória	8 900 Ft
II. kategória	7 800 Ft
III. kategória	6 100 Ft

NAGYSZÍNPADI SZABADBÉRLETEK

I. árkatagória: zsöllye | II. árkatagória: balkon |

III. árkatagória: karzat

EGRESSY GÁBOR bérlet **szabadbérlet, 4 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi előadásra érvényes

I. kategória	10 700 Ft
II. kategória	8 400 Ft
III. kategória	5 900 Ft

SZIGLIGETI EDE bérlet **szabadbérlet, 3 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi előadásra érvényes

I. kategória	8 000 Ft
II. kategória	6 300 Ft
III. kategória	4 400 Ft

DIÁKBÉRLETEK

BUBIK ISTVÁN diákbérlet **szabadbérlet, 4 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi előadásra érvényes

I. kategória	7 600 Ft
II. kategória	6 000 Ft
III. kategória	4 200 Ft

KASZÁS ATTILA diákbérlet **szabadbérlet, 3 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi előadásra érvényes

I. kategória	5 700 Ft
II. kategória	4 500 Ft
III. kategória	3 200 Ft

LATINOVITS ZOLTÁN diákbérlet **szabadbérlet, 3 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő 2 nagyszínpadi és 1 stúdiószínpadi előadásra érvényes

I. kategória	5 100 Ft
II. kategória	4 300 Ft
III. kategória	3 400 Ft

Választható előadások listája

NAGYSZÍNPAD:

Fjodor Dosztojevszkij: **A KROKODILUS**; Szilágyi Andor: **TÓTH ILONKA**; Branislav Nušić: **A MINISZTER FELESÉGE**; Michel de Ghelderode: **AZ ÚR KOMÉDIÁSAI**; Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**; Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ**; William Shakespeare: **SENTIVÁNÉJI ÁLOM**; **FEKETE ÉG** – Molnár Ferenc: **A FEHÉR FELHŐ**; Sarkadi István – Fábri Zoltán – Nádasy László – Vincze Zsuzsa: **KÖRHINTA**; Vörösmarty Mihály: **CSONGOR ÉS TÜNDE**; Szarka Tamás: **ÉDEN FÖLDÖN**; Ferenczy György és a Rackajam: **BETYÁRJÁTÉK**; Edmond Rostand: **CYRANO DE BERGERAC** – továbbá az évad folyamán érkező vendégjátékok és bemutatók

STÚDIÓSZÍNPADOK

(Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon, rendhagyó nézőtér a Nagyszínpadon):

Euripidész: **HIPPOLÜTOSZ**; Ingmar Bergman: **SZENVEDÉLY**; Ivan Viripajev: **RÉSZEGEK**; William Shakespeare: **III. RICHÁRD**; Colm Toibin: **MÁRIA TESTAMENTUMA**; Rejtő Jenő nyomán: **SZÁJON LÓTT TIGRIS**; Szép Ernő: **„CSAK SZÓLANI EGY SZÓT MINT EMBER”**;

Krúdy Gyula nyomán: **SZINDBÁD**; Szergej Medvedyev: **FODRÁSNŐ**; Adam Long – Daniel Singer – Jess Borgeson: **SÖR – SHAKESPEARE ÖSSZES RÖVIDÍTVE** (angol nyelven); Földes László Hobo: **BALLADA A KÉT SEBZETT HATTYÚRÓL**; Földes László Hobo: **TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT**; Földes László Hobo: **A FÖLTÁMADÁS SZOMORÚSÁGA**; Földes László Hobo: **HALJ MEG ÉS NAGY LESZEL**; Anton Csehov: **HÁROM NŐVÉR**; Anton Csehov: **EGYFELVONÁSOS KOMÉDIÁK**; **ISTEN OSTORA** (Bánffy Miklós: A nagyúr); Szénási Miklós – Oleg Zsukovszkij – Lénard Ödön: **MESÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL**; Örkény István: **TÓTÉK**; William Nicholson: **ÁRNYORSZÁG**; Petőfi Sándor: **A HELYSÉG KALAPÁCSA**; Henrik Ibsen: **BRAND**; Márai Sándor: **CSALÁDI KÉRDÉS – BEFEJEZETLEN SZIMFÓNIA**; **6** – Anton Csehov: A hatos számú kórterem című elbeszélése nyomán; Vladislav Vančura – Ernyei Bea – Galambos Péter: **SZESZÉLYES NYÁR**; Conor McPherson: **A GÁT**; Bertolt Brecht: **GALILEI ÉLETE**; Weöres Sándor: **PSYCHÉ**; Marguerite Duras: **NYÁRON, ESTE FÉL TIZENEGYKOR**; **FEDÁK SÁRI**; Mezei Mária: **HOZTAM VALAMIT A HEGYEKBŐL**; **HAZÁT ÉS SZERELMET KERESSEK** – továbbá az évad folyamán érkező vendégjátékok és bemutatók

HAVI MŰSOR

OKTÓBER

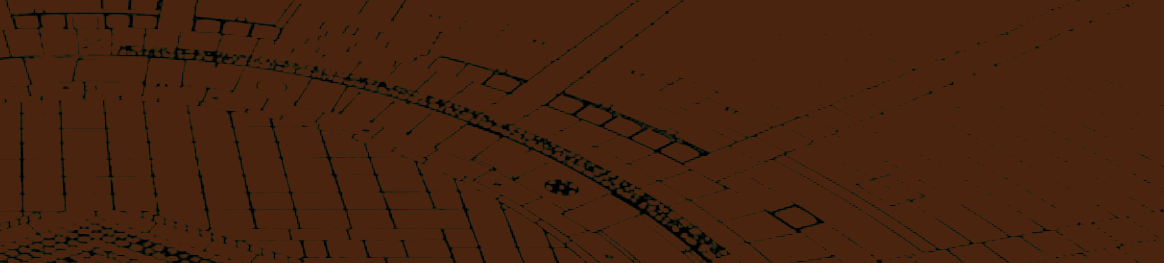
Gobbi Hilda Színpad	21	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	22	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	23	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	29	P	19:30
Gobbi Hilda Színpad	1	V	19:00
Kaszás Attila Terem	1	V	19:30
Gobbi Hilda Színpad	2	H	19:00
Kaszás Attila Terem	2	H	19:30
Gobbi Hilda Színpad	3	K	19:00
Bajor Gizi Szalon	3	K	19:30
Kaszás Attila Terem	4	Sze	19:30
Bajor Gizi Szalon	4	Sze	19:30
Nagyszínpad	5	Cs	15:00
Kaszás Attila Terem	5	Cs	19:30
Gobbi Hilda Színpad	6	P	19:00
Kaszás Attila Terem	6	P	19:30
Bajor Gizi Szalon	6	P	19:30
Nagyszínpad	7	Szo	19:00
Gobbi Hilda Színpad	7	Szo	15:00
Kaszás Attila Terem	7	Szo	15:00
Nagyszínpad	8	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	8	V	19:00
Nagyszínpad	9	H	15:00
Nagyszínpad	10	K	15:00
Gobbi Hilda Színpad	10	K	15:00
Kaszás Attila Terem	10	K	19:30

Bánk bán I Katona József PREMIER
Bánk bán I Katona József
Bánk bán I Katona József
Arany - elmondja: Kovács Ákos I Egy óra Arany János verseivel
OKTÓBER
Az ügynök halála I Arthur Miller PREMIER
Arany – elmondja: Kovács Ákos I Egy óra Arany János verseivel
Az ügynök halála I Arthur Miller
Arany – elmondja: Kovács Ákos I Egy óra Arany János verseivel
Az ügynök halála I Arthur Miller
Szájon lőtt tigris – Rejtő Jenő est I Olt Tamás önálló estje
Arany – elmondja: Kovács Ákos I Egy óra Arany János verseivel
Szájon lőtt tigris – Rejtő Jenő est I Olt Tamás önálló estje
Az Úr komédiásai I Michel de Ghelderode
Arany – elmondja: Kovács Ákos I Egy óra Arany János verseivel
SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve) I Madhouse Theatre Company angolul
Arany – elmondja: Kovács Ákos I Egy óra Arany János verseivel
Csak szólani egy szót... – Horváth Lajos Ottó estje I Szép Ernő
Csíkсомlyói passió
SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve) I Madhouse Theatre Company angolul
Szentendrei evangélium I szerb ortodox passiójáték a Magyarországi Szerb Színház vend.
Csíkсомlyói passió
Tóték I Örkény István a kisinyovi Mihai Eminescu Nemzeti Színház vendégjátéka
János vitéz I Petőfi Sándor
János vitéz I Petőfi Sándor
Liliomfi I Szigligeti Ede
Hippolitosz I Euripidész

#nemzetiadiakokert

Diákcsoportok és kísérőtanáraik számára ingyenes előadások: a *Csongor és Tünde*, a *János vitéz*, a *Tóth Ilonka*, valamint a *Fekete ég - A fehér felhő*.

Információ és regisztráció: jegy@nemzetisinhaz.hu

Nagyszínpad	11	Sze	15:00
Kaszás Attila Terem	11	Sze	19:30
Gobbi Hilda Színpad	14	Szo	15:00
Bajor Gizi Szalon	15	V	19:30
Gobbi Hilda Színpad	16	H	19:00
Kaszás Attila Terem	17	K	19:30
Nagyszínpad	18	Sze	15:00
Kaszás Attila Terem	18	Sze	19:30
Nagyszínpad	19	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	19	Cs	15:00
Bajor Gizi Szalon	19	Cs	19:30
Nagyszínpad	20	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	20	P	15:00
Nagyszínpad	21	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	21	Szo	19:30
Kaszás Attila Terem	22	V	19:30
Nagyszínpad	24	K	19:00
Kaszás Attila Terem	24	K	19:30
Nagyszínpad	26	Cs	19:00
Nagyszínpad	27	P	19:00
Nagyszínpad	28	Szo	15:00
Gobbi Hilda Színpad	28	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	28	Szo	19:30
Nagyszínpad	29	V	19:00
Bajor Gizi Szalon	29	V	19:30
Nagyszínpad	31	K	19:00

János vitéz I Petőfi Sándor

Hippolitosz I Euripidész

Részegek I Ivan Viripajev

Nyáron, este fél tizenegykor I Marguerite Duras - Vörös Róbert

Az ügynök halála I Arthur Miller

Angyalfütyty I Berecz András ének és mesemondó estje

János vitéz I Petőfi Sándor

Tudod, hogy nincs bocsánat – József Attila est I Földes László Hobo

Körhinta I Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádasz László – Vincze Zsuzsa

A helység kalapácsa I Petőfi Sándor

Mezei Mária: Hoztam valamit a hegyekből I Tóth Augustza önálló estje

Körhinta I Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádasz László – Vincze Zsuzsa

A helység kalapácsa I Petőfi Sándor

Körhinta I Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádasz László – Vincze Zsuzsa

Brand I Henrik Ibsen

Brand I Henrik Ibsen

János vitéz I Petőfi Sándor

A Gulag virágai I Földes László Hobo

Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály

Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály

Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály

Bánk bán I Katona József

A magyar gavallér I Földes László Hobo Csokonai-estje

Szentivánéji álom I William Shakespeare

Mária testamentuma I Nagy Mari önálló estje I Clom Tóibín

Cyrano de Bergerac I Edmond Rostand

Kísérőrendezvényeinkről az 56–57. oldalon tájékozódhat. | A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

Az Úr komédiásai 14, a Bánk bán, a Szentivánéji álom, a Cyrano, a Részegek 16 éven felülieknek ajánlott!

SZCENÁRIUM

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata –
2017. szeptember, V. évfolyam, 6. szám

FESZTIVÁLOK ITTHON ÉS KÜLFÖLDÖN

A Nemzeti Színházhoz köthető produkcióknak az idei MITEM-et követően itthon és külföldön is komoly kritikai visszhangja volt. Az Anyegin és a Bűn és bűnhődés hangsúlyos jelenléte indokolja, hogy három írás is ezeket a rendezéseket méltatja. Az idei POSZT-on két előadással voltunk jelen: Viripajev Részegek című darabjával és a III. Richárddal, mely utóbbiról Sebastian-Vlad Popa ad mélyreható elemzést. A Nemzeti Színház Psychéje nyáron nagy sikerrel szerepelt a Teatro Potlach által szervezett FLIPT-en; P. Gulyás Márton, lapunk új munkatársa a fesztivál vezetőjét művészi hitvallásáról kérdezte. Kulcsár Edit az idei SIBFEST-ről szóló tudósításában e közel negyedszázados rendezvény sikerének titkát is felfedi.

„A tragikus hős életérzéseinek fokozott intenzitásával válik ki a többi ember sorából, akik az átlag életérzést képviselik. Nem etikai értelemben kiváló tehát, csak felfokozottabb ember, [ami] gyakran etikai konfliktusokba is sodorja (...), azonban ez sorsának már nem oka, hanem következménye. (A bűn, a vétség tehát nem lényeges mozzanat... Az abszolút bűnös, a gonosztevő ember nem tragikus hős, de nem azért, mert a tragikum lényege ezt kizárja, hanem mert a bűn nem az alapéletérzés megnyilatkozása, hanem már a következménye valamilyen törekvésnek.)” (Németh Antal)

„III. Richárdot, aki egy oszlop (a hatalom) tetejére kapaszkodott, ahonnan már nem tud leereszkedni (...), elsodorja az emberáradat, hogy az elfoglalt tér immár az ifjak gátlástalan terrorjának legyen az új helyszíne. A fiatal nemzedék az új előítéletek tankjával érkezik, és a szabadság extázisában mindent eltapos, mint valami kommandós osztag.” (Sebastian-Vlad Popa)

„A görögök a létet nem a transzcendensben, a látható világon túli síkon keresték. (...) Az ő ontológiai szemléletük szerint az emberi létezés mögött nincs egy örökre megismerhetetlen, igazi lét, amelyből amaz forrászna. A fizikai sík mögött nem húzódik metafizikai sík, mert a *phüszisz*, a természet (avagy a lét) az embert átjárja, és bárki (akit az istenek alkalmasnak találnak erre) képes lehet rá, hogy a lét ragyogását, vagy ha úgy tetszik, az ideák fényét még itt, a földön, testbe zárt lélekkel megpillantsa.” (Végh Attila)

„Tuminas rendezése a puskinsi írásmód sajátjának is nevezhető iróniát és a paródiára való hajlamot minden lehetséges alkalommal kijátssza,

A tartalomból

„Még jó, hogy nem vagyok magyar” – Sebastian-Vlad Popa az idei POSZT-ról • „A valóságföldről, teljesebb létezés nem tűri a leleplezést” – Németh Antal gondolatai a tragikumról • Katona József pokolra szállása – a *Bánk bán* Előversengése 1815-ből • A tudatalatti (újra)felfedezése – P. Gulyás Márton Freudról és Bergsonról • Hippolüosz magánya – Végh Attila Euripidész tragédia-felfogásáról • Dosztojevszkij-adaptációk a MITEM-en – Olga Egoshina és V. Gilbert Edit esszéje • „Az élet képei ezek” – Regéczi Ildikó tanulmánya Rimas Tuminas *Anyegin*-rendezéséről • Kristály és láng – beszélgetés Pino di Buduóval, a Teatro Potlach alapítójával • Interjú Debrecezeni Tiborral, a magyar drámapedagógia doyenjével • Kulcsár Edit a szebeni fesztiválról

utolsó cseppjéig kiaknázza, fergeteges színpadi attrakciót épít fel belőle (...). Egy ponton viszont elutasítja a regényi ironikus hangot az előadás: Olga férjhezmenetele kapcsán. A szereplők a darabnak ebben a részletében valósággal kitessékkelik az ironikus narrátori szólamot vivő Anyegin-variánst a színről, hogy Olga fájalmát és a férjhez adás erőszakos aktusát színre vigyék. A szigorú eltszabályt követő közeg és az egyszerségében is poétikusabb lelkületű fiatal lány konfliktusa a darab elején felhangzó diskurzusra mutat, a rendezettségében kereknek ható és az örömet sóvárgó életlehetőségek konfliktusára.” (Regéczi Ildikó)

„A Citta Invisibili nem egy előadás, hanem egy utazás. Mit jelent a nézőknek egy utazás? Látja, ami történik. Mozgás közben gondolkodik. Mert megy. Felmegy a lépcsőn, lemegy, összeszűkül a tér, kitágul, minden fehér, hirtelen fantasztikus templomot lát, a hideg természetben a fák között találja magát, aztán valami spirituális dologra lel. Könnyűvé válik. Utazik. És mikor valami leköti a figyelmét, megáll. (...) A végén megváltozva visszatér a normális életbe. De az egész úgy van felépítve, hogy valami változás történjen. Mert ez a változás maga az élet.” (Pino di Buduo)

Tájékoztatás a **szcenárium**-lapszámokhoz

való hozzájárulástól:

+36 1 476 68 76

a **szcenárium** a neten:

www.nemzetisinhaz.hu/magazin/folyoirat

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata

ERKEL

SZÍNHÁZ
THEATRE

Giacomo Meyerbeer

A hugenották

Opera öt felvonásban, francia nyelven, magyar és angol felirattal

Szövegíró ▶ **Émile Deschamps, Eugène Scribe**
Díszlettervező ▶ **Horesnyi Balázs**
Koreográfus ▶ **Sebestyén Csaba**
Dramaturg ▶ **Kenesey Judit**

Rendező ▶ **Szikora János**
Jelmeztervező ▶ **Kovács Yvette Alida**
Karigazgató ▶ **Strausz Kálmán**
Karmester ▶ **Oliver von Dohnányi**

Bemutató ▶ 2017. október 28., Erkel Színház | További előadások ▶ 2017. október 29., 31., november 5., 9., 10.

 PERA
MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

Médiapartner: **PAPAGENO**

www.opera.hu | www.facebook.com/Operahaz

Csak szólni egy szót mint ember – jelenet Horváth Lajos Ottó önálló estjéből | fotó: Eöri Szabó Zsolt

PREMIER: Katona József: **Bánk bán** I Arthur Miller: **Az ügynök halála**

TOVÁBBI ELŐADÁSOK: Olt Tamás önálló estje: **Szájon lőtt tigris** I Ghelderode: **Az Úr komédiásai** I

Long – Singer – Borgesson: **SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve)** I Horváth Lajos Ottó önálló estje: **Csak szólni egy szót mint ember** I Csíksomlyói passió I Petőfi: **János vitéz** I Szigligeti: **Liliomfi** I Euripidész: **Hippolitosz** I

Viripajev: **Részegek** I Duras-Vörös: **Nyáron, este fél tizenegykor** I Berecz András estje: **Angyalfütyty** I

Hobo: **Tudod, hogy nincs bocsánat** I Sarkadi – Fábri – Nádas – Vincze: **Körhinta** I Petőfi: **A helység kalapácsa** I

Tóth Augusztina önálló estje: **Mezei Mária – Hoztam valamit a hegyekből** I Ibsen: **Brand** I Hobo: **A Gulag virágai** I

Vörösmarty: **Csongor és Tünde** I Hobo: **A magyar gavallér** I Nagy Mari önálló estje: **Mária evangéliuma** I

Shakespeare: **Szentivánéji álom** I Rostand: **Cyrano de Bergerac**